

**İLKÖĞRETİM 6. SINIF COĞRAFYA
KONULARININ PROGRAMIN ÖĞELERİ
BAKIMINDAN (2005 PROGRAMI)
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Savaş YILMAZ
2008**

**T.C
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR
EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM 6. SINIF COĞRAFYA KONULARININ
PROGRAMIN ÖĞELERİ BAKIMINDAN (2005 PROGRAMI) ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Okan YAŞAR

Hazırlayan

Savaş YILMAZ

Çanakkale- 2008

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Savaş YILMAZ'a ait "İlköğretim 6. Sınıf Coğrafya Konularının Programın Öğeleri Bakımından (2005 Programı) Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye

Yard. Doç. Dr. Çavuş ŞAHİN

Üye

Yard. Doç. Dr. Rüştü İLGAR

Başkan

Doç. Dr. Okan YAŞAR (Danışman)

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ilk defa 2006-2007 eğitim öğretim yılında tüm ülkede uygulanan ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularını programın öğeleri bakımından öğretmen görüşlerine göre değerlendirmektir.

Araştırma evrenini Çanakkale İli genelinde ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Araştırmada survey modeli kullanılmıştır. Bu kapsamda anket formları oluşturulmuştur ve öğretmenlere uygulanmıştır. Çanakkale İli genelindeki tüm sosyal bilgiler öğretmenlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak bu mümkün olmamış ve araştırma 90 öğretmenle tamamlanmıştır. Anket 2006-2007 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde uygulanmıştır.

Öğretmenlerin yeni programın kazanımlarına, içeriğine, öğrenme-öğretme sürecine, ölçme ve değerlendirme sürecine ve program geliştirme sürecine ilişkin görüşleri alınmış; sonuçlar SPSS 16.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri arasında bir farkın olup olmadığını anlamak için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına bakılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerindeki anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için de Tukey HSD çoklu karşılaştırma testinden yararlanılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının kazanım, ölçme ve değerlendirme ile program geliştirme sürecine ilişkin görüşlere “çok” düzeyinde katıldıkları, içeriğine ve öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşlere “orta” düzeyinde katıldıkları görülmüştür.

Öğretmenlerin programın kazanımlarına ilişkin görüşleri ve program geliştirme sürecine ilişkin görüşleri görev yaptıkları yere göre farklılık göstermiştir. Öğretmenlerin içeriğe ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık gösterirken; programın öğrenme-öğretme sürecine ve ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri arasında farklılık ortaya çıkmamıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre bazı kazanımların ve buna bağlı olarak içeriğin gözden geçirilmesi, etkinlik sayısının azaltılması veya sosyal

bilgiler ders saatinin arttırılması, okulların teknolojik imkânlarının düzeltilmesi, öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri kullanması ve öğretmenlere farklı etkinlik örneklerinin sunulması faydalı olacaktır.

ABSTRACT

The aim of this research is to evaluate 6th grade social courses geography topics, which were firstly used in 2006-2007 and which are applied in the whole country, according to the teachers' views.

The environment of the research is composed of primary schools in Çanakkale. The survey model is used in this research. The questionnaires were and applied to the teachers, in this concept. It is attempted to attain all the teachers of social courses in Çanakkale. However, it wasn't possible and the research was completed with 90 teachers. The questionnaire was applied in the 2nd term of 2006-2007 education year.

The views of teachers were asked about the aim objectives, the content, the process of learning-teaching, the process of assessment and evaluating and the process of developing programme of the new programme; the result were analyzed via SPSS 16.0 package. t-test and variant analysis (ANOVA) were taken into consideration to comprehend whether there is any difference between the teachers' views. "Turkey HDS test" was utilized to find out the definite differences among which groups in the views of teachers.

It is comprehended that the teachers of social courses are "mostly agreed" to the views related to the aims objectives, the process of assessment evaluation and developing programme of geography topics of social courses of 6th grade. It is also comprehended that the teachers were "nearly agreed" to the views related to the content of the programme and the process of learning-teaching.

Teachers' views related to the aims objectives and the process of the developing programme differ according to their working places. While the teachers' views related to the content differ according to sex and gender, there is no difference among their views related to the process of learning-teaching and assessment evaluation.

According to the data obtained from the result of analysis, it would be beneficial to review some aims objectives and the content related to this, descending the number of the activities or ascending the hours of social courses, to reform the technological aids of the schools, to use the alternative techniques of assessment evaluation and to represent the samples of different activities to the teachers.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	x
ÖNSÖZ	xiv

I. BÖLÜM

GİRİŞ..... 1

1.1. Problem Durumu.....	7
1.2. Araştırmanın Amacı.....	8
1.3. Araştırmanın Önemi.....	9
1.4. Sınırlılıklar.....	9
1.5. Sayıtlılar.....	10
1.6. Tanımlar.....	10
1.7. İlgili Araştırmalar.....	11

II. BÖLÜM

CUMHURİYETTEN BU YANA İLKÖĞRETİM COĞRAFYA ve SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI..... 15

2.1. Cumhuriyetin İlanından Günümüze İlköğretim Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Programları	17
2.1.1. 1924 Yılı Ortaokul Coğrafya Dersi Öğretim Programı.....	19
2.1.2. 1931 Yılı Ortaokul Coğrafya Dersi Öğretim Programı.....	20
2.1.3. 1942 Yılı Ortaokul Coğrafya Dersi Öğretim Programı.....	23
2.1.4. 1967 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	26
2.1.5. 1974 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	28
2.1.6. 1985 Yılı Milli Coğrafya Dersi Öğretim Programı.....	30
2.1.7. 1998 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	33
2.1.8. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	38

III. BÖLÜM**YÖNTEM..... 53**

3.1. Araştırmanın Modeli.....	53
3.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	53
3.3. Verilerin Kaynağı ve Toplanması.....	54
3.4. Anketlerin Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi.....	56
3.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumu.....	57

IV. BÖLÜM

**2005 YILI İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI COĞRAFYA KONULARININ**

DEĞERLENDİRİLMESİ..... 58

4.1. Kazanımların Değerlendirilmesi.....	60
4.1.1. Kazanımların Toplumun Beklenti ve İhtiyaçlarına Göre Değerlendirilmesi	61
4.1.2. Kazanımların Öğrenci İhtiyaçlarına Göre Değerlendirilmesi.....	63
4.1.3. Kazanımların Konu Alanının Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi.....	65
4.1.4. Kazanımların Birbirleriyle Tutarlılık Durumuna Göre Değerlendirilmesi.....	65
4.1.5. Kazanımların İfadelerinin Açıklık Durumuna Göre Değerlendirilmesi.....	67
4.1.6. Kazanımların Gerçekleşebilme Durumuna Göre Değerlendirilmesi.....	68
4.2. İçeriğin (Kapsamın) Değerlendirilmesi.....	69
4.2.1. İçeriğin Kazanımlarla Tutarlılığının Değerlendirilmesi.....	70
4.2.2. İçerikte Yer Alan Bilgilerin Önemliliğinin ve Geçerliliğinin Değerlendirilmesi.....	71
4.2.3. İçeriğin Öğrenciler İçin Anamlılığının Değerlendirilmesi.....	72
4.2.4. İçerikteki Bilgilerin Sırasının Öğrenme İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi.....	73

	SAYFA
4.3. Öğrenme-Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi.....	74
4.3.1. Öğrenilmesinde Güçlükler Olan Davranışların ve İçeriğin Değerlendirilmesi.....	75
4.3.2. Kullanılan Yöntemin Etkililiğinin Değerlendirilmesi.....	76
4.3.3. Öğretmen Davranışlarının Öğretim İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi.....	77
4.3.4. Öğrencilerin Derse Yönelik Duyuşsal Özelliklerinin Değerlendirilmesi.....	78
4.3.5. Öğrencilerin Kendilerinden Beklenen Davranışlara Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi.....	79
4.4. Ölçme ve Değerlendirme Sürecinin Değerlendirilmesi.....	80
4.4.1. Ölçme Sonuçlarının Geçerliliğinin Değerlendirilmesi.....	81
4.4.2. Ölçme Sonuçlarının Güvenilirliğinin Değerlendirilmesi.....	83
4.4.3. Ölçütlerin Uygunluğunun Değerlendirilmesi.....	84

V. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUM.....	86
5.1. Kişisel Bilgiler.....	86
5.2. Öğretmenlerin Programa İlişkin Görüşleri.....	89
5.2.1. Öğretmenlerin Programın Kazanımlarına İlişkin Görüşleri	89
5.2.2. Öğretmenlerin Programın İçeriğine İlişkin Görüşleri.....	93
5.2.3. Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşleri	96
5.2.4. Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşleri.....	104
5.2.5. Öğretmenlerin Program Geliştirme sürecine İlişkin Görüşleri...	108

SAYFA

5.3. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet, Görev Yeri, Mezun Olduğu Okul, Mezun Olduğu Alan ve Meslekteki Kıdem Değişkenleri Açısından Farklılıkları.....	116
5.3.1. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılıkları	116
5.3.2. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	117
5.3.3. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları	121
5.3.4. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları	124
5.3.5. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları	127

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	132
6.1. Sonuçlar.....	132
6.2-Öneriler.....	138

	SAYFA
KAYNAKÇA	142
EKLER	155
EK-1: Etkinlik Örneği	155
EK-2: Öz Değerlendirme Formu Örneği 1	157
EK-3: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği	158
EK-4: Coğrafya Tutum Ölçeği	159
EK-5: Öz Değerlendirme Formu Örneği 2	161
EK-6: Öğretmen Anket Formu	162
EK-7: İzin Yazısı	167

TABLOLAR LİSTESİ

	SAYFA
Tablo 1: Yıllara Göre İlköğretimin İkinci Kademesinde Okutulan Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Dersi Haftalık Ders Saatleri.....	18
Tablo 2: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları, Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Süreleri.....	40
Tablo 3: Eski Sosyal Bilgiler Programı ile Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nın Karşılaştırılması.....	46
Tablo 4: Davranışçı ve Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Hazırlanmış Ders Kitabından İki Metnin Karşılaştırılması.....	49
Tablo 5: Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri.....	87
Tablo 6: Öğretmenlerin Programın Kazanımlarına İlişkin Görüşleri.....	90
Tablo 7: Öğretmenlerin Programın İçeriğine İlişkin Görüşleri	94
Tablo 8: Öğretmenlerin Öğrenme-Öğretme Süreciyle İlgili Görüşleri	98
Tablo 9: Öğretmenlerin Öğretim Yönteminin Seçimine Etkili Olan Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	102
Tablo 10: Öğretmenlerin Ders İşlenirken Öğrencilerin Aktifliğine İlişkin Görüşleri	102
Tablo 11: Öğretmenlerin Derslerde Araç Gerek Kullanım Sıklığına İlişkin Görüşleri.....	103
Tablo 12: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Ortalaması.....	104
Tablo 13: Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarının Değişimine İlişkin Görüşleri.....	105
Tablo 14: Öğretmenlerin Yaptığı Yazılı Sınavı Sayısındaki Değişim.....	106
Tablo 15: Öğretmenlerin Yeni Getirilen Ölçme Değerlendirme Çalışmalarını Tercih Etme Durumu.....	106
Tablo 16: Öğretmenlerin Yeni Program Çerçevesinde Ölçme ve Değerlendirme Yapmada Karşılaştıkları Güçlüğü İlişkin Görüşleri.	107
Tablo 17: Öğretmenlerin Coğrafya Konularının Değerlendirmesinde Farklı Ölçme ve Değerlendirme Araçları Kullanımına İlişkin Görüşleri...	107

Tablo 18: Öğretmenlerin Yeni Programda Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerine İlişkin Görüşleri.....	108
Tablo 19: Öğretmenlerin Programın Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Ortalaması.....	109
Tablo 20: Öğretmenlerin Yeni Program İle İlgili Seminere, Toplantıya veya Hizmet İçi Eğitim Faaliyetine Katılımlarına İlişkin Görüşleri.....	110
Tablo 21: Öğretmenlerin Yeni Programla İlgili Bilgilenme İhtiyaçlarını Nasıl Giderdiklerine İlişkin Görüşleri.....	111
Tablo 22: Öğretmenlerin Programın Kazanımlarındaki Değişimin Yeterliliği Hakkındaki Görüşleri.....	112
Tablo 23: Öğretmenlerin Öğrencinin İlgisini Çekmeyeceğini Düşündükleri Konulara İlişkin Görüşleri.....	112
Tablo 24: Öğretmenlerin Yeni Programın Öğrencileri Hayata Daha İyi Hazırlayacağına İlişkin Görüşleri.....	113
Tablo 25: Öğretmenlerin Eski ve Yeni Programa Göre Öğrenci Başarısına İlişkin Görüşleri.....	113
Tablo 26: Öğretmenlerin Öğretmen Kılavuz Kitabı Uygulamasının Uygunluğu Hakkındaki Görüşleri.....	114
Tablo 27: Öğretmenlerin Öğrenci Çalışma Kitabının Konuları Pekiştirmede Yeterliliğine İlişkin Görüşleri.....	114
Tablo 28: Öğretmenlerin Yeni Ders Kitaplarının En Çok Beğendikleri Yönüne İlişkin Görüşleri.....	115
Tablo 29: Öğretmenlerin Yeni Ders Kitaplarını Eğitsel Tasarım Açısından İncelediklerinde En Çok Beğendikleri Yönüne İlişkin Görüşleri....	115
Tablo 30: Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	116
Tablo 31: Öğretmenlerin Programın Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	118
Tablo 32: Öğretmenlerin Programın İçerik Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	118

Tablo 33: Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları.	119
Tablo 34: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	119
Tablo 35: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	120
Tablo 36: Öğretmenlerin Programın Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	121
Tablo 37: Öğretmenlerin Programın İçerik Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	122
Tablo 38: Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	122
Tablo 39: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	123
Tablo 40: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları	124
Tablo 41: Öğretmenlerin Programın Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	124
Tablo 42: Öğretmenlerin Programın İçerik Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	125
Tablo 43: Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	126
Tablo 44: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	126
Tablo 45: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	127

Tablo 46: Öğretmenlerin Programın Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	128
Tablo 47: Öğretmenlerin Programın İçerik Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	128
Tablo 48: Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları..	129
Tablo 49: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	130
Tablo 50: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları.....	131

ÖNSÖZ

Milli Eğitim Bakanlığı'nın geliştirdiği yeni ilköğretim programları 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 120 pilot okulda uygulanmıştır. Yeni programlar, tüm yurtda ilköğretimin birinci kademesinde 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanırken; ilköğretimin ikinci kademesinde 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren aşamalı olarak uygulanmaya başlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı ilk kez 2006-2007 eğitim-öğretim yılında tüm ülkede uygulanan ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularını programın öğeleri bakımından (2005 programı) öğretmen görüşlerine göre değerlendirmektir. Öncelikle yeni uygulanan öğretim program öğeleri bakımından incelenmiş; ardından öğretmenlerin yeni program hakkında ne düşündükleri ortaya konulmuştur. Verilerin analiz edilmesinden sonra öğretmen görüşleri de dikkate alınarak yeni program hakkında önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırmamda başından sonuna kadar bana destek veren, bilgisi ve tecrübesi ile bana yol gösteren, yanlışlarımı düzelten, danışman hocam Doç Dr. Okan YAŞAR'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu günlere gelmemde emeği olan Yard. Doç Dr. Rüştü ILGAR'a, Yard. Doç Dr. Bülent GÜVEN'e, yüksek lisans ve lisans derslerime giren hocalarıma, ilkokuldan liseye kadar bütün öğretmenlerime teşekkür ederim.

Ayrıca, anketin uygulanmasında bana yardımcı olan arkadaşlara, anket sorularını cevaplandıran öğretmenlere ve bana her zaman destek olan eşime teşekkür ederim.

Savaş YILMAZ

Çanakkale, Haziran-2008

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bilgi, insanlık tarihinin her döneminde önemli olmakla beraber, iletişim olanaklarının küçülttüğü dünyamızda en önemli etken durumuna gelmiştir. Çağımızda tartışmasız üstünlük *bilgiyi üreten ve bilgiyi kullananlarındır*. Bilginin kazanılmasında, kullanılmasında ve donanımlı insan gücünün yetiştirilmesinde de en önemli görev eğitim sistemine düşmektedir (MEB, 2006:25).

İnsanlar bilgilerini, davranışlarını, kültürlerini yeni nesillere aktarırlar. Bu aktarma işi en geniş anlamı ile eğitimidir. Örneğin, annesi kaşığı nasıl doğru tutacağını gösterdiğinde, babası ellerinden tutarak adım atmasına yardımcı olduğunda, ağabeyi futbol topuna vurmasını anlattığında çocuğu eğitiyorlar, demektir (Küçükahmet, 2001:1). Çocuk biraz daha büyüdüğünde çevresinden de etkilenip bir şeyler öğrenmeye devam etmektedir. Aileden ve çevreden alınan eğitimde belirli bir plan ve program yoktur.

Eğitimin çok çeşitli tanımları yapılmıştır. Ertürk (1997:9-12), eğitimin Türkçede en az altı farklı anlamı ifade edecek şekilde kullanıldığını belirttiikten sonra eğitimi şu şekilde tanımlamıştır: Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Buradaki istendik kelimesi kişide meydana gelen değişimin önceden planlanmış olduğunu göstermektedir. Eğitimin planlı olarak verildiği yer okuldur.

Eğitimin belirli bir amacı vardır ve eğitim belli bir amaca yönelik etkinlikleri içerir. Bu özelliğinden dolayı da okul denen kurumlarda gerçekleşir (Bilen, 2006:1). Okullarda eğitim, planlı ve programlı bir şekilde verilmektedir. Çocuklar okula geldiği zaman bazı davranışları, kuralları ve değerleri öğrenmiş olarak gelir. Okul, bunlardan eğitimin amaçlarına uymayanları köreltmeye; uyanları pekiştirmeye; istenilen yeni davranışları da öğrencide yerleştirmeye çalışır (Başaran, 1999:42).

Günümüzde ülkelerin birçoğu bütçesinden en fazla payı eğitime ayırmaktadır. Dünyadaki 207 ülke içinde eğitimin belli bir aşamasını zorunlu tutan 185 ülke vardır (Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, 2004). Devlet adamları zorunlu eğitimin süresini arttırmaya çalışmaktadır. Bundan dolayı eğitimin planlı bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle profesyonel anlamda eğitimin planlı, organize olması gerekliliği eğitimin her aşamasının programa bağlanmasını zorunlu kılmaktadır (Küçükahmet, 2001:8).

Eğitim programı, öğrencilerde beklenen öğrenmeyi meydana getirebilmek için planlanmış faaliyetlerin tamamı olarak tanımlanabilir (Doğan, 1975:36). Varış (1997:14), eğitim programını, bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Yazarlar arasında eğitim programının tanımı yapılırken küçük farklar olmakla birlikte tanımlar birbirine benzemektedir (Ertürk, 1997:13; Sözer, 1998a:19-20; Hesapçioğlu, 1998:78; Küçükahmet, 2001:1). Eğitim programı içine eğitsel kol faaliyetleri, geziler, özel kurslar, rehberlik hizmetleri, sanatsal faaliyetler, öğretim vb. gibi birçok faaliyet girer. Fakat eğitim programı içinde ağırlık taşıyan kesim öğretim programıdır (Küçükahmet, 2001:8 ve Varış, 1997:14).

Öğretim programı, okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir. Eğitim programı ile öğretim programı kavramları birlikte, çoğu kez de biri diğerinin yerine kullanılmaktadır. Eğitim programı, belirlenen hedefler doğrultusunda planlanan tüm eğitim etkinliklerini kapsarken; öğretim programı bir eğitim basamağında çeşitli sınıf ve derslerde ele alınacak konularla ilgili tüm öğretim etkinliklerini kapsamaktadır (Demirel, 2003:6-7).

Ülkelerin eğitim sistemlerinin temelini eğitim programları oluşturur. Çünkü nasıl bir insan yetiştirileceği sorusunun cevabı eğitim programlarında ifadesini bulur (Yüksel, 2003). Devletler çağa uyum sağlayabilen bir nesil yetiştirmeyi hedefliyorsa, eğitim programını o doğrultuda hazırlamak zorundadır. Eğitim programı hazırlanırken nelere dikkat edilmelidir? Eğitim programı nasıl olmalıdır? Bu

soruların cevabını birçok yazar vermeye çalışmıştır. Eğitim programı hazırlanırken bazı sorulara cevap aranması gerekmektedir. Bunlar; niçin, ne, nasıl ve ne kadar sorularıdır. Bu sorulardan birincisi amaç ve kazanımları, ikincisi içeriği, üçüncüsü öğrenme-öğretme durumlarını ve dördüncüsü ölçme ve değerlendirmeyi kapsamaktadır (Aykaç, 2006:32).

Ülkemizde Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunla birlikte ülkedeki tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış ve okul programları üzerinde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır (Demirel, 2003:15). Bu dönemde yürürlükte olan programlar sadece dersler ve konular ile bunlara ayrılan zamanın belirlendiği "müfredat programı" şeklindedir. Daha kapsamlı "eğitim programı" anlayışı ancak 1950'li yıllarda ortaya çıkmıştır (Yüksel 2003).

Eğitim programları, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu uzmanlarınca hazırlanır, incelenir ve kabul edilir (Doğanay, 2002:325). Bu uzmanlar eğitim programlarını bazen değiştirir, geliştirir ve yenilerler. Eğitim programlarını geliştirmek bir zorunluluktur. Çünkü bilim ve teknik hızlı bir şekilde ilerlemekte; bilgiler yenilenmektedir. Zorunlu eğitimin süresi artmakta, insan hakları ve demokrasi alanında hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Böylelikle toplum hayatında değişiklikler olmaktadır. Günümüz dünyasını anlamak ve anlamlandırmak için eğitim programlarının sürekli geliştirilmesi gerekmektedir. Gelecek nesillere daha iyi imkânlar sunmak ve onların bilinçli vatandaşlar olarak yetiştirilmelerini sağlamak için bu son derece önemlidir. Özellikle coğrafya gibi bilginin sık sık güncellenmesi gereken bir alanda program geliştirme daha da önem taşımaktadır (MEB, 2005a:17).

Talim ve Terbiye Kurulu uzmanları ilköğretimde program değişikliğine gidilmesinin nedenlerini aşağıda sıralamışlardır (MEB, 2005b:14-15):

1. Değişik bilim alanlarındaki araştırma bulgularının ve eğitim bilimlerinde öğretim/öğrenme anlayışındaki gelişmelerin yöntem ve içerik olarak öğretim programlarına yansıtılması
2. Eğitimde kaliteyi arttırmak ve eşitliği sağlamak

3. Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim ihtiyacı
4. Bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerleri de dikkate alarak geliştirilmesi ihtiyacı
5. Mevcut öğretim programları uygulamaları kapsamında öğrencilerin çoğunluğunda okula, öğrenmeye, okumaya tepki düzeyinde bir isteksizlik olması
6. Mevcut öğretim programlarında konuların çok kapsamlı ve ezbere dayalı bilgi yoğunluğu olması nedeniyle, konuların zamanında bitirilememesi ve çoğu zaman sıkıştırılıp öğrenilmeden bitirilmesinin tercih edilmesi
7. Programda yer alan konuların birçoğunun çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olmaktan, onların merak ve ilgilerini karşılamaktan uzak olması
8. Okulda kazandırılmaya çalışılan yaşantı biçimleri ile gerçek dünyanın çoğu kez uyum içinde olmaması
9. Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim uygulaması ile ilkökul ve ortaokul programları üst üste eklendiği için, temel eğitimde program bütünlüğünün olmaması
10. Dikey ekseninde, temel eğitimde birinci sınıftan-sekizinci sınıfa her bir dersin kendi içinde kavram bütünlüğünün olmaması
11. Yatay ekseninde, dersler arasında yeterli paralelliğin sağlanmamış olması
12. Ekonomik ve toplumsal gelişmelerin bir sonucu olarak, bireylerin yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, işbirliği yeterlilikleri kazanmalarının daha bir önem kazanmış olması
13. Kendini ifade edebilen, iletişim kurabilen, girişimcilik ruhuna sahip vatandaşlar yetiştirme gerekliliğinin daha baskın konuma gelmesi
14. Çocukların, ülke çapında ya da uluslar arası değerlendirmelerde beklenen düzeyde başarı gösterememesi.

Demirel (2005:34), program geliştirmeyi program öğeleri olan amaç (hedef, 2005 öğretim programına göre kazanım), içerik (muhteva, kapsam), öğretme-öğrenme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutları arasındaki dinamik ilişkiler bütünü olarak tanımlar. Program geliştirme, toplumun belli alandaki gereksinimlerinden yola çıkılarak hazırlanmaktadır (Güleryüz, 2000:6). Aslında eğitim programlarının kalitesinin temel göstergeleri mezunların davranışları ve kazanılan uzmanlıklardır (Spiel, Schober, Reimann, 2006). Ama iyi yetişmiş nesiller için, “ne kadar” sorusundan çok, “ne” ve “nasıl” sorularına yanıt aramak gerekmektedir (Gökaydın, 2002).

Ertürk’e (1997: 13-14) göre program geliştirme ile uğraşacak eğitimciler, program geliştirirken şu soruları cevaplandırmalıdır:

- 1- Eğitimin hedefleri neler olmalı?
- 2- Bu hedeflenen davranışların gelişmesi için öğrenciler hangi yaşantılardan geerilmeli?
- 3- Öğrenme yaşantıları nasıl örgütlenirse öğrenci davranışları en verimli olur?
- 4- Hedeflerin ve eğitim durumlarının etkililik derecesi nedir?
- 5- 4. sorunun cevapları ışığında mevcut programda ne gibi değişiklikler gereklidir?

Programlar geliştirildikten sonra uygulama aşamasına geçilir. Program uygulamaya başlamadan ayrıntılı bir uygulama planı geliştirilmelidir. Uygulanmaya konulması planlanan program için eğitici personelin (yönetici, öğretmen, rehber, müfettiş) eğitilmesi çok önemlidir. Gerekli ise örgütsel yapıda değişiklik yapılmalıdır. Uygulamaya başlamadan önce gerekli yöntemsel önlemlerin alındığından ve fiziki tesislerin, araç ve gereçlerin yeterli düzeyde bulunduğundan emin olunmalıdır (Doğan, 1997:28).

Uygulama sırasında çeşitli nedenlerle tasarının olduğu gibi uygulanması mümkün olmayabilir ya da tasarının hazırlanması sırasında göz önünde bulundurulmayan bazı faktörler tasarının olduğu gibi uygulanmasını engelleyebilir.

Bu nedenlerden ötürü programın etkililiği hakkında yargıda bulunabilmek için programın uygulanması sürecini de gözlemlemek ve uygulama sırasında da bilgi toplamak gerekir (Erden, 1998:9).

Uygulanmakta olan öğretim programlarında bir sorun var mıdır? Amaçlanan hedeflere ulaşılmış mıdır? Bazı hedeflere ulaşılamamış ise bu hedefler hangileridir? Programın içeriğinin öğrenilmesinde güçlük çekilen konular var mıdır? Program hayata geçirildikten sonra bu soruların yanıtlanması gerekir. Bu soruların yanıtı ancak programların değerlendirilmesiyle bulunabilir.

Program değerlendirme Erden'e göre (1998:10) gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkililiği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın etkililiğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir.

Bir eğitim programının başarılı olabilmesi için tüm öğrencilerin programda amaçlanan hedeflere ulaşmış olması gerekir. Ancak bu her zaman gerçekleşmeyebilir. Bu nedenle, programın uygulanması sonucunda, yetersiz kalan ya da ters işleyen öğelerin olup olmadığı; varsa aksaklıkların programın hangi öğelerinden kaynaklandığını belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla programın değerlendirilmesi gerekmektedir (Demirel, 2003:183-184).

Günümüzde çeşitli eğitimciler tarafından geliştirilen hem niceliksel hem de niteliksel yöntemlere ağırlık veren program değerlendirme modelleri bulunmaktadır. Program değerlendirme modelleri büyük ölçüde program geliştirme yaklaşımına göre farklılık göstermektedir. Program geliştirmedeki çeşitlilik nedeniyle program değerlendirme için tek bir model önermek mümkün değildir (Erden, 1998:11). Bu araştırmada Erden'den (1998) hareketle sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının program öğeleri bakımından (2005 programı) öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi yapılmıştır. Öncelikle 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konuları, programın öğeleri (kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme süreci) açısından tek tek analiz edilmiştir. Arkasından öğretmenlere

anket uygulanmış ve 2005 sosyal bilgiler programı coğrafya konuları programının öğeleri bakımından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Ülkemizde ilköğretimin ikinci kademesinde ilk defa 1967 programıyla birlikte okutulmaya başlanan sosyal bilgiler dersi 1985 yılına kadar okutulmuştur. 1985-1998 yılları arasında bu ders yerini milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri derslerine bırakmış; 1998 programından itibaren yine sosyal bilgiler adıyla programda yer almıştır. Sosyal bilgiler dersi, 2005 programı sonrasında da aynı adla haftada üç saat okutulmaktadır. İlköğretimin ikinci kademesinde coğrafya adıyla ders bulunmamakta; coğrafya konuları sosyal bilgiler dersinin içerisinde yer almaktadır.

Coğrafya konuları ilköğretimin ikinci kademesinde sadece 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi konuları içinde olduğu için “coğrafyada hangi konuları öğretilim?” sorusu yani kazanımlar ve içerik seçimi daha da önem kazanmaktadır. Kazanımlar ve içeriğe göre öğrenme-öğretme yöntemleri geliştirilecek ve bunlara uygun olarak da değerlendirme yaklaşımları oluşturulacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri 2005 yılından itibaren birçok dersin öğretim programında köklü değişikliğe gitmiştir. Bunlardan birisi de sosyal bilgiler dersidir. Eğitim programı tasarısı, uygulamaya esas olan bir kılavuz kaynaktır. Program tasarısı ilkelerine uygun olarak hazırlanan programlar uygulamada işlerlik kazanır. Program geliştirme ve değerlendirme faaliyetlerinin odak noktası tasarı olmakla birlikte uygulama göz önünde bulundurulmaksızın gerçekçi bir değerlendirme yapmak mümkün değildir (Erden, 1998:9).

2005 yılı 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ilk kez 2006-2007 eğitim-öğretim yılında tüm ülkede uygulanmıştır. Yeni öğretim programlarıyla birlikte “Türk eğitim sisteminde bilgi toplumuna yönelik ciddi bir dönüşümün gerçekleşeceği söylenebilir” (MEB, 2005b:10) gibi iddialı bir beklenti vardır. 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konuları bu dönüşümü gerçekleştirebilecek midir? Sosyal bilgiler programı coğrafya konularında

kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutunda yapılan değişikliklerle programın uygulayıcıları olan öğretmenlerin görüşlerinin hangi noktada örtüştüğünün belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yeni programda coğrafya konularının ne durumda olduğu belirlenip, öğretmen görüşleri de dikkate alınarak yeni program hakkında değerlendirme yapılacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularını programın öğeleri bakımından (2005 programı) öğretmen görüşlerine göre değerlendirmektir. Değerlendirme programın öğeleri olan kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme süreci ve program geliştirme sürecinde yapılmıştır.

Anket neticesine göre yukarıdaki genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Öğretmenler, yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konularının kazanımları hakkında neler düşünmektedirler?
2. Öğretmenler, yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konularının içeriği hakkında neler düşünmektedirler?
3. Öğretmenler, yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konularının öğrenme-öğretme süreci hakkında neler düşünmektedirler?
4. Öğretmenler yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konularının ölçme ve değerlendirme süreci hakkında neler düşünmektedirler?
5. Öğretmenler yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konularının program geliştirme süreci hakkında neler düşünmektedirler?
6. Öğretmenlerin cinsiyetleri, çalıştıkları yer, mezun oldukları okullar, mezun oldukları alanlar ve meslekteki kıdemleri ile görüşleri arasında bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı 2005 yılında hazırlanmış ve 2006-2007 eğitim-öğretim yılında tüm ülkede uygulanmıştır. Programların uygulayıcıları okul yöneticileri ve öğretmenlerdir. Uygulama sırasında çeşitli nedenlerle tasarımın olduğu gibi uygulanması mümkün olmayabilir ya da tasarımın hazırlanması sırasında göz önünde bulundurulmayan bazı faktörler tasarımın olduğu gibi uygulanmasını engelleyebilir. Bu nedenlerden ötürü programın etkililiği hakkında yargıda bulunabilmek için programın uygulanması sürecini de gözlemek ve uygulama sırasında da bilgi toplamak gerekir (Erden, 1998:9).

Bu araştırmada 2006-2007 eğitim-öğretim yılında ülke genelinde ilk defa uygulanan 2005 yılı 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konuları ele alınmıştır. Coğrafya konuları programın öğeleri bakımından öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Program hakkında değerlendirme yaparken, programların uygulayıcıları olan öğretmenlerin görüşlerini dikkate almak önemlidir. Öğretmenler bu yeni program hakkında neler düşünmektedir? Onların verecekleri cevaplar öğretim programını tanımamızı kolaylaştıracaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi programın uygulayıcıları öğretmenlerdir. Programlar çok güzel hazırlansa da uygulama sırasında yapılan yanlışlar programın etkinliğini azaltacaktır. Öğretmenlerin programı istenilen seviyede uygulayabilmesi için programı çok iyi tanınması gerekmektedir. Bu araştırmayla öğretmenlerin yeni programı nasıl algıladıkları da ortaya konulacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

- 1- Araştırma, Çanakkale İli genelindeki sosyal bilgiler öğretmenlerinin bulunduğu 108 ilköğretim okulu ve 90 öğretmen ile sınırlandırılmıştır.
- 2- Anketler öğretmenlere 2006-2007 eğitim-öğretim yılının II. döneminde uygulanmıştır.
- 3- 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konuları ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Sayıtlar

1. Anket soruları 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının kazanımını, içeriğini, öğrenme-öğretme sürecini, ölçme ve değerlendirme sürecini ve program geliştirme sürecini ortaya koyacak şekilde hazırlanmıştır.
2. Anket sorularına öğretmenler etki altında kalmadan, tanınma korkusu yaşamadan, tarafsız olarak cevap vermişler; yeni program hakkında olumlu ve olumsuz düşüncelerini açıklamışlardır.
3. Anket sonucunda elde edilen veriler gerçeği yansıtmaktadır.

1.6. Tanımlar

Eğitim: Fiziksel uyarıcılar sonucu, beyinde istendik bio-kimyasal değişiklikler oluşturma sürecidir (Sönmez, 2005:2).

İlköğretim: 7-14 yaş arasındaki çocukların fiziksel, zihinsel, etik gelişimine hizmet eden, onları yaşam ile bir üst eğitime hazırlayan temel eğitim ve öğretimdir (Gürkan ve Gökçe, 1999:6).

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun amaçları doğrultusunda düzenlenmiş “planlı” eğitim faaliyetlerinin tümüdür (Erden, 1998:4).

Öğretim Programı: Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2003:6).

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2006:26).

Coğrafya: Yeryüzünün şekillenmesini, şekillenmede etkili olan amilleri ve yeryüzünde canlı hayatı oluşturan insan, bitki, hayvan toplulukları ile doğal ortam arasındaki ilişkileri ve bunların dağılışını inceleyen bir bilim dalıdır (Atalay, 1994:1).

Program Geliştirme: Gerek okul içinde gerek okul dışında, milli eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve etkinliklerin uygun yöntem ve tekniklerle geliştirilmesine yönelik koordine çabaların tümüdür (Varış, 1997:17).

Program Değerlendirme: Gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkiliği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın etkiliğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkiliği hakkında karar verme sürecidir (Erden, 1998:10).

1.7. İlgili Araştırmalar

Tez konusuyla ilgili olarak yapılmış araştırmalardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

Abdullah (2001), “*İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Coğrafya Konularının Program Geliştirme İlkelerine Göre İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezinde 4. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler dersi coğrafya konuları ile ilgili üniteleri program geliştirme ilkeleri çerçevesinde inceleyip yeni program önerisinde bulunmuştur. Program taslağı Bloom’un tam öğrenme modeli esas alınarak hazırlanmıştır. Tezin hazırlanmasında Milli Eğitim Bakanlığı’nın 4. sınıf sosyal bilgiler kitabı esas alınmıştır. Hedef ve hedef davranışlar yazılırken Tebliğler Dergisi’nde yer alan sosyal bilgiler dersi amaçları göz önünde bulundurulmuştur. Program taslağının başarıya ulaşip ulaşmayacağını kontrol edecek olan değerlendirme süreçlerine de yer verilmiştir. Değerlendirme için ünite sonlarında ölçüt aracı olarak çoktan seçmeli sorulardan oluşan testlerden yararlanılmıştır.

Ugan (2002), “*Cumhuriyetin İlanından Günümüze İlköğretim II. Kademesinde Coğrafya Eğitimi*” adlı yüksek lisans tezinde (daha da eskiye değinmekle birlikte) genel olarak Cumhuriyet’ten bugüne ilköğretimin II.

kademesindeki coğrafya eğitimi üzerinde durmuştur. Ülkemizde coğrafyanın kuruluş ve gelişme dönemlerine değinildikten sonra sırasıyla 1924, 1931, 1942, 1967, 1974, 1985 ve 1998 yıllarında okutulan coğrafya ve sosyal bilgiler ders programları açıklanmış ve yıllara göre değerlendirmeler yapılmıştır. Programlar değerlendirilirken bir önceki program ile karşılaştırılması da yapılmıştır. Ayrıca son kısımda coğrafya konularının değiştirilme sebepleri üzerinde durulmuştur.

Yaşar (2006), “*Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi*” üzerine yazdığı makalede 2005–2006 öğretim yılında ülke genelinde 4. ve 5. sınıflarda uygulanan yeni sosyal bilgiler öğretim programını bilimsel olarak değerlendirmiştir. Makalede eleştirel yaklaşım benimsenmiş ve sosyal bilgiler öğretiminde çağdaş gelişmeler göz önünde tutulmuştur. Öncelikle yeni sosyal bilgiler öğretim programının hazırlanma gerekçesi açıklanmış ve programın hazırlanma sürecinde izlenen yaklaşımlar ele alınmıştır. Yeni programın dünyadaki eğilimlere uygunluğu belirtildikten sonra daha önce uygulanan programlardan farklılaşan yönleri ortaya konulmuştur. Makalenin son bölümünde yeni sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasında karşılaşılabilecek sorunlar üzerinde durulmuş ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Yeni programın öğrenci merkezli olduğu söylene de etkinlikleri denetleme yetkisinin öğretmenlerde olduğu, dolayısıyla öğrencilere yeterince seçme şansının verilmediği, gerekli alt yapı çalışmalarının yapılmadığı için programın başarılı olma şansının az olduğu ve program geliştirme çalışmalarının planlı ve bilimsel bir anlayışla sürdürülmesi gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

Arslan ve Demirel (2007), “*İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Öğretim Programının Değerlendirilmesi*” adlı makalelerinde 2005 yılında uygulanmaya başlanan ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programını değerlendirmişlerdir. Çalışmada Tyler’ın Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli ve Stufflebeam’ın Bağlam Girdi Süreç Çıktı modeli kullanılmıştır. Ancak bağlam boyutu çalışma dışında bırakılmıştır. Çalışma 103 öğrenci, 3 öğretmen ve 4 veli üzerinde yürütülmüş; veri toplama aracı olarak başarı testi, gözlem ve görüşme kullanılmıştır. Uygulama ünitesi olarak “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesi seçilmiş; çalışmanın sonunda bu üniteye 5 kazanım ifadesinden 2’sine ulaşıldığı tespit

edilmiştir. Yapılan araştırmada, programın tam olarak uygulanamadığı, öğretmenlerin program hakkında yeterince bilgilendirilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Erköse (2007), *“Yenilenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sakarya İli Örneği)”* adlı yüksek lisans tezinde 2005 yılında hazırlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Öğretmenlere yapılan anket çalışmasına bağlı olarak öğretmenlerin yeni 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programını “orta” düzeyde olumlu buldukları görülmüştür. Ancak öğretmenlerin yeni öğretim programının mevcut durumuyla kazanım, kapsam, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutu açısından yeterli derecede etkili ve uygun bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada program değerlendirme ve geliştirme çalışmaları ile ilgilenen tüm uzman ve araştırmacıların, yeni 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının dört temel ögesi yönünden incelenmesi ve değerlendirilmesi; sosyal bilgiler branş öğretmenlerinin program hakkındaki gelişmeleri takip edebilmeleri için daha sık hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması önerilmektedir.

Kamber (2007), *“2005-2006 Yeni Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanabilirliğinin İncelenmesi”* adlı yüksek lisans tezinde yeni sosyal bilgiler programı ve etkinliklerinin (eğer başarıyla uygulanabiliyorsa) uygulanışı araştırılmıştır. Böylece programın amaçlara ulaşmadaki başarısının öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak bir anket geliştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini çalışma evreninin tamamı olan Uşak ili ilköğretim okullarında 4. ve 5. sınıflara ders veren sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Öğretmenlerin yeni programın felsefesine ve uygulanabilirliğine dair görüşleri araştırılmıştır. Öğretmenlerin hem programın yapısı hem de uygulama konusunda olumlu görüşe sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Doğanay ve Sarı (2008), *“Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma”* adlı makalelerinde 2005 yılı sosyal bilgiler programını

öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmişlerdir. Araştırmanın evrenini Adana İli merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarındaki tüm 4-5. sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenleri; araştırmanın örneklemini 31 okuldaki 170 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Veriler “sosyal bilgiler programı değerlendirme anketi” kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada, öğretmenlerin sosyal bilgiler programının dört temel ögesi arasında en çok ölçme ve değerlendirme boyutunu olumsuz buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, programın çağdaş eğitim anlayışını yansıttığını düşünmekle birlikte; uygulamada araç-gereç eksikliği, fiziki koşulların yetersizliği ve hizmet içi eğitim gereksinimi gibi önemli sorunların bulunduğunu belirtmişlerdir.

II. BÖLÜM

CUMHURİYETTEN BU YANA İLKÖĞRETİM COĞRAFYA ve SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Ülkelerin eğitim sistemlerinin temelini eğitim programları oluşturur. Çünkü nasıl bir insan yetiştirileceği sorusunun cevabı eğitim programlarında ifadesini bulur. Ülkemizde Cumhuriyet'in ilânı ile birlikte Türk toplumunun sosyal, siyasî, kültürel ve ekonomik yapısına yeni bir biçim ve ruh verenler, bu yeni yapıyı işletecek nesilleri yetiştirecek olan eğitim sistemini ve bu kapsamda eğitim programları üzerinde çalışmayı ihmal etmemişlerdir. Ülkemizde program geliştirme çabaları Cumhuriyet'le birlikte başlamıştır. Bu dönemde yürürlükte olan programlar sadece dersler ve konular ile bunlara ayrılan zamanın belirlendiği “müfredat program” şeklindedir. Daha kapsamlı “eğitim programı” anlayışı ancak 1950'li yıllarda ortaya çıkmıştır (Yüksel, 2003).

Ülkemizde program geliştirme çalışmaları, il merkezlerinde mahalli okullar ve il milli eğitim müdürlüklerinin destek ve işbirliği ile başlamış, daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında 1924'te Türkiye'ye davet edilen John Dewey'nin hazırladığı rapor doğrultusunda daha çok ilköğretim programlarının geliştirilmesine ağırlık verilmiştir (Demirel, 1992:28).

Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan taslak program 1953-1954 eğitim-öğretim yılında Bolu ve İstanbul'da deneme okullarında uygulanmıştır. Bu program, ilkokullarda program geliştirmenin öncüsü sayılır. Ortaokullarda ise 1954-1955 eğitim-öğretim yılında Atatürk Kız Meslek Lisesi'nde geliştirip denenilen program, program geliştirme çabalarının öncüsü sayılmaktadır (Demirel, 2003:15).

Milli Eğitim Bakanlığı 1960'lı ve 1970'li yıllarda program geliştirmeye devam etmiş; 1980'li yıllarda yeni bir anlayışla program geliştirme çalışmalarını sürdürmüştür. Millî Eğitim için geliştirilen model 26.05.1983 gün ve 86 sayılı kurul kararı ile kabul edilmiş ve 2142 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu model 14.2.1984 gün ve 16 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararı ile

yeniden belirlenerek “amaç”, “davranış”, “işleyiş” ve “değerlendirme” boyutları içinde programların derslere göre hazırlanması esasını getirmiştir. Ancak kararda, bu model konusunda bağlayıcı bir karar bulunmaması nedeniyle bazı programlar farklı modellerle hazırlanarak geliştirilmiştir. Böylelikle ders programlarının geliştirilmesinde bir standartlaşma yerine çeşitliliğe doğru gidilmiştir (Gözütok:2003).

Millî Eğitim Bakanlığı 1990 yılında içinde sosyal bilgilerin de bulunduğu dokuz dersi seçmiş, daha sonra bu sayıyı on ikiye çıkartılarak komisyonlara bu derslerin programlarının hazırlanması için bir yıllık süre vermiştir. Programların 1983 yılındaki modele göre hazırlanması istenmişse de daha sonra itirazlardan dolayı bu istekten vazgeçilmiştir (Demirel, 2003:18). 1990’lı yıllarda hazırlanan fen bilgisi, hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve yabancı dil programları hep sekiz yıllık ilköğretim bütünlüğüne yönelik hazırlanmış programlardır. Bu programlarda da hedefler hiyerarşisine ve hedeflerin davranışsal ifadelerine yer verilmiş olmasının çağdaş program geliştirme anlayışına uygun olduğu düşünülmektedir (Arslan, 1999).

Millî Eğitim Bakanlığı’nda program geliştirme çalışmaları 1990 tarihinde başlatılan Dünya Bankası desteğindeki Millî Eğitimi Geliştirme Projesi ile önemli gelişmeler göstermiştir. Bu projenin amaçları arasında programları iyileştirmek ve geliştirmek ile ders kitapları ve öğretim materyallerinin kalitesini yükseltmek ve verimli kullanmak da yer almaktadır. 1993 yılında Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi (EARGED) tarafından yeni bir program modeli geliştirilmiştir. Yine Millî Eğitim Bakanlığı 1994 yılında Millî Eğitimi Geliştirme Projesi’nin amaçlarına ulaşması için Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) geliştirmiştir. Müfredat Laboratuvar Okulları öğretim ve öğrenmeyi desteklen materyaller ile birlikte öğretim programlarının alanda denendiği pilot okullardır (Gözütok:2003).

Millî Eğitim Bakanlığı 1997 yılında zorunlu 8 yıllık kesintisiz eğitime geçince programda değişimler ve gelişimler devam etmiştir. 1998 yılında yeni programlar uygulanmaya başlamıştır. 2004 yılına gelindiğinde bakanlık birtakım

gerekçelerden yola çıkarak yeni bir program hazırlama gereksinimi duymuştur (Yaşar 2006).

2.1. Cumhuriyetin İlanından Günümüze İlköğretim Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Programları

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat döneminde, 8 Kasım 1846 tarihinde "Mekatib-i Umumiye Nezareti" kurulduktan sonra, 8 Nisan 1847'de ilköğretim talimatı hazırlanmıştır. Yirmi maddeden meydana gelen bu talimat ilkokulun amaçlarını, ilkelerini, öğretim sürecini ve dersleri kapsamaktadır (Büyükkaragöz, Çivi, 1999:228). Bundan başka 1891 yılında ve 1913 yılında yeniden düzenlemeler yapılmıştır. 1876 yılında 4 yıla çıkartılan ilkokul süresi 1913 yılında 6 yıl olarak belirlenmiştir (Karakaya, 2004:28).

3 Mart 1924 tarihinde yayınlanan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile her çeşit eğitim ve öğrenim kurumunun devlet denetimine geçtiği, tek elde toplandığı esası kabul edildi. Bundan sonra devlet, eğitimin her çeşidiyle doğrudan doğruya uğraşacaktır (Mumcu, Su, 2000:203). Bu kanunla ülke içindeki bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Ayrıca bu kanunla ortaokul, lise ve öğretmen okulu programlarının değiştirilmesi kararlaştırılmıştır (Büyükkaragöz, Çivi, 1999:230).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders programları 1924–1930 yılları arasında yapılmış olup tamamen milli vurguları öne çıkarıp, yeni rejimi ve onun değerlerini telkin etmek amacını taşımaktadır. Bu dönemde hazırlanan ilk coğrafya programının Cumhuriyet kurulmadan önceki durumunu hemen hemen koruduğu ve önemli bir değişikliğe uğramadığı anlaşılmaktadır (Taş, 2005:314). Coğrafya öğretim programları bazı yıllar değişikliğe uğramıştır (Ugan, 2002:31). Bu yıllar şunlardır: 1924, 1931, 1942, 1967, 1974, 1985, 1998 ve son olarak 2005 yılı. Coğrafya dersi ilköğretimde dönem dönem kaldırılmış ve sosyal bilgiler dersi içine dâhil edilmiştir (Güngördü, 2002). 1924 yılından 1967 yılına kadar coğrafya dersi, programda yer alırken, bu uygulamadan 1967 yılından itibaren vazgeçilmiştir. 1967 programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri sosyal bilgiler adı altında birleştirilmiş ve

bu ders ortaokulların birinci ve ikinci sınıflarında (6. ve 7. sınıf) haftada beş saat; üçüncü sınıflarında (8. sınıf) ise dört saat olarak okutulmuştur (Sözer, 1998b:10). 1974 yılında sosyal bilgiler programı değiştirilmiş ve ders saati 6, 7 ve 8. sınıflar için üçer saat olarak belirlenmiştir. 1985 yılına gelindiğinde sosyal bilgiler dersi Talim ve Terbiye Kurulu'nun 26.04.1985 tarih ve 64 sayılı kararıyla kaldırılmıştır. Sosyal bilgiler dersi 1985-1986 eğitim-öğretim yılından itibaren “milli coğrafya”, “milli tarih” ve “vatandaşlık bilgileri” adı altında üç derse ayrılmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu daha sonra bu uygulamadan vazgeçerek, 02/04/1998 gün ve 62 sayılı kararı ile yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı kabul etmiştir. Bu yıldan sonra ilköğretimde coğrafya adıyla okutulan ders kalmamıştır. Bakanlık 2005 yılında sosyal bilgiler öğretim programı yeniden düzenlemiş; fakat dersin adı ve saati aynı kalmıştır.

Yıllara göre coğrafya ve sosyal bilgiler dersi haftalık ders saatleri Tablo 1’ de verilmiştir. 1942 yılındaki programda 6. sınıfta dersin ismi “genel coğrafya”, 7. sınıfta “ülkeler coğrafyası” ve 8. sınıfta “Türkiye coğrafyası” olarak belirlenmiştir (Doğanay, 2002:327).

Tablo 1:Yıllara Göre İlköğretimin İkinci Kademesinde Okutulan Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Dersi Haftalık Ders Saatleri

Yılı	Ders Adı	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
1924	Coğrafya	2	1	2
1931	Coğrafya	2	2	1
1942	Coğrafya	2	2	2
1967	Sosyal Bilgiler	5	5	4
1974	Sosyal Bilgiler	3	3	3
1985	Milli Coğrafya	2	2	—
1998	Sosyal Bilgiler	3	3	—
2005	Sosyal Bilgiler	3	3	—

Kaynak: Doğanay, 2002; Taş, 2005; Sözen, 1998b.

1924 yılından günümüze kadar 6. sınıfta okutulan coğrafya ve sosyal bilgiler dersi öğretim programında yapılan değişiklikler ve bu derslerin yıllara göre içeriği şöyle belirlenmiştir:

2.1.1. 1924 Yılı Ortaokul Coğrafya Dersi Öğretim Programı

1924 yılında ortaokulda (şimdiki haliyle 6, 7, ve 8. sınıf) coğrafya dersi haftada toplam 5 saattir. 6. sınıfta haftada 2 saat olan coğrafya dersi 7. sınıfta haftada 1 saat ve 8. sınıfta haftada 2 saat olarak okutulmuştur. 1924 yılında 6. sınıfta okutulan coğrafya dersinin içeriği Ugan'dan (2002:31-32) alınmıştır:

Umumi Coğrafya (Tabiî, Beşeri, İktisadi)

Coğrafyanın tarif ve taksimi, harita ve küreler

Fezada arz, meselik-i şems, arzın hareketleri, ibadi, beniyesi, kara ve denizlere sureti inkısamı

Karalar: Arzın terkiyatı, indifai ve resubi arzı, madenler, muhtelif nevai arazinin menabı medeniyesi, muhtelif toprakların hevası

Denizler: Büyük denizler, deniz suları, deniz sularının hareketi, denizlerde hayat, nebatiye ve hayvaniye, sahiller, sahillerin işgali, başlıca sahil tipleri.

Hava Nesimi: Sühunet, sühunetin tarz tevzii, ruzkaralar, yağmur, iklim, iklimlerin tasnifi, akarsular, toprak altında sular (yeraltı suları), menbaalar, sel ve seylablar, nehirler, akarsuların şerait ceryanı ve taşlıları.

Mecmuai nebataya ve hayvanaya: Nebatat ve hayvanatın suret-i tevzii.

Başlıca nüfusun toplandığı mıntıka ve merkezler.

Beşer: Tarih-i arzda beşerin mevkii, yeryüzünde nüfus, nüfus hareketi, nüfusun suret-i tevrii, lisan, din, ırk ve bunların tarz-ı tevzii.

Tabiat ve Beşer: Tabiatın insan üzerine, insanın tabiat üzerine tesiri, hayat-ı medeniye. Hayat-ı İktisadiye

Mevad-ı gadsiyeye: Buğday, piriñç, patates, şekerpancarı, şekerkamışı, kahve, çay.

Başlıca istihsal ve müstahsil ve müstahlik memleketler.

Mevad-ı nesciye: Pamuk, keten, kenevir, yün, ipek. Başlıca müstahsil ve müstehlik memleketler.

Mahrukat: Maden kömürü, petrol.

Kıymetli ve faydeli madenler: Altın, gümüş, demir, bakır, kurşun, kalay, nikel, civa.
 Vesait, nakliye ve muhabere, büyük demir yolları ve seyr-ı sefain hatları
 Cihan-ı muamelat iktisadiyesine umumi bir nazar

1924 yılındaki programın içeriğinin oldukça yoğun olduğu görülmektedir. Coğrafyanın tanımı yapıldıktan sonra sırasıyla uzay, karalar, denizler, hava olayları, akarsular, bitkiler ve hayvanlar işlenilmiştir. Arkasından beşeri coğrafya konularına geçilmiş; nüfus olayları, iktisadi hayat, madenler ve ulaşım gibi konuların anlatılması uygun görülmüştür.

1924 coğrafya programının içeriğinin haftada 2 saatlik sürede bitirilmesi çok zordur. Programın bitirilmesi için çoğu konunun yüzeysel bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Konuların neredeyse tamamı teorik bilgilerden oluşmaktadır. Öğrencilere pratikte yararı olmayan birçok konu vardır. Öğrencilere çok fazla bilgi yüklemesi yapılmıştır. Bu doğru bir yaklaşım değildir.

2.1.2. 1931 Yılı Ortaokul Coğrafya Dersi Öğretim Programı

1924 yılında yürürlüğe giren program 7 yıl uygulamada kalmış ve bu programda 1931 yılında bazı değişikliklere gidilmiştir. 6. sınıfta okutulan coğrafya dersinin haftalık ders saatinde bir değişim olmamıştır. 1931 yılındaki değişimde göze çarpan ilk husus programın amaçlarının ve derslerde takip edilecek usul ve tarzların programda anlatılmış olmasıdır (Ugan, 2002:62). Yine bu programda 1924'ten farklı olarak bazı konular programdan çıkartılmış; yerine bazı yeni konular eklenmiştir. 1931 yılında 6. sınıf coğrafya dersinin içeriği aşağıda verilmektedir (Ugan, 2002:34-35):

Umumi Coğrafya Esasları:

1-Arazi şekilleri üzerinde mevzii coğrafya müşahade tetkikleri (Arazi şekillerde ait misaller birinci derecede bulunulan mahal ve civarından seçilecek ve talebe bunları bizzat görecektir. İkinci derecede misallerin Türkiye ülkesi dâhilinden seçilmesi lazımdır. Türkiye'de bulunmayan misaller, bittabi dünyanın diğer yerlerinden seçilir).

2-Arazinin kâğıt üzerinde temsili: Plan ve haritalar. Arazi kabartılarının temsili. Kürenin ve küre kıtalarının temsili.

3-Coğrafyanın tarifi, taksimi, taydaşı ve ehemmiyeti.

Kıtalar Coğrafyası

1-Asya. Kıtanın umumi fiziki coğrafyası. (Himalayalar, Pamir ve Tibet yaylası Sibir ovaları, sahiller, okyanuslar bilhassa Hint Okyanusu, muson rüzgarları ehemmiyetle tafsil edilmelidir. Asya'nın Beşeri Coğrafyası ve siyasi taksimatı. Çin, Japonya, Hindistan ve İran ile Kafkas Memleketleri, Irak, Suriye tafsilatla; diğer yerler muhtasar olarak ülkeler coğrafyası. Beşeri alaka itibarı ile en ziyade ehemmiyet verilecek noktalar: Sibir Demiryolu. Avrupalıların istimlak ve istila siyasetleri, Japonya'nın inkişaf ve terakkisi.

Türklerin en eski ve en geniş yurtları olmak itibarı ile Asya kıtasının orta ve cenubigarbi kısımlarına hususi bir ehemmiyet verilecektir.

2- Afrika: Kıtanın fiziki coğrafyası. Mısır, mağrip memleketleri ile Cenubi-Afrika Birliği Devleti tafsil edilmek, diğer yerler muhtasar geçilmek üzere ülkeler coğrafyası.

Beşeri coğrafyada, bilhassa, Avrupalıların istismar ve istimlak faaliyetleri ile bunlara takadüm eden Afrika keşfiyatından tafsilatla bahsedilmelidir. Süveyş Kanalı, Nil Nehri sularının kontrolü. Büyük Çöl'de nakliyat, Cezayir'de zirai terakkiler en ziyade ehemmiyet verilecek noktalardır.

Coğrafya konuları genel coğrafya ve kıtalar coğrafyası adıyla iki bölüm halinde ele alınmıştır. İlk bölümde arazi şekilleri ile başlayan konular harita ve planla devam etmektedir. Daha sonra coğrafyanın tanımı, bölümleri ve önemi anlatılmıştır. Coğrafyanın tanımı, önemi ve bölümlerinin konuların hemen başında olmaması ilginçtir. Önce arazi şekilleri, harita ve plan üzerinde durulmuş; daha sonra coğrafyanın tanımına geçilmiştir. Oysa öğrencilerin öncelikle coğrafyanın tanımını öğrenmesi gerekirdi.

İkinci bölümde kıtalar coğrafyasına geçilmiştir. Burada da iki kıta anlatılmıştır: Asya ve Afrika. Asya kıtasının fiziki özellikleri işlendikten sonra beşeri kısmına geçilmiştir. Sibiry demiryolları, Japonya'nın ilerlemesi, Türklerin eski

yurtları, Tibet yaylası, muson rüzgârı gibi değişik konular programın içerisinde. Afrika kıtası da fiziki ve beşeri olarak işlenmiştir. Yine burada da Cezayir'in zirai teknikleri, Nil nehri sularının kontrolü, Avrupalıların sömürgeci tutumları gibi değişik konular anlatılmıştır.

6. sınıf öğrencisine Asya ve Afrika kıtasını anlatmanın, Sibiry demiryollarından, Büyük Çöl'de nakliyattan, Tibet yaylasından bahsetmenin hiçbir faydası yoktur. Gereksiz yere bilgi yüklemesi yapılmış ve zaman kaybı olmuştur. Öğrenciler bu konuları muhtemelen ezberlemiş ve birçoğu hayatında hiç kullanmamıştır.

1931 yılındaki programın bir özelliği de 6, 7 ve 8. sınıf coğrafya dersinin hedeflerinin belirlenmiş olmasıdır. 9 maddeyle belirlenen hedeflerde öğrencinin çevresini tanıması, doğal kaynaklardan yararlanılması, dünya ile olan ilişkilerden haberdar olunması, temel coğrafi konuların bilinmesi ve bunlardan faydalanılması üzerinde durulmuştur.

Antel ve Ararat'ın (1939) 1940 öncesi programı eleştirirken şu hususlarda yoğunlaştıkları görülmektedir:

1. Program gereksiz ve önemsiz bilgilerle doludur ve gereğinden fazla detayla öğrenciler boğulmaktadır. Öğrencilerin ezberlemeleri istenilen konular gerçek hayatta hiç ihtiyaç duyulmayan bilgilerle doludur.
2. İçerik öğrencinin ilgisini çekecek tarzda düzenlenmemektedir. Konular arasındaki ilişkiler öğrencinin ilgisini çekecek şekilde gösterilmemiştir. Öğrenciler için bilgiler hep teorik olup gerçek hayattan örneklendirme yoktur.
3. Öğretmenlere verilen materyalin (ders kitabı dâhil) nasıl öğrenciye aktarılacağı konusunda herhangi bir açıklama yoktur. Bundan dolayı, anlama ve düşünme yolları öğretilmemekte sadece gerçekler ezberletilmektedir.

4. Programlar öğrencinin olgunluk seviyesi (yaşı) dikkate alınmadan hazırlandığı için, öğrencinin seviyesine uymamakta ve öğrenci öğrenme zorluğu çekmektedir.
5. Birbirine yakın birçok ders ve konular birbirine bağlantılı olarak anlatılmamaktadır (aktaran: Taş, 2005:317).

1924 ve 1931 yıllarındaki coğrafya programları incelendiğinde bu eleştirilere katılmamak mümkün değildir.

2.1.3. 1942 Yılı Ortaokul Coğrafya Dersi Öğretim Programı

1942 yılında gelindiğinde programlarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin yapılmasında 1941 yılının haziran ayında toplanan I. Coğrafya Kongresi'nin etkisi büyüktür. Dönemin Milli Eğitim Bakanı'nın açılış konuşmasıyla başlayan I. Türk Coğrafya Kongresi'yle Türkiye'deki coğrafya eğitim öğretimi belirli bir düzene sokulmuştur (Şahin, 2001:11).

16 gün devam eden bu kongrede ilk ve ortaöğretimde okutulan coğrafya ders programları gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiş, yazılması gereken kitaplar belirlenerek içerikleri tespit edilmiş, coğrafya terimlerinin anlaşılır hale getirilmesi için komisyonlar oluşturularak çalışmalar başlatılmış, Türkiye'nin büyük coğrafi bölgeleri (mıntıkları), ikinci dereceden coğrafi bölgeleri (coğrafi bölümleri) belirlenerek sınırları çizilmiş ve raporları hazırlanmıştır (Özçağlar, 2001:197).

1942 yılından itibaren 6. sınıfta haftada 2 saat olarak verilen genel coğrafya dersi konuları şöyle belirlenmiştir:

A. GENEL COĞRAFYA

1- Dünyanın Acun İçindeki Yeri

Dünyanın şekli, büyüklüğü, hadleri ve bu hareketlerin neticeleri: Gece ve gündüz, mevsimler, kuşaklar.

Ana yönler, enlem ve boylam,

Güneş sistemi hakkında kısa bilgiler (güneş, yer, gezegenler), (Güneş sisteminin ve dünyanın oluşumundan kısaca bahsedilecektir)

2- Dünyaya Genel Bakış

Karalar ve Denizler

3- Yüzeş Şekilleri

Dağlar, yaylalar, yüksek ve alçak ovalar, muhtelif şekilde vadiler.

Toprak ve Kütleler

Yüzeş şekillerinin değişmesi (Bilhassa akarsuların yüzeş şekillerini değiştirmek hususunda yaptığı etkiler)

4-Denizler:

Okyanuslar ve denizler. Deniz suyunun tuzluluğu ve sıcaklığı, dalgalar, akımlar, gel-git (Kıyı şekilleri, kıtaların incelenmesi sırasında ele alınacaktır.)

5-Hava:

Atmosfer hakkında basit bilgiler. Sıcaklık (Sıcaklığın dağılışı üzerinde etki yapan sebepler). Yeryüzünde sıcaklık bakımından ayrılan bölgeler (Daima sıcak, daima soğuk yerler). Rüzgârlar (Havanın basıncına ve başlıca rüzgâr tiplerine dair kısa bilgiler). Yağışlar (Yeryüzünde çok ve az yağışlı sahalar, yağdan sürekli ve aralı olan yerler)

İklim bölgeleri, muhtelif bitki topluluklarının iklim ile olan bağıntıları (orman, step, çöl).

6- Yeryüzünde Nüfus:

Nüfusun yeryüzünde dağılışı ve yaşayış tarzları. Bunlar üzerinde etkili olan başlıca sebepler.

7- Plan ve Harita Bilgisi

Okul ve civarının planı. Ölçeği gittikçe küçülmek suretiyle sahası genişleyen yol krokileri ve harita taslakları. Bunlar vasıtasıyla duvar haritasının ve atlaslardaki haritaların okunmasına geçiş.

B- KITALAR COĞRAFYASI

1-Kuzey ve Güney Amerika:

Kıtanın konumu, büyüklüğü, engebeliğinin ana çizgileri, iklim ve bitki bölgeleri, sular, kıyılar.

Kıtanın keşfi, nüfusu, siyasal kuruluşu.

Amerika memleketlerinden bahsedilirken bilhassa Amerika Birleşik Devletleri, ikinci derecede Kanada, Brezilya ve Arjantin üzerinde durulacak diğerlerinin ise başlıca karakterleri kısaca belirtilecektir.

2-Okyanusya: Genel Bilgiler: En ziyade Avustralya'nın iktisadi hayatı üzerinde durulacaktır.

3-Kutuplar: En ziyade kutuplarda tabiat ve hayat şartları, kuzey ve güney kutup bölgeleri arasındaki farklar üzerinde durulacaktır (Maarif Vekilliği, Tebliğler Dergisi, 1942, Sayı:163).

1942 yılındaki programda 6. sınıf “genel coğrafya” dersi konuları iki ana başlıkta toplanmıştır: genel coğrafya ve kıtalar coğrafyası. Genel coğrafya konuları 1931 yılına göre arttırılmıştır. Bu programda genel coğrafya konuları şunlardır: dünyanın şekli, hareketleri ve sonuçları, yönler, enlem, boylam, güneş sistemi, karalar, denizler, yeryüzü şekilleri, okyanuslar ve denizler, atmosfer ve iklim, nüfus ve son olarak plan ve harita bilgisi. İkinci bölümde kıtalar coğrafyası işlenmiştir. Kuzey ve Güney Amerika, Okyanusya ve kutuplar bu bölümün konularını oluşturmuştur.

1931 programında genel coğrafya konularına çok az yer verilirken 1942 programında bu durum düzeltilmiştir. Birçok yeni genel coğrafya konusu programa dâhil edilmiştir. Yine 1931 programında Asya ve Afrika kıtası işlenirken, 1942 yılında bu kıtaların yerine programa Kuzey ve Güney Amerika kıtası ile Avusturya kıtası dâhil edilmiştir.

Taş (2005:319), makalesinde 6. sınıf genel coğrafya dersi konularına iki yönden eleştiri getirmektedir:

1. 6. sınıf coğrafya programı içindeki Amerika kıtasının yeryüzü şekilleri konusunu öğrencilere ezberletmenin ötesinde, pratikte bir faydası yoktur.

2. Harita, plan gibi konular müfredatın sonuna konmuş ve önemsizmiş gibi algılanmasına neden olmuştur ki bu önemli bir metot yanlışlığıdır.

1942 programı da teorik bilgilerden oluşmaktadır. Konular iki ana başlık halinde verilmiştir: A- Genel Coğrafya. B- Kıtalar Coğrafyası. Konu başlıkları birbirinden bağımsızdır ve nasıl bir sınıflama yapıldığı anlaşılamamaktadır. Ayrıca tüm konular arasında “Yeryüzünde Nüfus” başlığı ile bir beşeri coğrafya konusu yer almaktadır. Bir tek beşeri coğrafya konusunun programda yer alması *araya sıkıştırılmış* izlenimi vermektedir.

Hiç şüphe yok ki 1942 programı, 1931 programına göre daha donanımlı ve başarılıdır. Bununla birlikte, 6. sınıf öğrencisine Amerika kıtasının yeryüzü şekillerini öğretmenin faydası olmadığı gibi bu konuları çocukların kavraması çok güçtür. 1931 programından devam eden bu durum düzeltilmemiştir. Ders saatlerinin korunması, genel coğrafya konularının artırılması, tüm sınıflarda (6, 7 ve 8) coğrafya dersinin konulması olumlu gelişmelerdir.

2.1.4. 1967 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

İlköğretimde (6., 7. ve 8. sınıflar), 1924 yılından başlayarak 1967 yılına dek tarih ve coğrafya dersleri yer almıştır. Bu derslerin yanında, zaman zaman değişen adlarla malûmat-ı vataniye, vatani malûmat, yurt bilgisi, yurttaşlık bilgisi, vatandaşlık bilgileri (tümü aynı ders), dersleri uzun yıllar okutulmuştur. Daha sonra, 1967 programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri sosyal bilgiler adı altında birleştirilmiştir. Sosyal bilgiler dersi ilköğretim 6. ve 7. sınıfta haftada beş saat; 8. sınıfta ise dört saat olarak okutulmuştur (Sözer, 1998b:9-10). Böylece ilköğretimde coğrafya adıyla anılan bir ders kalmamıştır.

Doğanay (2002:329), coğrafya dersinin kaldırılarak yerine sosyal bilgiler dersinin konulmasını “*adeta yamalı bohça misali, neyi amaçladığı belli olmayan, bir tarih, bir coğrafya, bir vatandaşlık bilgisi, yani bir ondan bir bundan, garip bir eğitim-öğretim programı*” sözleriyle eleştirmektedir.

1967 sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriği şöyledir:

ÜNİTE 1- GÜNLERİMİZ NERELERDE ve NASIL GEÇİYOR?

- A- Ailemiz içinde
- B- Dershanemizde
- C- Okulumuzda
- D- Çevremizde

ÜNİTE 2- KÖYÜMÜZ, ŞEHİR VE KASABAMIZ NASIL BİR YERDEDİR?

- A- Yeryüzü şekilleri bakımından
- B - İklim bakımından
- C- Yollar bakımından
- D- Tarihi kalıntılar bakımından

ÜNİTE 3- TÜRKİYE'NİN NERESİNDEYİZ?

- A-İç Anadolu Bölgesi
- B- Ege Bölgesi
- C-İç Batı Anadolu
- D- Marmara Bölgesi
- E- Batı Karadeniz Bölümü
- F- Orta Karadeniz Bölümü
- G- Doğu Karadeniz Bölümü
- H- Doğu Anadolu Bölgesi
- I- Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- J- Akdeniz Bölgesi
- K- Bütünüyle Türkiye

ÜNİTE 4- YURDUMUZDA BİZDEN ÖNCE KİMLER, NASIL YAŞAMIŞLAR?

- A- Tarih öncesinde Anadolu
- B- Anadolu'nun tarih çağına giriş ve Mezopotamya ile münasebeti
- C- Anadolu'da Hititler
- D- Urartular, Frigyalılar, ve Lidyalılar
- E- Batı Anadolu ve Ege Uygarlıkları
- F- Anadolu'da Perslerle Makedonyalıların mücadelesi

ÜNİTE 5- APENİN YARİMADASI ve ROMA İMPARATORLUĞU

ÜNİTE 6- ORTA ÇAĞDA AVRUPA ve DOĞU ROMA İMPARATORLUĞU

A-Orta Çağda Avrupa'da sosyal, dini ve ekonomik durum, derebeylik

B- İslamlığın doğuşuna kadar Doğu Roma İmparatorluğuna genel bakış (Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi, 1969, Sayı: 1582)

1967 sosyal bilgiler öğretim programında coğrafya üniteleri sayısal olarak tarih ünitelerinin gerisinde kalmıştır. Sosyal bilgiler dersinde üniteler şöyle belirlenmiştir: tarih konuları üç ünite, coğrafya konuları iki ünite ve vatandaşlık konuları (genel konular) bir ünite. Coğrafya ünitelerinden ilki “Köyümüz, Şehir ve Kasabamız Nasıl Bir Yerdedir?” başlığıyla verilmiştir. Bu ünite köy, şehir ve kasaba çeşitli etkenler açısından incelenmiştir. Diğer ünite ise “Türkiye'nin Neresindeyiz” başlığını taşımaktadır. Bu ünite ülkemiz coğrafi bölgelere ve bölümlere ayrılarak incelenmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında coğrafyanın tanımı, bölümleri, dünyanın şekli, hareketleri, özel konum ve matematik konum gibi öğrenciler için çok önemli ve ilginç konular bulunmamaktadır. Bu durum 1967 programı adına büyük bir eksikliklerdir.

Ülkemizin bölgelerinin anlatıldığı üçüncü ünite on bir konu başlığı vardır. Bu ünite bölgelerimiz anlatılırken ilginç bir yöntem seçilmiştir. İç Anadolu, Marmara, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri tek başlık altında bölümlerine ayrılmadan işlenmiştir. Karadeniz ve Ege Bölgesi ise bölümlerine ayrılarak işlenmiştir.

2.1.5. 1974 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitim Sistemi yeni baştan düzenlenmiştir. Bu kanunla Türk Millî Eğitim Sistemi iki ana bölüme ayrılmıştır: örgün ve yaygın eğitim. Beş yıllık ilkokullar ve üç yıllık ortaokullar birleştirilerek “8 Yıllık Temel Eğitim” adını almıştır. Böylece ilköğretiminin ve zorunlu eğitimin süresi 8 yıla çıkarılmıştır (Gözütok, 2003). Ancak

zorunlu eğitimin 8 yıl olarak uygulaması, 1997 yılında başlamıştır. 1967 programının değiştirilmesinin sebebi 1739 sayılı kanunun çıkartılmasına bağlanabilir.

1974 yılında sosyal bilgiler dersi haftada 3 saate indirilmiştir. Yaklaşık on yıl okutulacak olan sosyal bilgiler dersi programının içeriği şöyle belirlenmiştir:

I.ÜNİTE: HANGİ TOPLULUKLARIN ÜYESİYİZ? BU TOPLULUKLAR İÇİNDE HAK VE GÖREVLERİMİZ NELERDİR?

- A- Sınıf Topluluğu İçinde
- B- Okul Topluluğu İçinde
- C- Aile Toplumu İçinde
- D- Köy, Kasaba veya Şehir Topluluğu İçinde
- E- Köyün, Mahallenin veya Bir Semtin Halkı da Bir Topluluktur

II. ÜNİTE: TÜRKİYE'NİN NERESİNDEYİZ?

- A-İç Anadolu Bölgesi
- B- Ege Bölgesi
- C- İç Batı Anadolu
- D- Marmara Bölgesi
- E- Batı Karadeniz Bölümü
- F- Orta Karadeniz Bölümü
- G- Doğu Karadeniz Bölümü
- H- Doğu Anadolu Bölgesi
- I- Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- K- Akdeniz Bölgesi

III. ÜNİTE: DÜNYAMIZA TOPLU BAKIŞ

- A-Dünyanın yuvarlaklığı ve yeryüzünde konum belirtme
- B- Dünyanın Hareketleri
- C- Kıtalar ve Okyanuslar

IV. ÜNİTE: YURDUMUZDA ESKİ ÇAĞLARDA KİMLER; NASIL YAŞAMIŞLARDIR?

- A- Yurdumuzda ilk insanlar
- B- Türkiye'nin Tarih Çağına Girişi

C-Anadolu'nun Uğradığı Saldırıları ve İstilalar

V. ÜNİTE: ORTA ASYA TÜRKLERİ VE TÜRK GÖÇLERİ

A- Türklerin ilk anavatanı

B- Göçlerden sonra Orta Asya'da kurulan Türk devletleri

C- Türklerin kuzey yolu üzerinden Batıya göçleri

D- İslamlığın doğuşu, yayılışı ve Türkler (Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi, 1974:Sayı:1816)

1974 yılında okutulan sosyal bilgiler öğretim programının içeriğine bakıldığında 1967 programındaki bazı konuların değiştirildiği, yeni konuların eklendiği görülmektedir. “Türkiye’nin Neresindeyiz” adlı bölgelerimizin anlatıldığı ünite değişmeden aynen kalmıştır. 1974 programına 1967 programından farklı olarak “Dünyamıza Toplu Bakış” adlı yeni bir ünite eklenmiştir. Bu ünite de şu konular yer almaktadır: dünyanın yuvarlaklığı, konum belirleme, dünyanın hareketleri, kıtalar ve okyanuslar. Bu konuların programa dâhil edilmesiyle birlikte 1967 programındaki olumsuz uygulama düzeltilmiştir.

“Türkiye’nin Neresindeyiz?” ünitesinde coğrafi bölgelerimiz anlatılırken 1967 programındaki yanlış uygulama devam etmiştir. Karadeniz ve Ege Bölgesi bölümlerine ayrılarak incelendiği halde diğer bölgelerimiz bölümlerine ayrılmadan incelenmiştir. Aradan 6 yıl gibi uzun bir süre geçmesine rağmen bu uygulamaya düzeltilmemiştir.

2.1.6. 1985 Yılı Milli Coğrafya Dersi Öğretim Programı

1985 yılında programlarda yeniden düzenlemelere gidilmiştir. Sosyal bilgiler dersi kaldırılmış, sosyal bilgiler öğretim programı milli tarih ve milli coğrafya adıyla yeni baştan düzenlenmiştir (İlgar, 2006:278). Bu yapılan düzenleme ile 1924 yılından 1985 yılına kadar 8. sınıflarda hep okutulan coğrafya dersi (1967 ve 1974 programlarında sosyal bilgiler dersinin konuları arasında coğrafya üniteleri bulunmaktadır) programdan kaldırılmıştır.

Milli coğrafya dersi 6. ve 7. sınıfta haftada 2'şer saat olarak okutulmuştur. Milli coğrafya ders kitabı ve öğretim programı birçok yazar tarafından eleştirilmiştir (Doğanay, 1986; Elibüyük, 1986; Şahin, 1990; Torun, 1991; Aka, 1991). 6. sınıfta okutulan milli coğrafya dersinin içeriği şöyledir (Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi, 1985, Sayı:2195):

BİRİNCİ BÖLÜM: COĞRAFYA ve DÜNYAMIZ

ÜNİTE I: COĞRAFYA NEDİR?

- 1-Coğrafyanın tanımı ve konusu
- 2-Coğrafyanın bölümleri

ÜNİTE II: HARİTA BİLGİSİ

- 1-Yön nedir?
- 2- Kroki, plan ve harita
- 3- Ölçek ve çeşitleri
- 4- Harita işaretleri
- 6- Haritalardan nasıl faydalanırız?

İKİNCİ BÖLÜM: DÜNYAMİZ VE YERYÜZÜNDEKİ TÜRKLER

ÜNİTE I: KİTALAR VE OKYANUSLAR

- 1-Genel bakış
- 2-Okyanuslar
- 3-Kıtalar

ÜNİTE 2: ASYA KİTASI

- 1-Yüzey şekilleri
- 2-İklimi, akarsuları ve bitki örtüsü
- 3-Asya ülkelerine toplu bakış
- 4-Asya'da Türklerin yaşadığı belli başlı ülkeler ve yerler
 - a-Yakutistan
 - b-Batı Türkistan
 - c-Doğu Türkistan
 - d-Afganistan
 - e-Azerbaycan
 - f-İran

- g-Irak
- h-Suriye
- i-Kıbrıs

ÜNİTE 3: AVRUPA KITASI

- 1-Yüzey Şekilleri
- 2-İklimi, akarsuları ve bitki örtüsü
- 3-Avrupa ülkelerine toplu bakış
- 4- Avrupa'da Türklerin yaşadığı belli başlı ülkeler:
 - a- Yunanistan
 - b- Bulgaristan
 - c- Romanya
 - d- Yugoslavya
- 5- Avrupa'da Türk işçileri

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYEMİZ

ÜNİTE I: TÜRKİYE'YE GENEL BAKIŞ

- 1-Yüzey şekilleri
- 2-İklim Bölgeleri
- 3-Bitki Toplulukları
- 4-Akarsular ve gölleri
- 5-Beşeri ve ekonomik özellikleri

ÜNİTE II: TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYASINI ETKİLEYEN ŞARTLAR

- 1-Coğrafi konum
- 2-Yer şekilleri
- 3-İklim
- 4-Nüfus ve yerleşme

Milli coğrafya I ve II dersleri o zamana kadar verilen en iyi ve kapsamlı programdır (Taş, 2005:323). Üç bölümden oluşan milli coğrafya I konuları yedi üniteye ayrılmıştır. Birinci bölümde coğrafyanın tanımı ve harita bilgisi, ikinci bölümde kıtalar ve okyanuslar anlatıldıktan sonra Asya ve Avrupa kıtaları işlenmiş; Türklerin Asya'da ve Avrupa'da yaşadığı bölgeler üzerinde durulmuştur. Son

bölümde ise ülkemize genel bir bakışın arkasından ekonomiyi etkileyen şartlarla konular bitirilmiştir.

Milli coğrafya dersi gerek isminden, gerek içeriğinden çok fazla eleştirilmiştir. Doğanay (2002:330), dersin ismini de içeriğini de savunulardan biridir. Ona göre dersin adında milli kelimesinin geçmesinin nedeni, Türkiye coğrafyası ve Türk dünyası coğrafyası konularını programın merkezi yapmak düşüncesidir. Eğer milli coğrafya konuları sadece ülkemizle ve Türk dünyasıyla ilgili olsaydı, Doğanay bu konuda haklı olabilirdi. Ama konular arasında coğrafyanın tanımı, harita bilgisi, kıtalar, okyanuslar, Asya ve Avrupa kıtalarının yüzey şekilleri de vardır. Bu konularla birlikte dersin başında milli kelimesinin olması uygun düşmemiştir. Coğrafya dersinin başına milli kelimesinin konulması, 1980 başlarındaki politik yansımaların bir sonucu olarak açıklanabilir.

2.1.7. 1998 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

1996 tarihinde toplanan XV. Millî Eğitim Şûrası eğitim tarihinin en önemli kararlarından birini almıştır. Bu toplantıda 1974 yılında yasada yer almasına rağmen uygulamaya geçirilemeyen “Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitimin Uygulanması” kararı alınmıştır (Gözütok, 2003). Alınan bu karar ancak bir yıl sonra meclisin onayından geçebilmiştir. Daha önce 5 yıl olan zorunlu eğitim, 18.08.1997 tarih ve 4306 nolu kanunla kesintisiz olarak 8 yıla çıkmıştır. Böylece 1997-1998 eğitim-öğretim yılından itibaren ülke çapında 8 yıllık zorunlu eğitim uygulamasına geçilmiştir (Akyüz, 2001:317-320).

Kesintisiz ve zorunlu eğitimin 8 yıla çıkmasıyla birlikte ilkokullarda okutulan milli tarih ve milli coğrafya dersleri programdan kaldırılmıştır. Bu iki dersin yerine Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu başkanlığının 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı kararı ile “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı” kabul edilmiştir. Bu ders ilköğretim dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarına yöneliktir. Sosyal bilgiler dersi bütün sınıflarda haftada üçer saat olup; yeni programın amacı öğretim kalitesini yükseltmek, ezberci bir eğitim yerine, günün ihtiyaçlarına yanıt vermektir (Sözer, 1998b:10).

Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan (1998, Sayı:2487) sosyal bilgiler dersi konuları şu şekilde sıralanmıştır:

ÜNİTE 1: DEMOKRATİK HAYAT

A-Demokrasi ve demokrasinin Türk toplumu için önemi

B-Demokrasinin Temel İlkeleri

1-Milli Egemenlik

2-Hürriyet ve Eşitlik

3-Siyasi Partiler

C- Demokrasinin Korunmasında Bireylere Düşen Görevler

D- Demokraside Kamuoyu ve Basının Önemi

1-Kamuoyunun Tanımı

2-Kamuoyunu oluşturan etkenler

3-Kamuoyunun toplumdaki yeri ve önemi

4-Basın ve yayının önemi

5-Kamuoyu ve basın ilişkisi

E- Eğitim ve Demokrasi ilişkisi

F- Meslek ve Meslek Seçimi

1-Meslek ve Meslek Sahibi Olmanın Birey ve Toplum Hayatı İçin Önemi

2-Nitelikli Eleman Yetiştirmenin Ülke ekonomisi Açısından Yararları

G- Devlet ve Vatandaş İlişkisi

1-Devlet ve Devleti Meydana Getiren Ögeler

2-Devletin Temel Amaç ve Görevleri

3-Vatandaşlık Hak ve Görevleri

H-Toplumda Yardımlaşma

1-Doku ve Organ Bağışının Önemi

2-Yardımlaşma ve Dayanışmanın Önemi

I-Çocuk Hakları ve Çocukların Korunması

İ-Gençliğin Korunması

K-Akraba Evliliklerinin Sakıncaları

ÜNİTE 2: COĞRAFYA ve DÜNYAMIZ

A-Coğrafya

- 1-Coğrafyanın Konusu
- 2-Coğrafya öğrenmenin Gerekliliği

B-Dünyamız

- 1-Dünyamızı Tanıyalım
- 2-Dünyanın Hareketleri ve Sonuçları
 - a-Dünyanın Kendi Ekseni Etrafındaki Hareket ve Sonuçları
 - b-Dünyanın Güneş Çevresindeki Hareketi ve Sonuçları
- 3-Kıtalar
- 4-Okyanuslar
- 5-Dünya Üzerinde Herhangi Bir Yerin Coğrafi Konumunun Belirlenmesi
 - a-Matematik Konum ve Sonuçları
 - b-Özel Konum ve Sonuçları

C-İnsanlığı Tehdit Eden Bazı Önemli Olaylar

- 1-Dünyamızda Bazı Canlı Türlerinin Yok Olmasının Doğal Dengeye Etkisi
- 2-Doğal Kaynakların Bilinçsizce Tüketilmesi
- 3-Savaş, Açlık ve İsrar
- 4-Nükleer, Biyolojik ve Kimyasal Silahlar ile Mayınların Kullanımı
- 5-Başlıca Bulaşıcı Hastalıklar
- 6-Eğitimsiz Nüfus ve İşsizlik

D-20. Yüzyılda Bilim ve Teknolojide Meydana Gelen Bazı Gelişmeler ve Önemli Olaylar

- 1-Nükleer Enerji
- 2-İletişim Teknolojileri
- 3-Uzayın Keşfi
- 4-Ulaşım Teknolojileri
- 5-Silahsızlanmaya Gidilmesi
- 6-Doku ve Organ Nakli

ÜNİTE 3- TÜRKİYE TARİHİ

A-Türklerin Anadolu'yu Ana Yurt Edinmeleri

- 1-Anadolu'ya Türk Akınları

2-Malazgirt Meydan savaşı

3-Anadolu'da Kurulan İlk Türk Devletleri

B-Anadolu Selçuklu Devleti

1-Devletin Kuruluşu ve Yükselişi

2-Anadolu Selçukluları ve Haçlılar

3-Anadolu Selçuklu Devleti'nin Dağılışı

C-Anadolu Türk Beylikleri

D-Anadolu Selçuklu Devleti ve Beylikler Döneminde Türk Denizciliği

E-Anadolu Selçuklu Devleti ve Beylikler Döneminde Kültür ve Uygarlık

1-Devlet Yönetimi

2-Din ve İnanış

3-Sosyal ve Ekonomik Yaşam

4-Yazı, Dil ve Edebiyat

5-Bilim ve Sanat

ÜNİTE 4- MOĞOLLAR ve DİĞER TÜRK DEVLETLERİ

A-Moğollar

B-Altın-Orda Devleti

C-Timur Devleti

D-Babür Devleti

E-Akkoyunlular

F-Karakoyunlular

G-Kültür ve Uygarlık

1-Devlet Yönetimi

2-Din ve İnanış

3-Sosyal ve Ekonomik Yaşam

4-Yazı, Dil ve Edebiyat

5-Bilim ve Sanat

ÜNİTE 5- TÜRKİYEMİZ

A-Yurdumuzda Nüfus ve Yerleşme

1-Yurdumuzda Nüfus

a-Genel Nüfus Sayımları ve Yararları

b-Yurdumuzda Nüfusun Genel Dağılışı

c- Kırsal Yerleşmelerden Kentlere Göçün Nedenleri ve Sonuçları

d- Yurdumuzda Nüfus Artışının Nedenleri ve Sonuçları

e- Yurdumuzda Nüfus Kaybının Nedenleri ve Sonuçları

2-Yurdumuzda Yerleşme

a-Kırsal Yerleşmeler

b-Kentsel yerleşmeler

B-Yurdumuzda Ekonomik Hayat

1-Tarım

2-Hayvancılık

3-Su Ürünleri

4-Orman Ürünleri

5-Madenler ve Enerji Kaynakları

6-Sanayi

7-Ulaşım

8-İletişim

9-Ticaret

10-Turizm

C-Yurdumuzda Eğitim, Sanat ve Spor

1-Yurdumuzda Eğitim

2-Yurdumuzda Sanat

3-Yurdumuzda Spor

ÜNİTE 6- OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU

A-Osmanlı Devleti'nin Kurulduğu Sırada Anadolu ve Balkanların Siyasal Durumu

B-Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

1-Kayıların Anadolu'ya Gelişi ve Yerleşmesi

2-Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

3-Balkanlarda İlerleme

4-Anadolu'da Türk Siyasal Birliğinin Kurulması

5-Ankara Savaşı ve Sonuçları

6-Balkanlarda İlerlemeye Devam Edilmesi (Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler

Dergisi, 1998, Sayı:2487)

1998 sosyal bilgiler programı altı üniteden oluşmuştur. Bu ünitelerin üçü tarih, ikisi coğrafya biri de vatandaşlık konularını kapsamaktadır. Tüm dersler içinde sosyal bilgiler ders saatinin, sosyal bilgileri üniteleri içinde de coğrafya ünitelerinin payının az olduğu hemen dikkati çekmektedir.

Coğrafya ünitelerinin ilki “Coğrafya ve Dünyamız” adını taşımaktadır. Bu ünitenin başında coğrafya biliminin tanımının yapılıp, coğrafya öğrenmenin gerekliliğinin anlatılması olumlu bir uygulama olmuştur. Arkasından dünyamızın özellikleri işlenmiştir. Kıtalar, okyanuslar ve coğrafi konum bu ünitenin diğer konularıdır. Harita bilgisiyle ilgili konular bu programda yer almamaktadır. Öğrencilerin günlük hayatta kullanabileceği bilgilerin programda yer almaması program adına bir eksikliklerdir.

Diğer coğrafya ünitesi “Türkiyemiz” adını taşımaktadır ve beşeri coğrafya konuları kapsamaktadır. Öncelikle yurdumuzda nüfus ve yerleşme üzerinde durulmuştur. Daha sonra ülkemizdeki ekonomik hayat anlatılmıştır. Burada ayrıntıya girmeden tüm ekonomik faaliyetlere değinilmeye çalışılmıştır. Böyle olunca konular yüzeysel olarak işlenmiştir.

2.1.8. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

2005 yılında kabul edilen sosyal bilgiler dersi öğretim programı 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm ülkede ilköğretimin birinci kademesinde uygulanmıştır. 6. sınıflarda ise yeni program 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm ülkede uygulanmaya başlanmıştır.

“Neden bu yenileşmeye ihtiyaç duyuldu?” sorusuna verilecek cevap önemlidir. Dönemin Talim Terbiye Kurulu Başkanı Ziya Selçuk ve İlköğretim Genel Müdürü Servet Özdemir, bu soruya şöyle yanıt vermişlerdir (MEB, 2005b:9): Bilhassa II. Dünya Savaşı’ndan sonra, dünyada gerçekleştirilmiş olan eğitim reformlarının hemen hepsini ülke olarak takip edemediğimiz bilinmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak, dünyayla entegre olamayan; eğitim-üretim, eğitim-demokrasi bağlantısını kuramayan; milli ve evrensel hassasiyetlere duyarlı olmayan

ve kendisinden beklenen fonksiyonları icra edemeyen bir eğitim sistemi ortaya çıkmıştır.

Değişme sebebini bu şekilde açıklanan yeni programda neler değişmiştir? Yeni program birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. 1998 ve daha öncesi sosyal bilgiler öğretim programları davranışçı yaklaşımla hazırlanırken, 2005 programı yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanmıştır.

Yapılandırmacılık, bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasını ifade eder. Her öğrenci öğrenirken, anlamı, bireysel ve sosyal olarak yapılandırır. Esasen öğrenme denilen şey, bu anlamlandırma ya da anlam yapılandırma sürecidir. Yapılandırmacıların kullandığı eğitim kavramları, onların öğrenmeye nasıl baktıklarını açıklar. Yaygın olarak kullanılan kelime ve kavramlar arasında “anamlı öğrenme”, “keşfederek öğrenme”, “bağlamsal öğrenme”, “düşünmeyi düşünme”, “araştırma ve keşfetme” ve “problem çözme” sayılabilir (Özden, 2005:55).

Eskiden kullanılan amaç (hedef) ifadesi de kazanım şeklini almıştır. 2005 programında amaçların (kazanımların) sayısı azaltılmıştır. Yine önceki programlara kıyasla yeni programın içeriği esnek tutulmuştur. 2005 programı öğrenci merkezli eğitimi amaçlamaktadır. Ölçme ve değerlendirme boyutunda ise sadece ürün değil, öğrenme sürecinin de değerlendirilmesi amaçlanmıştır (Yaşar, 2006:337-339).

Yeni programda öğretmene “öğretici” yerine “ortam düzenleyici”, “yönlendirici” ve “kolaylaştırıcı” rolleri yüklenmiştir. Öğretmenin temel rolü öğrenme-öğretme ortamını düzenlemek, etkinlikler konusunda öğrencilere rehberlik yapmaktır. Bilgi, beceri ve yeterlilikler bilimsel bilgiyi merkeze alarak değil, öğrencinin aktif olduğu etkinlikler yolu ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle de, programdaki bilgi yükü azaltılmıştır. Böylece program, öğrencinin bilişsel ve duyuşsal yaş özelliklerine uygun hale getirilmiştir. Ayrıca yeni programda, öğretim yöntemlerinin çeşitliliği artırılarak, ölçme değerlendirme ürün değerlendirmeden çıkarılarak, süreç değerlendirmeye dönüştürülmektedir (Yapıcı ve Leblebiciler, 2007:482).

2005 yılı 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde yedi ünite ve yedi öğrenme alanı oluşturulmuştur. Ünitelerdeki konular “tema” şeklinde düzenlenmiştir. Temalar etkinliklerden oluşmuştur. Bazı etkinlikler birbirinin devamı iken, bazı etkinlikler arasında bir bağlantı yoktur. Ünitelerle ilgili bilgiler Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları, Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	SÜRE DERS SAATİ	ORANI (%)
1- Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	6	12	11
2- İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	7	15	14
3- Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	6	18	17
4- Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	5	12	11
5- Kültür ve Miras	İpek Yolunda Türkler	9	24	23
6- Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	5	15	14
7- Bilim, Teknoloji ve Toplum	Elektronik Yüzyıl	5	12	10
Toplam		43	108	100

Kaynak: MEB, 2006.

2005 sosyal bilgiler programında öğrenme alanları, ünite isimleri, kazanımlar ve coğrafya ünitelerinin etkinlik örnekleri şöyledir:

ÖĞRENME ALANI: BİREY VE TOPLUM

ÜNİTE 1: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM

KAZANIMLAR

1. Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.
2. Olgu ve görüşü ayırt eder.

3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.
4. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
5. Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.
6. Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.

ÖĞRENME ALANI: İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

ÜNİTE 2: YERYÜZÜNDE YAŞAM

KAZANIMLAR

1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
7. Anadolu'da ve Mezopotamya'da yaşayan ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

- “Haritalar Ne İşe Yarar?” (Çeşitli ölçeklerdeki haritalar üzerinde incelemeler yapılır.) (1. ve 2. kazanım)
- “Çöl ve Kutup Arasında” (Dünya üzerinde görülen farklı iklim türleri ile ilgili yaratıcı drama çalışması yapılır.) (3. kazanım)

- “Ne Yiyor, Nasıl Giyiniyorlar?” (Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan insanların günlük hayatlarını yansıtan fotoğraflar incelenir.) (3. kazanım)
- “Ülkemizden Yedi Renk” (Çeşitli harita ve fotoğraflar incelenerek konum, yeryüzü şekilleri ve iklim ilişkisi vurgulanır.) (4. ve 5. kazanım)
- “Çatalhöyük’te Yaşam” (Çatalhöyük örneği üzerinden yerleşmeyi etkileyen faktörler günümüzle karşılaştırmalı olarak belirlenir.) (6. kazanım)
- “Yüzyıllar Boyunca Yerleşme” (Çeşitli görsel materyallerden yararlanarak yerleşmeyi etkileyen faktörler tarihsel süreçte incelenir.) (6. kazanım)
- “Anadolu’da İz Bırakanlar” (Anadolu Medeniyetleriyle ilgili verilen bilgiler incelenerek bu medeniyetlerin ekonomik, siyasî ve sosyal özellikleri belirlenir.) (7. kazanım)
- “Hititler” (Hititler döneminde Anadolu’yu anlatan film izlenir.) (7. kazanım)

ÖĞRENME ALANI: ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

ÜNİTE 3: ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI

KAZANIMLAR

1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.
2. Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerleri tasarlar.
3. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
4. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.
5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.
6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.

ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

- “Ülkemizi Geliştirelim” (Türkiye’nin sahip olduğu madenler ve ürünler ile turistik yerler harita üzerinde gösterilerek verilen grafiklerle ülke ekonomisindeki yeri tartışılır.) (1. ve 2. kazanım)
- “Yatırım Projeleri”(Ülkemizin kaynakları göz önünde bulundurularak ürün, fabrika vb. yatırım yerleri belirlenir.) (1. ve 2. kazanım)
- “Benim Sadık Yârim Kara Topraktır” (Türkü incelemesi yapılarak toprağın önemi üzerinde durulur.) (1. kazanım)
- “Hepimizin Görevi” (Vergi vermenin gereği ve önemi incelenir.) (3. kazanım)
- “Doğal Kaynaklarımız Bize Emanet ” (Doğal kaynakların bilinçli kullanımına ilişkin projeler tasarlanır.) (4. kazanım)
- “Kâğıda Adanmış Bir Ömür” (Mehmet Ali Kâğıtçı’nın yaşam öyküsü incelenir.) (4. ve 5. kazanım)
- “Nitelikli İnsan Gücü” (Nitelikli insan gücünün ülke ekonomisi için önemi tartışılır.) (5. ve 6. kazanım)
- “İlgilerimiz” (Öğrencilerin severek yaptığı işlerden yola çıkarak kişisel özelliklerinin farkına varmasına yardımcı olacak bir test yapılır.) (6. kazanım)
- “ Mesleğimi Seçerken” (Mesleğin gerektirdiği eğitim, ilgi, yetenek ve mesleğin özellikleri üzerinde durulur.) (6. kazanım)

ÖĞRENME ALANI: KÜRESEL BAĞLANTILAR

ÜNİTE 4: ÜLKEMİZ ve DÜNYA

KAZANIMLAR

1. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.
3. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk’ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.

4. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.
5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.

ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

- “Dünyamızı Tanıyoruz” (Dünya haritası üzerine dünyadaki nüfus ve ekonomik faaliyetlerle ilgili araştırma verileri yerleştirilerek dağılışı etkileyen faktörler belirlenir.) (1. kazanım)
- “İhracat Yapıyoruz” (Bir ülkenin kaynakları ve ihtiyaçları ile Türkiye’nin kaynaklarını göz önünde bulundurarak o ülkeye ürün satmak için proje hazırlanır.) (2. kazanım)
- “Türk Cumhuriyetleri” (Türk Cumhuriyetleri ile tarihî ve kültürel yakınlığımızın, kültürel ve ekonomik ilişkilerimize etkisi tartışılır.) (3.kazanım)
- “Sorun Avcıları” (Gazete, dergi vb. kaynak taraması yapılarak yaşanan sorunların çözümü için diğer ülkelerle işbirliği ve dayanışmanın, sorunların çözümüne etkisi tartışılır.) (4. kazanım)
- “Birbirimizi Tanıyoruz” (Uluslar arası festivaller, olimpiyatlar vb. konularla ilgili araştırma yapılarak bunların toplumlar arası etkileşimdeki rolüne örnekler verilir.) (5. kazanım)
- “Formula 1 ” (İstasyon yöntemi ile “Formula 1 İstanbul” konulu kampanya çalışması yapılır.) (5. kazanım)

ÖĞRENME ALANI: KÜLTÜR VE MİRAS

ÜNİTE 5: İPEK YOLUNDA TÜRKLER

KAZANIMLAR

1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
2. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.

3. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemini ve görevlerini kavrar.
4. İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.
5. Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışını inceler.
6. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.
7. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
8. Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.
9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.

ÖĞRENME ALANI: GÜÇ, YÖNETİM ve TOPLUM

ÜNİTE 6: DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

KAZANIMLAR

- 1- Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
- 2- Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.
- 3- Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.
- 4- Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.
- 5- Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.

ÖĞRENME ALANI: BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM ELEKTRONİK YÜZYIL
 ÜNİTE 7:ELEKTRONİK YÜZYIL

KAZANIMLAR

1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.
2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.
3. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.
4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.
5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.

2005 yılında uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programının eski programlarla çeşitli etkenler açısından karşılaştırılması Tablo 3'te verilmiştir (http://ttkb.meb.gov.tr/programlar/program_giris/SOSYAL%20BİLGİLER%20PROGRAMLARININ%20karşılaştırılması%2024.06.zip):

Tablo 3: Eski Sosyal Bilgiler Programı ile Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nın Karşılaştırılması

GENEL HEDEFLER ve PROGRAM HAZIRLAMA SÜRECİ AÇISINDAN	Eski Program	Yeni Program
	4-7 sınıflar için toplam 43 genel hedef belirlenmiştir	4-8 Sınıflar için toplam 17 genel hedef belirlenmiştir.
	Sosyal bilgiler dersi yurttaşlık aktarımı olarak düşünülmüştür.	Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı (Reflective) inceleme alanı olarak sosyal bilgiler düşünülmüştür.
	İçerik ön plândadır. İçerik ön plânda tutulduğu için oldukça yoğundur.	Beceri kazanmak ön plândadır. Becerilerin kazanılıp, kullanılmasını esas aldığı için beceriler hedefler ve kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Programda ayrıca içerik bölümü oluşturulmamıştır. Kazanımların getirdiği içerik sınırlaması söz konusudur.
	Geniş katılımlı, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kişi kurum ve kuruluşlarla paylaşım halinde hazırlanmıştır. Bu çerçevede programın belirli aşamalarında alınan geribildirimler değerlendirilmiştir.	

PROGRAM YAKLAŞIMI AÇISINDAN	Davranışçı anlayışı esas alır.	Oluşturmacılık (constructivizm) merkezinde yeni bir anlayışı esas alır.
ÖĞRETMEN ve ÖĞRENCİLERİN ROLLERİ AÇISINDAN	Öğretmen merkezli eğitimi gerektirmektedir.	Öğrenci merkezlidir
	Öğretmen olabildiği kadar içeriği aktarabilmeyi yeterli görmektedir.	Öğrenci ve dolayısıyla da etkinlik merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini gerektirmektedir
	Nesnel gerçekliğe dayalı bilen kişiden bağımsız	Bireysel ve toplumsal olarak yapılandırılan öznel gerçekliğe dayalıdır.
ÖĞRENME ÖĞRETME SÜREÇLERİ AÇISINDAN	Öğretmen merkezlidir. Öğretmen merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmasına izin verir.	Öğrenci ve dolayısıyla da etkinlik merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini gerektirmektedir
	Bilgiyi sunma, talimatlara uyma ve geribildirim verme önemlidir.	Düşünme becerilerini ön plâna çıkararak, bilgiye ulaşmayı ve öğrenmeyi önemser.
	Öğretim sürecinden ayrı olarak ve ölçüte dayalı değerlendirme yapılır	Değerlendirme öğretim süreci içinde ve ölçütten bağımsız olarak yapılır.
	Geleneksel ortamlara izin verir.	Öğrencinin ilerlemek için zihinsel ve fiziksel tepkiler gösterebileceği etkileşimli ortamları gerektirir.
İÇERİK AÇISINDAN	İçerik üniteler halinde sunulmuştur. Bu ünitelerin genel kategorileri; <ul style="list-style-type: none"> • Vatandaşlık görev ve sorumlulukları, • Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri, • Çevreyi yurdu ve dünyayı tanıma • Ekonomik yaşama fikri 	İçerik öğrenme alanları çerçevesinde temellendirilmiştir. Bu sayede önceki programa göre daha nesnel ve kapsayıcı olması sağlanmıştır. Bu öğrenme alanları; <ul style="list-style-type: none"> • Birey ve kimlik • Kültür ve miras • İnsanlar. Yerler ve çevreler • Üretim dağıtım ve tüketim • Zaman, süreklilik ve değişim • Bilim, teknoloji ve toplum • Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler • Güç, yönetim ve toplum • Küresel bağlantılar adı altında oluşturulmuştur.

Kaynak: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2008.

2005 sosyal bilgiler programının getirdiği en önemli yeniliklerden birisi programın yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmasıdır. Yapılandırmacı yaklaşımın en belirgin özelliği öğreneni merkeze alan bir yaklaşım olmasıdır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrencinin sınıftaki rolü, kendisine aktarılan bilgileri aynen kabul etmek değil, yeni bilgileri önceki yaşantılarıyla bütünleştirmek, bilgiyi yorumlayabilmek ve kendinin ulaştığı bilgiyi zihninde yapılandırmaktır. Öğrencilerin bu rollerinin gerçekleştirilmesinde öğrenme ortamlarının uygunluğu oldukça önemlidir. Öğrenciler için sınıfta uygun ortamı sağlayan ve onların öğrenmelerine

yardımcı olan kişi ise, programın uygulayıcıları olan öğretmenlerdir (Güven, 2008:227).

Aslında burada üç önemli unsur vardır: Öğretim programı, bu programa göre hazırlanmış ders kitabı ve öğretmen. Yukarıda da belirtildiği gibi yeni program yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmıştır. Buna bağlı olarak ders kitaplarının da bu yaklaşıma uygun olarak hazırlanması gerekir. Son halka olan öğretmenin de yapılandırmacı yaklaşımı benimsemesi gerekmektedir. Yapılandırmacı anlayışın temelinde yazılan ders kitaplarında, davranışçı anlayışa göre yazılan ders kitaplarının aksine doğrudan bilgi sunan, uzun ve didaktik bilgi öbeklerine yer verilmemektedir. Öğrencinin önceki deneyim dünyasını harekete geçiren, tanımların ve anlamların neler olabileceğini hissettiren metinler söz konusu olmaktadır (Kabapınar, 2005). Tablo 4'te Yeni Çizgi Yayıncılık (Akyıldız, Durmuş, 2003) ve A Yayıncılık (Kolukısa, Tokcan, Akbaba, 2006) tarafından yazılan iki farklı ders kitabından alıntı yapılmıştır. Burada aynı konunun davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşıma göre nasıl işlendiği görülmektedir. 2006 yılında yazılan yeni ders kitaplarının yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlanmıştır.

Davranışçı yaklaşıma göre hazırlanan metinde yazarlar, akademik bir dil kullanmışlar ve öğrencilere matematik konum hakkında bilgi verilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan metinde ise günlük hayatta yaşanabilecek bir olay akademik bir dil kullanılmadan, günlük konuşma diliyle verilmiştir. İki metinde de matematik konum hakkında bilgi verilmektedir. Ancak yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan metinde bilgi doğrudan değil, dolaylı yoldan verilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımda ilk paragrafta anlatılan olayla öğrencilerin meraklanması sağlanmıştır. Daha sonra öğrenciler, baba ve kızı arasında geçen konuşma ile matematik konum hakkında bilgi sahibi olmuşlardır.

Tablo 4: Davranışçı ve Yapılandırmacı Yaklaşım Göre Hazırlanmış Ders Kitabından İki Metnin Karşılaştırılması

Davranışçı Yaklaşım Göre Yazılan Ders Kitabından Bir Metin	Yapılandırmacı Yaklaşım Göre Yazılan Ders Kitabından Bir Metin
<p>MATEMATİK KONUM VE SONUÇLARI</p> <p>Herhangi bir yerin başlangıç paraleli ve başlangıç meridyenine olan uzaklığının açı cinsinden değerine matematik konum denir. Bu uzaklık enlem ve boylamlar yardımıyla bulunur.</p> <p>Yeryüzünde herhangi bir noktanın ekvatora olan uzaklığının açı cinsinden değerine o noktanın enlemi denir. Açı değeri; derece ($^{\circ}$), dakika ($'$) ve saniye ($''$) olarak ifade edilir. Ekvatorun kuzey ve güneyinde aynı değere sahip iki ayrı enlem olduğundan, bir yerin enlemi verilirken kuzey ya da güney enlemi olduğu da belirtilmelidir.</p> <p>Yeryüzünde herhangi bir noktanın, başlangıç meridyenine olan uzaklığının açı cinsinden değerine boylam denir. Boylamın açı değeri de derece ($^{\circ}$), dakika ($'$) ve saniye ($''$) olarak ifade edilir. Bir yerin boylamı verilirken başlangıç meridyeninin doğusunda mı, batısında mı olduğu mutlaka belirtilmelidir. Çünkü başlangıç meridyeninin doğusunda ve batısında aynı değere sahip iki ayrı boylam vardır.</p> <p>Buna göre Türkiye, 36°-42° kuzey paralelleri ile 26°-45° doğu meridyenleri arasında yer alır. Türkiye'nin bu konumu bazı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin, Türkiye başlangıç paraleline göre Kuzey Yarım Küre'de, başlangıç meridyenine göre ise Doğu Yarım Küre'de yer alır. Yurdumuz aynı zamanda orta kuşağın güneyindedir. Buna bağlı olarak ülkemizde dört mevsim aynı anda yaşanabilmektedir. Soğuk ve sıcak kuşak bölgelerinden hava kütleleri orta kuşakta karşılaşır. Bu nedenle, ülkemizde daha çok cephe yağışları görülür.</p> <p>Birbirini takip eden meridyenler arasında dört dakikalık zaman farkı vardır. Güneş doğudan doğduğu için saat, batıya oranla doğuda daima ileridir.</p> <p>Türkiye'nin en doğusu ile en batısı arasında 19° meridyen farkı vardır (45°-$26^{\circ}=19^{\circ}$). Bu fark ülkemizin en doğusu ile en batısı arasında 76 dakikalık zaman farkına ($19 \times 4=76$) neden olur.</p>	<p>HARİTALARIN DİLİ</p> <p>Zeliha, babasıyla televizyon izlerken bir haber ilgisini çekmişti. Haberde gece deniz yolculuğuna çıkan bir geminin denizin ortasında bozulduğu, yolcuların bunun üzerine büyük panik yaşadığı belirtiliyordu. Fakat kaybolan gemi, gemi kaptanının buldukları yeri sahil güvenlik ekiplerine bildirmesi sayesinde kolayca bulunmuş ve yolcular kurtulmanın sevincini yaşamışlardı. İyi de nasıl oluyor da kaptan denizin ortasında kayboldukları yeri yetkililere bildiriyordu. Bunun üzerine daha önce gemilerde işçi olarak çalışmış olan babasıyla konuşmaya başladı.</p> <p>Zeliha: Geminin kaptanı denizin ortasında hiçbir işaret yokken buldukları yeri nasıl yetkililere bildirmiş? Denizde "şuraya yakınız, şuradan sağa dönün" deme gibi bir şans da yok. Siz hiç denizde böyle bir kaza yaşadınız mı? Bulduğunuz yeri nasıl tarif ediyordunuz?</p> <p>Baba: Kızım, aslında deniz ortasındaki bir yeri tarif etmek karmaşık gibi gözükse de çok basit bir işlem. Evet, bizim de başımıza nadiren böyle talihsiz kazalar gelebiliyordu ya da denizde zor durumda kalmış kişiler telsizle bizden yardım isteyebiliyordu.</p> <p>Zeliha: Peki, bu nasıl basit bir işlem baba?</p> <p>Baba: Kızım, denizde ya da karada bulunduğun yeri eğer harita üzerinde biliyorsan tarif etmek çok kolaydır. Çünkü dünya üzerindeki bir yeri matematiksel olarak ifade edebilmek için paralel ve meridyenlerden oluşan koordinatlar sistemi oluşturulmuştur. Bu çizgiler sayesinde dünya üzerindeki herhangi bir yeri sanki evinin yerini, okulunu tarif eder gibi tarif edebilirsin.</p> <p>Zeliha: Galiba anlamaya başladım baba. Nasıl bizim bulunduğumuz evin bir caddesi, sokağı, numarası varsa dünya üzerindeki her yerin adresi var değil mi?</p> <p>Baba: Aferin kızım. Çok güzel söyledin. Örneğin ülkemiz 36°-42° kuzey paralelleri ile 26°-45° doğu meridyenleri arasındadır. Ülkemiz ayrıca Asya ve Avrupa'nın birleştiği bir yerde, bulunduğu bölgenin en önemli ve güçlü devletlerinden birisidir.</p> <p>Gel istersen kızım, harita üzerinde dünya üzerindeki bu çizgilerin neler olduğunu ve ne işe yaradığını inceleyelim.</p> <p>Zeliha: Çok iyi olur baba.</p>

Kaynak: Yeni Çizgi Yayınları, 2003:44-45; A Yayıncılık, 2006:34.

Öğretmenlerin de yeni programın öngördüğü şekilde yapılandırmacı yaklaşımı benimsemesi ve derslerini bu yaklaşıma göre işlemesi gerekir. Eğer öğretmen eski programa göre derslerini işlemeye devam ederse yeni programın etkinliğinden bahsetmek mümkün olmaz. Yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen bir öğretmenin sınıf ortamında yapması gerekenleri şunlardır:

- Açık uçlu sorular sorma
- Sorulardan sonra öğrenciye bekleme fırsatı verme
- Yanıt için öğrencilere fırsat verme
- Dersi sürdürmek için öğrencilerin cevaplarına fırsat verme
- Birbirleriyle tartışmaları konusunda öğrencileri cesaretlendirme
- Öğrencilerin kullanımı için somut materyaller sağlama
- Öğrencilerin doğru cevaplarından ziyade onların düşünmelerine odaklanma
- Öğrenciler arasındaki sosyal etkileşimi en üst düzeye çıkarma ve duyarlı yaşantıların çeşitliliğini sağlama
- Derse katılımı sağlama
- Öğrenmenin oluşmasını sürekli değerlendirme
- Sorun merkezli etkinlikler oluşturma
- Öğrencilerin var olan düşüncelerinden hareketle plan yapma
- Üniteler için öğrenme amaçları belirleme
- Temel kavramlar üzerine odaklanma
- Düşünmeyi öğrenme ve işbirlikli öğrenmeyi güçlendirmek için stratejiler kullanma
- Öğrencilerin ön bilgilerinin gerekli yerlerde ortaya çıkmasına yardımcı olma
- Öğrencilerin doğal merakını güçlendirme (aktaran: Güven, 2008:227-228).

Yeni programda öğretmen merkez olmaktan çıkmış; öğrenci merkez durumuna gelmiştir. Öğretmenin görevi öğrencilere yol göstermektir. Eski programda bilgi veren öğretmen yeni programda bilgiye giden yolları gösteren

öğretmene dönüşmüştür. Eski programda verilen alan öğrencinin, yeni programda kendi becerilerini ön plana çıkartıp, bilgiye ulaşması gerekmektedir.

Eski programda içerik oldukça yoğun tutulmuş ve öğrencilere bu bilgilerin tamamını vermek esas alınmıştır. Yeni programın bilgi yükü azaltılmıştır. Ders kitaplarının içeriği bilgi yönünden azaltılmış; resimler, grafikler ve haritalarla zenginleştirilmiştir. Ders kitaplarında etkinlikler içinde öğrencilere çok fazla sorular sorulmuştur. Sorular, bazen öğrencileri konuşturmaya, düşündürmeye, araştırmaya, yöneltecek şekilde bazen de öğrencilerin karşılaştırma yapmasına, hayal gücünü geliştirmesine yönelik sorulmaktadır.

Yeni programla birlikte daha fazla ve çeşitli materyal kullanma ihtiyacı doğmuştur. Öğrenmenin daha iyi ve kalıcı olabilmesi için daha fazla duyu organına hitap etmesi gerekir. Sınıfa getirilen bir resim, bir harita veya bir grafik öğrencinin daha fazla ilgisini çekmektedir. Öğrenci bu materyalleri kendi hazırladığı zaman hem bir şeyler üretmenin sevincini yaşamakta hem de o konuyu daha iyi öğrenmektedir. Bu konuda öğrencilerin ve öğretmenlerin derse hazırlıklı gelmeleri ve bu materyallere ulaşabilecek imkânların da olması gereklidir.

Yeni program, yeni ölçme ve değerlendirme teknikleri de beraberinde getirmiştir. Öğrencilerin bilgilerini, becerilerini ve tutumlarını ölçmek için yazılı sınavları, testler, boşluk doldurmalar... vb. gibi teknikler tek başına yeterli değildir. Bunların yanında sürecin de değerlendirilmesi gerekir. Süreci değerlendirmek için alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanılması zorunludur. Alternatif ölçme ve değerlendirme yapıldığı zaman bireysel farklılıklar göz önüne alınmış olur. Yeni program; öz değerlendirme formu, gözlem formları, kavram haritaları, performans değerlendirme ölçeği, tutum ölçeği, öğrenci ürün dosyaları gibi alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımları sunmaktadır (Tüysüz ve Yıldırım, 2006).

Yeni programın etkinliğinden bahsedebilmek için okul yönetimi, öğretmen, öğrenci ve ailenin işbirliği içerisinde olması zorunludur. Okulların fiziki yetersizlikleri varsa bunların en kısa sürede giderilmesi şarttır. Öğretmenlerin ve

ailelerin kurs ve seminerlerle bilgilendirilmesi gereklidir. Sınıf mevcutları etkinliklerin yapılabilceği bir seviyede olmalıdır.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konuları programın öğeleri bakımından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapmak için önce tarama (survey) modeli ile mevcut durum ortaya konulmuştur. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2005:77).

Tarama modelinin genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Bu modelde bir evreni temsil eden örneklem üzerinde çalışılır.
2. Araştırma sorularına yanıtlar doğrudan doğruya araştırmaya katılan kişilerden alınır. Yanıtlayıcılar yanıtlarını yazılı ya da sözel olarak belirtirler.
3. Araştırma evreni temsil eden bir grup üzerinde yürütüldüğü için araştırma sonuçları genellenebilir.
4. Tarama modeli doğal koşullarda yürütülür (aktaran: Erden, 1998:59).

Tarama modelinde veri toplamak için genellikle anket ve görüşme teknikleri kullanılmaktadır. Bu araştırmada tarama modeli olarak anket kullanılmıştır.

3.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Örneklem ise belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük kümedir (Karasar, 2005:109-110). Bu araştırmanın evrenini Çanakkale İli'ndeki ilköğretim okulları oluşturmaktadır.

Anketin örneklemini ise bu okullarda 6. sınıflarda sosyal bilgiler dersini veren sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır.

Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan listede (2006), il genelinde 108 ilköğretim okulunda sosyal bilgiler öğretmenin olduğu görülmüştür. Bu 108 okulda 121 sosyal bilgiler öğretmeni görev yapmaktadır. Örneklem içinde yer alan tüm sosyal bilgiler öğretmenlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bazı öğretmenler araştırmaya katılmayı kabul etmemiş; bazı öğretmenler anketleri geri göndermemiştir. Sonuçta araştırma, 90 öğretmenin görüşlerine göre tamamlanmıştır.

3.3. Verilerin Kaynağı ve Toplanması

Bu araştırmada veri toplama kaynağı olarak iki yol kullanılmıştır. Öncelikle kaynak taraması (survey modeli) yapılmıştır. İkinci olarak öğretmenlere yönelik anket çalışması yapılmıştır.

Kaynak taraması yapılırken;

- 1- Eğitimde program geliştirme kitaplarından
- 2- Coğrafya eğitimi ile ilgili kitaplardan
- 3- Ülkemizde eğitimi ve eğitimin tarihini anlatan kitaplardan
- 4- İlk üç maddedeki konularla ilgili yapılan seminer ve konferanslar ile bu konularda yazılan makalelerden
- 5- Bu konuları kapsayan yüksek lisans ve doktora tezlerinden
- 6- Milli Eğitim Bakanlığı'nın internet sitesinden (www.meb.gov.tr), Tebliğler Dergisi'nden ve 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programından
- 7- 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarından
- 8- Yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır.

Bu kaynaklardan elde edilen veriler toplanmış ve araştırmanın hangi yönde olacağı belirlenmiştir.

Survey araştırmalarında veri toplamak için anket ve görüşme teknikleri kullanılır. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır.

Öğretmenlere yönelik olarak anket soruları hazırlanırken ve uygulanırken şu yollar takip edilmiştir:

1- Kaynak taraması yapılarak ankette hangi soruların sorulabileceği tespit edilmiştir. Elde edilen soru örnekleri, araştırmanın amacına uygun olarak elenmiştir.

2- Anket soruları hakkında danışman öğretim üyesi Doç. Dr Okan Yaşar'ın ve Yard. Doç. Dr. Bülent Güven'in görüşleri alınmıştır. Bu doğrultuda ankette bazı sorular çıkartılmıştır. Anketteki bazı sorular değiştirilirken; bazı sorular da ankete eklenmiştir.

3- Soruların açık-seçik, anlaşılır ve yazım kurallarına uygun olması için Türk dili uzmanının görüşü alınmıştır.

4- Anket taslağı Çanakkale'de 15 öğretmene uygulanmıştır. Öğretmenlerden gelen öneriler doğrultusunda bazı sorularda değişiklik yapılmıştır. Böylece ankette gerekli düzenlemeler yapıp danışman öğretim üyesi ile ankete son şekli verilmiştir.

5- Ankete son şekli verildikten sonra anket soruları Çanakkale İli genelindeki sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanmıştır.

Ankette 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişileri tanımaya yönelik 6 soru sorulmuştur. İkinci bölüm 5 alt bölüme ayrılmıştır. Bu alt bölümlerde programın kazanımlarıyla ilgili 8 soru, programın içeriğiyle ilgili 7 soru, öğrenme-öğretme süreciyle ilgili 12 soru, ölçme ve değerlendirmeyle ilgili 6 soru ve program geliştirmeyle ilgili 13 soru bulunmaktadır. Anket toplam 52 sorudan oluşmaktadır.

Anket çalışması 2006–2007 eğitim öğretim yılının II. döneminde öğretmenlere uygulanmıştır. Anketler uygulanırken anket soruları öğretmenlerin büyük bir kısmına bizzat araştırmacı tarafından verilmiştir. Bazı öğretmenlere anketler posta yoluyla gönderilmiştir.

3.4. Anketlerin Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi

Güvenilirlik

Güvenilirlik, bireylerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık olarak tanımlanabilir. Güvenilirlik, testin ölçmek istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilidir (Büyüköztürk, 2006:169-170). Güvenilirlik, geçerlik için önkoşul niteliğindedir. Güvenilirlik bir ölçeğin tutarlılığını gösterir, onun her zaman aynı sonuçları vereceğini belirtir. Bir araç güvenilirse, ölçmek istediği özellikleri tutarlı biçimde ölçer (Balcı, 2005:100).

Güvenilirlik analizi için birçok yöntem geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları: Cronbach Alpha, Split-half, Guttman, Paralel, Strict Paralel'dir (Ural ve Kılıç, 2006:286).

Bu araştırmada verilerin güvenilirliğinin saptanmasında birçok araştırmacı tarafından da kullanılan Cronbach Alpha Katsayısı kullanılmıştır. Öğretmenlere yapılan anketlerin Cronbach Alpha katsayısı 0.88 bulunmuştur. Bir test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0.70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2006:171). Bu sonuca göre anketin güvenilirlik düzeyinin % 88 olduğu ve bu oranın güvenilirlik için yeterli olduğu görülmektedir.

Geçerlilik

Ölçmede geçerlilik, testin (anketin) bireyin ölçülmek istenen özelliğini ne derece doğru ölçtüğüyle ilgili bir kavramdır (Büyüköztürk, 2006:161). Bir ölçmenin geçerli sayılabılmasının ilk koşulu, onun güvenilir olmasıdır. Birçok geçerlilik ölçütü vardır. Bunlardan en çok kullanılanları şunlardır:

- 1) İçerik -muhteva-geçerliliği (content validity).
- 2) Uygulama (deneysel) geçerliliği (predictive validity).
- 3) Yapı geçerliliği (construct validity) (Karasar, 2005:151).

Bu araştırmada geçerlilik ölçütü olarak içerik-muhteva- geçerliliği üzerinde durulmuştur. Testi oluşturan maddelerin, ölçülmek istenen davranışı (özelliği) lmede nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığının göstergesi içerik geçerliğidir. İçerik geçerliğinde esasen, “test maddeleri ölçülmek istenen davranışı yansıtıyor mu?” sorusunun cevabı aranır. Burada her bir maddenin içerik ve nitelik olarak anılan davranışı ölçmede yeterli ya da uygun bir soru olup olmadığına bakılır. İçerik geçerliğini test etmede kullanılan yollardan biri, uzman görüşüne başvurmaktır. Uzmandan beklenen, testin taslak formunda yer alan maddelerin içerik geçerliği bakımından değerlendirilmesidir (Büyüköztürk, 2006:167-168).

Anket sorularının geçerlik durumunu belirlemek için uzman görüşlerinden faydalanılmış, kaynak taraması yapılmış ve başka araştırmacıların görüşlerinden faydalanılmıştır. Oluşturulan anket soruları 15 öğretmene uygulanmıştır. Öğretmenlerden gelen eleştiriler dikkate alınmış; danışman ğretim üyesiyle birlikte ankete son şekli verilmiştir. Yapılan çalışmalara göre anketin geçerlilik düzeyine sahip olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin özümlemesi ve Yorumu

Öğretmenlere uygulanan anketler tek tek kontrol edilip her ankete numara verilmiştir. Daha sonra anketlerden elde edilen veriler bilgisayar yardımı ile kodlanmış ve istatistiksel işlemler tamamlanmıştır. Araştırmada Microsoft Excel ve SPSS 16.0 (Statistic Program for Social Sciences) paket programlarından faydalanılmıştır.

Anket sonuçları değerlendirilirken her soruya verilen cevabın frekansları, yüzdeleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmalarına alınmış, ğretmen görüşleri arasındaki farkları belirlemek için, t testi ve varyans analizi sonuçlarına bakılmıştır.

IV. BÖLÜM

2005 YILI İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI COĞRAFYA KONULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğretim programları uygulamaya konulduktan sonra değerlendirme süreci başlar. Program değerlendirme, programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir. Değerlendirme sonuçları program geliştirme uzmanlarına programa devam etme, programı gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda bilgi vermektedir (Demirel, 2003:183).

Öğretim programı değerlendirilmeden o programın etkinliği hakkında karar vermek imkânsızdır. Bir öğretim programı, başta planladığı hedefleri tüm öğrencilere kazandırmışsa başarılı olmuş demektir. Ancak bu her zaman mümkün olmaz. Öğretim programının ne kadar başarılı olduğunu öğrenmek için programın değerlendirilmesi gerekir.

Eğitim programlarını değerlendirmede kullanılan yollar öğretim programını değerlendirmek için de kullanılır. Öğretim programlarının değerlendirilmesinde birçok farklı yaklaşım vardır. Ertürk (1997:114-116), bu yaklaşımları altı grupta toplamıştır. Bunlar:

- 1- Program tasarısına bakarak
- 2- Ortama bakarak
- 3- Başarıya bakarak
- 4- Erişkiye bakarak
- 5- Öğrenmeye bakarak
- 6- Ürüne bakarak yapılan değerlendirmedir.

Ertürk, bu seçeneklerden ilk beşiyile yapılan değerlendirmelerin eksik olacağını belirtir. Bundan dolayı son seçeneğe, başka bir ifadeyle ürüne ve yan ürünlere bakarak programın değerlendirilmesi gerektiğini söyler. Bu değerlendirmenin, öğrenci davranışındaki değişmelere ilaveten diğer öğrenciler ile

öğretmenlerin davranışlarındaki ve ortamdaki başka değişimleri de hesaba katacağı için daha yararlı olduğu görüşündedir.

Erden (1998:20), program değerlendirme çalışmalarında iki temel soruya yanıt vermek gerektiğini vurgulamaktadır. Bunlardan birincisi “öğretim programı hedeflerini ne ölçüde gerçekleştirmektedir” sorusudur. Bu soruya cevap vermek için ürüne ve erişime bakarak programı değerlendirilmesi gerekir. İkinci soru ise “öğretim programındaki temel aksaklık ve eksiklikler nelerdir” sorusudur. Bu soruya yanıt vermek için programın öğelerinin tek tek incelenmesi gerekmektedir.

Günümüzde çeşitli eğitimciler tarafından geliştirilen hem niceliksel hem de niteliksel yöntemlere ağırlık veren program değerlendirme modelleri bulunmaktadır. Program değerlendirme modelleri büyük ölçüde program geliştirme yaklaşımına göre farklılık göstermektedir. Program geliştirmedeki çeşitlilik nedeniyle program değerlendirme için tek bir model önermek mümkün değildir (Erden, 1998:11). Demirel (2003:185-193), program değerlendirme modellerini aşağıda sıralamıştır:

1. Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli
2. Metfessel-Michael Değerlendirme Modeli
3. Provus’un Farklar Yaklaşımı İle Değerlendirme Modeli
4. Stake’in Uygunluk-Olasılık Modeli
5. Stufflebeam’in Bağlam, Girdi-Süreç ve Ürün Modeli
6. Stufflebeam Toplam Değerlendirme Modeli
7. Eisner’in Eğitsel Eleştiri Değerlendirme Modeli
8. Stake’nin İhtiyaca Cevap Verici Program Değerlendirme Modeli

Burada 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konuları (2005 programı) değerlendirilirken programın öğelerine dönük değerlendirme yapılmıştır. Çünkü program hakkında kapsamlı bir bilgiye ulaşabilmek için programın öğeleriyle birlikte uygulama sürecinin de incelenmesi gerekir. Bu çalışmada değerlendirme yapılırken Erden’in (1998:22-38) belirlediği kriterler temel alınmıştır. 2005 programında hedef (amaç) yerine kazanım ifadesi kullanıldığı için burada da hedef yerine kazanım kullanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programında toplam 7 ünite

43 tane kazanımın verilmesi amaçlanmıştır. 7 üniteden 3'ü coğrafya konularını kapsamaktadır. Bunlar: 2. ünite, 3. ünite ve 4. ünitelerdir. 2. ünitenin başlığı “Yeryüzünde Yaşam”, 3. ünitenin başlığı “Ülkemizin Kaynakları” ve 4. ünitenin başlığı “Ülkemiz ve Dünya” olarak belirlenmiştir. Bu üç ünite toplam 18 kazanım vardır. Bunlardan 14 tanesi coğrafya ile ilgilidir.

4.1. Kazanımların Değerlendirilmesi

Yetiştirilen insanda bulunması uygun görülen eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikteki istendik özelliklere hedef denir (Ertürk, 1997). Eğitimde hedef üç düzeyde belirtilir:

1. Uzak hedef: Ülkenin politik felsefesini yansıtır ve genel olarak belirtilir.
2. Genel hedef: Uzak hedefin yorumudur ve okul işgörüsünü yansıtır.
3. Özel hedef: Öğrenciye kazandırılması uygun görülen davranışlardır. Bir disiplin ya da bir çalışma alanı için hazırlanır (Demirel, 2003:106).

Programlar hazırlanırken, eğitimin hedeflerinin programın ilgili olduğu konu alanının özelliklerinin, eğitim verilecek bireylerin gelişim özelliklerinin ve eğitim ihtiyaçlarının titiz ve dikkatli bir çalışma ile belirlenmesi gerekir. Bu alanlar içinde en önemli unsur ise kazanımlardır. Çünkü belirlenen kazanımlar, programın diğer tüm öğelerini etkilemektedir. Program öğelerinden kazanımlar boyutu ile ilgili hazırlık yaparken “bireyleri niçin eğitiyoruz” sorusuna yanıt almakla başlanmalıdır (Aykaç, 2006:36).

Öğretim programlarının kazanımlarını değerlendirirken bazı sorulara cevap aranmalıdır. Bu cevaplar sonucunda kazanımların yeterliliği ve verimliliği hakkında fikir sahibi olunabilir. Kazanımları değerlendirmek için altı soruya cevap aranmalıdır (Erden, 1998:24):

1. Kazanımlar, toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygun mu?
2. Kazanımlar, öğrenci ihtiyaçlarına uygun mu?
3. Kazanımlar konu alanının özelliklerine uygun mu?
4. Kazanımlar birbirleriyle tutarlı mı?

5. Kazanımlar ifadeleri yeterince açık mı?
6. Kazanımlar gerçekleşebilecek nitelikte mi?

4.1.1. Kazanımların Toplumun Beklenti ve İhtiyaçlarına Göre Değerlendirilmesi

Toplumun dünyaya gelen her bireyden bazı beklentileri vardır. Bu beklentilerden bir kısmı yıllar geçse de değişmeyecektir: hoşgörülü olmak, büyüklere saygı göstermek, ülkesini sevmek, ülkenin devamlılığını sağlamak gibi. Çağa uygun olarak bazı yeni beklentiler ortaya çıkacaktır. Otuz yıl öncesinde bilgisayar kullanmak gibi bir beklenti yokken şimdi bilgisayar kullanmak bir ihtiyaç olmuştur. Okullar toplumun beklentilerine karşılık vermelidir. Eğitim kurumlarının en önemli işlevi toplumun bütünlüğünü koruyan ve toplumun devamını sağlayacak bireyler yetiştirmektir (Erden, 1998:24). Bunun için öğretim programlarında yer alan çeşitli dersler ve faaliyetler, devletin dayandığı temel felsefe ve ilkelerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik olmalıdır (Büyükkaragöz, Çivi, 1999:193). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları belirlenmiştir. Türk milletinin bütün fertlerine bu amaçları kazandırmak bütün derslerin ortak amacıdır.

“Neden coğrafya öğrenir ve öğretiriz?” sorusuna Doğanay (2002:177–185), üç başlık altında cevap verir: “yurt sevgisi”, “yurt savunması” ve “yurt yönetimi”. Vatani sevmek için onu her yönüyle tanımak gerekir. Önce vatan tanınacak, sonra sevilecek ve daha sonra vatan için özveride bulunulacaktır. Vatan savunmasında stratejik noktalar iyi bilinmelidir. Ülke yönetilirken sorunlara doğru teşhis koymak önemlidir. Yöneticilerin görevi sorunları çözmektir. Özellikle bölgesel ekonomik ve sosyal sorunlar, büyük ölçüde beşeri çevre doğal çevre etkileşimi çerçevesinde yapılacak düzenlemelerle çözülür. Bütün bunları yapabilmek coğrafi çevreyi tanımakla mümkün olur.

Toplumun ihtiyaçlarının karşılamasında öğretim programları etkilidir. Hatta toplumun beklenti ve ihtiyaçları öğretim programlarının kazanımlarını ortaya koymada yardımcı olur (Demirel, 2003:74). Toplumun ihtiyaçları öncelikle

belirlenmelidir. İhtiyaçlar belirlenirken toplumdan uzak kalınmamalıdır. Öğretim programı ile toplum birbirinden kopuk olmamalıdır.

Erden (1998:25), kazanımların toplumun ihtiyaçlarına uygunluğunu denetlemek için iki soruya cevap verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunlar:

1- Kazanım ifadeleri toplumun inançları, değerleri ve felsefesi ile tutarlı mı?

Bir programın belirlenen kazanımlara ulaşabilmesi için toplumun inançları, değerleri ve felsefesine uygun olması gerekir. Bu gerçekleşmezse kişiler toplumla bütünleşemez.

2- Kazanımlar toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte mi?

Burada daha çok meslek seçimi ön plandadır. Toplumun ihtiyaç analizi yapılarak toplumun hangi nitelikteki elemana ihtiyacının olduğu, hatta bu elemanlarda hangi bilgi ve becerilerin olması gerektiği belirlenmelidir.

ABD'deki Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), sosyal bilgiler dersinin amaçlarını belirtirken şu hususlara değinmektedir:

1. Toplumsal yaşam anlayışı çerçevesinde bireysel ve kültürel kimliği tanımlama,
2. Okulda ve toplumda katılım ve gözlem etkinliklerini gerçekleştirme,
3. Dünya ile ilgili önemli konulara ilişkin duyarlılık geliştirme,
4. Demokratik ilkelere dayalı olarak karar verme becerilerini kazanma,
5. Toplumsal olaylara vatandaş olarak katılma (NCSS, 1992).

Kazanım ifadelerinin toplumun beklentilerine cevap verdiği görülmektedir. Öğrenciler, “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde harita, konum, iklim, yerleşme, ekonomik faaliyetler gibi konuları öğrenecekler ve bu konular hakkında çıkarımlarda bulunacaklardır. “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde ülke kaynaklarını ve bu kaynakların ekonomiye etkisini, coğrafi şartları ve coğrafi şartların yatırıma etkisini, doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin oluşturacağı etkiyi öğreneceklerdir.

Öğrenciler “Ülkemiz ve Dünya” ünitesinde ise; nüfusun ekonomiyle ilişkisini, Türkiye'nin diğer ülkelerle ekonomik ilişkisini öğreneceklerdir. Ayrıca doğal afetlerde ve çevresel sorunlarda diğer ülkelerle işbirliği yapılmasının önemini kavramış olacaklardır.

Öğrenciler bu kazanımlara ulaştıkları zaman toplumun beklentilerini büyük ölçüde yerine getirmiş olacaklardır. Böylece öğrenciler hem toplumun birliğini ve devamını sağlayan konuları öğrenmiş olacaklar hem de ileride bir meslek sahibi olmaları için gereken bilgileri ve becerileri almış olacaklardır. Kazanımlar toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

4.1.2. Kazanımların Öğrenci İhtiyaçlarına Göre Değerlendirilmesi

Toplumlar bireylerden meydana gelir. Birey ile toplumun beklentileri bazı noktalarda kesişse bile ayrı oldukları birçok alan vardır. Okullardaki programlar, öğrencilerin ihtiyaçlarını tamamen karşılayamaz. Ama genel olarak öğrenci ihtiyaçları karşılanabilir.

Öğrencilerin ihtiyaçları nelerdir? Bu soru çok kapsamlı bir sorudur. Erden (1998:26-27), bu soruya cevap vermek için üç sorunun daha cevaplanması gerektiğini ifade eder:

- 1- Kazanımlar belli öğrenim seviyesindeki bireylerin dengeli yaşama sürecine ilişkin ihtiyaçlarını karşılamakta mıdır?
- 2- Kazanımlar öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine uygun mu?
- 3- Kazanımlar bireylerin eğitim ihtiyaçlarını (bireyin mevcut davranışları ile istendik davranışları arasındaki fark) karşılayacak nitelikte mi?

Demirel'e göre (2003:74) birey, içinde bulunduğu toplumla uyum içinde yaşamak, maddi kazanç sağlamak için iyi meslek sahibi olma arzusundadır. Bunun için de toplumun kendisine sunduğu olanaklardan faydalanmak ister. Eğitim yoluyla bunu sağlama imkânı vardır.

Öğrencilere sosyal bilgiler dersi coğrafya konularıyla bazı becerileri kazandırmak mümkündür. Bunlar (MEB, 2006:27):

1. Eleştirel düşünme becerisi
2. Yaratıcı düşünme becerisi
3. İletişim becerisi
4. Araştırma becerisi
5. Problem çözme becerisi
6. Karar verme becerisi
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi
8. Girişimcilik becerisi
9. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi
10. Gözlem becerisi
11. Mekân algılama becerisi
12. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi
13. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi
14. Sosyal katılım becerisi
15. Empati becerisi şeklinde sıralanabilir.

Ayrıca sosyal bilgiler dersi coğrafya konularında öğrencilere aşağıdaki değerler de verilecektir (MEB, 2006:54):

- Aile birliğine önem verme
- Bağımsızlık
- Özgürlük
- Çalışkanlık
- Duyarlılık
- Estetik
- Misafirperverlik
- Sağlıklı olmaya önem verme
- Sorumluluk
- Vatanseverlik
- Adil olma
- Barış
- Bilimsellik
- Dayanışma
- Dürüstlük
- Hoşgörü
- Saygı
- Sevgi
- Temizlik
- Yardımseverlik

Öğrenciler, programın öngördüğü kazanım ifadelerine ulaştıkları zaman yukarıdaki becerileri elde edecekler ve yukarıdaki değer yargılarına ulaşmış olacaklardır. Bunlar ise öğrencinin meslek sahibi olmasını, toplumla uyum içinde yaşamasını, iyi bir vatandaş olmasını sağlayacaktır. Kazanımlar öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

4.1.3. Kazanımların Konu Alanının Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi

İlköğretimin genel amaçları çerçevesinde konu alanlarına göre dersler oluşturulmuş ve her bir ders için öğretim programı hazırlanmıştır. Ders isimlerinde zaman zaman değişiklikler olmakla birlikte, ilköğretimin genel amaçlarında yıllardır bir değişiklik görülmemektedir. Bu durum, konu alanlarında, temel olarak bir değişiklik olmadığı anlamında yorumlanabilir (Kılıç, Seven, 2003:5)

Kazanımlar belirlenirken, konu alanının özelliğine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Kazanımların içerikle tutarlı olması için, içerikle ilgili tüm önemli davranışları içermesi beklenir (Erden, 1998:27).

Bir konu-alanı bakımından kazanımların biçimlendirilmesine esas alınacak tavsiyeleri yapabilmek için, o konu alanına hakkıyla nüfuz etmiş olma zorunluluğu vardır. Konu-alanı ile ilgili kazanımlar saptanırken konu-alanı uzmanı, konu-alanı öğretmeni, yetişek (eğitim programı) geliştirmeci ve değerlendirmeciyi de içine alan bir çalışma grubu katkı yapmalıdır (Ertürk, 1997:37-38).

Sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf öğretim programını Prof. Dr. Mustafa Safran, Yard. Doç. Dr. Bahri Ata, Dr. Hüseyin Köksal'la birlikte sekiz öğretmen hazırlamıştır. Ayrıca programda Berna Serdar program geliştirme uzmanı olarak ve Seher Ulutaş ölçme değerlendirme uzmanı olarak görev almıştır.

4.1.4. Kazanımların Birbirleriyle Tutarlılık Durumuna Göre Değerlendirilmesi

Kazanım, yetiştirilecek insanlarda bulunması istenilen, eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikteki özelliklerdir. Bu özellikler bilgileri, becerileri, alışkanlıkları, yetenekleri, tutum ve davranışları kapsar (İşman, Eskicumalı, 2003).

Programların en önemli unsurlarından birisi kazanımlardır. Eğitim sisteminin ülkenin gelişmesine katkıda bulunması, kazanım ifadelerinin değişik düzeydeki hedeflerle olmasına bağlıdır (Bilen, 2002:11). Hedefler; uzak hedefler, genel hedefler ve özel hedefler olmak üzere üçe ayrılır. Uzak hedefler ülkenin politik felsefesini yansıtan genel nitelikteki belirlenmiş olan hedeflerdir. Genel hedefler ülkenin tüm eğitim hedefleri olarak açıklanabilir. Özel hedefler ise öğretim kademelerine göre, bir disiplin alanı, program, ders, ünite gibi öğretim aşamalarının hedefleridir (Taşdemir, 2000:10).

Kazanımlar seçilirken bu üç ana gruptaki hedeflerin birbiriyle tutarlı olması gerekir. Çünkü eğitimin gerçekleşmesi yani öğrencide istendik davranış değişmesinin oluşabilmesi için uzak, genel ve özel hedeflerin birbiriyle çelişmemesi, tutarlı olması beklenir. Aksi takdirde, okullar, ülkenin beklentisine ve gereksinmelerine uymayan bireyler yetiştirmiş olurlar (Bilen, 2002:13).

Sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarından bazıları şunlardır:

- 6- Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
- 7- Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
- 16- Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder (MEB, 2006:6).

6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında 2. ünite olan “Yeryüzünde Yaşam” ünitesindeki bazı kazanım ifadeleri ise şöyledir:

- Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur (3. kazanım).
- Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur (4. kazanım).

- Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur (6. kazanım).
- Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder (7. kazanım) (MEB, 2006:14).

Genel amaçların coğrafya ünitelerindeki kazanımlarla tutarlı olduğu görülmektedir. Bu ifadeler Türk Milli Eğitiminin amaçları ile de tutarlıdır. Bütün bu açıklamalardan sonra kazanımların birbirleriyle tutarlı olduğu söylenebilir.

4.1.5. Kazanım İfadelerinin Açıklık Durumuna Göre Değerlendirilmesi

Kazanım ifadesi yeterince açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmelidir. Bir kazanım cümlesi değişik yorumlara fırsat vermemelidir (İşman, Eskicumalı, 2003). Aksi takdirde programda yer alan ve gerçekleştirilmesi istenilen kazanımlarla çıktı arasında fark olabilir (Erden, 1998:29).

Kazanım ifadelerinin açık ve anlaşılır olabilmesi için okunduğunda herkes tarafından aynı şekilde algılanması gerekir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konularıyla ilgili kazanımlarının açık, anlaşılır ve birbiriyle tutarlı olduğu şu örneklerle ortaya konulabilir:

- Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur (2. ünite, 1. kazanım).
- Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar (2. ünite, 5. kazanım).
- Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır (3. ünite, 5. kazanım).

- Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur (4. ünite, 1. kazanım) (MEB, 2005:13-19).

4.1.6. Kazanımların Gerçekleşebilme Durumuna Göre Değerlendirilmesi

Bir programın kazanım ifadesi hayalcilikten uzak olmalıdır. Gerçekleşmeyeceği tahmin edilen kazanımlarla uğraşmak vakit kaybıdır. Aynı zamanda kazanım ifadesi çok basit olmamalıdır. Öğrencinin bulunduğu yerle varmak istediğimiz yer arasında anlamlı bir gelişme olmalıdır. Kazanımların gerçekleşmesi için sadece kazanım ifadelerinin iyi seçilmiş olması yeterli değildir.

Kazanımların gerçekleşmesi için, her şeyden önce öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olması ve temel ihtiyaçlarına ters düşmemesi gerekir. Bunun yanında ekonomik koşullar ve programın uygulandığı okulun özel koşulları da kazanımların gerçekleşmesinde önemlidir (Erden, 1998:29).

Kazanımların gerçekleşmesinde öğrencilerin ve öğretmenlerin durumu da önemlidir. Öğrenci derse hazırlıklı gelmemişse, derse hazır değilse, o konuya motive olmamışsa, konuyu öğrenemeyeceğini düşünüyorsa kazanımların gerçekleşme ihtimali zordur. Öğretmen konuya yeteri kadar hazırlık yapmamışsa, konuyu yanlış şekilde veriyorsa veya konuya gerekenden az zaman ayırmışsa yine kazanımların gerçekleşmesi zordur.

Kazanımların gerçekleşmesi için araç-gerek kullanımı da önemlidir. “*Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur*” kazanım ifadesinin amacına ulaşması için konuyla ilgili araç-gereçlerin okulda bulunması gereklidir.

Öğretim programının kazanımlarının yerine getirebilmesi için bazı ön şartlar da vardır (MEB, 2005b:19):

- Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içinde niteliklerinin arttırılması,

- İnternet alt yapısının tüm okullarda sağlanması,
- Tüm okullarda normal öğretime geçilmesi
- Öğretmen statüsünün yükseltilmesi,
- Ana-babaların bilinçlendirilmesi,
- Okulların fiziki şartlarının iyileştirilmesi,
- Bilgi teknolojilerinin okullarda hayata geçirilmesi.

Kazanım ifadelerinin gerçekleşip gerçekleşmediği ölçme ve değerlendirme sonucunda ortaya çıkar. Ölçme ve değerlendirme yapılırken yeni programın öngördüğü şekilde, hem süreç hem sonuç değerlendirilmelidir. Yukarıda öğrenci haricinde diğer etkenler (okul, öğretmen, aile, çevre) üzerinde iyileştirmeler planlanmıştır. Bütün bunlarla birlikte öğrenciler de üzerine düşen görevleri yaparlarsa kazanımlar gerçekleşebilir.

4.2. İçeriğin (Kapsamın) Değerlendirilmesi

Öğretim programlarının gerçekleştirmeye çalıştığı kazanımlara ulaşabilmek için işlenmesi istenen birtakım konu ve etkinlikler program geliştirme sürecinin içerik kısmını oluşturur (Güven, 2004:11). İçerik, olguların ve olayların, ezberlenmek üzere, ansiklopedik bir şekilde bir araya getirilmesi değil, fakat yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesidir (Varış, 1997:114).

Programların geliştirilmesinin bir sebebi de “*ne öğretilim?*” sorusunun cevabının değişmesidir. Değişen ve gelişen bilim ve teknoloji bu sorunun cevabını kısa sürede değiştirmektedir. İçeriği programlayan kişiler birçok seçenek arasından eleme yaparak öğretilen konuları belirlemeye çalışmaktadır.

İçerik, hedef davranışlarla tutarlı, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiyle donanık, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin önkoşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıki bir tutarlılığı olacak şekilde düzenlenmelidir (Sönmez, 2005:102).

İçerik nasıl değerlendirilmelidir? Öğretim programın içeriğini değerlendirmek için aşağıdaki dört sorunun cevabı aranmaya çalışılmıştır (Erden, 1998:30):

1. İçerik kazanımlarla tutarlı mı?
2. İçerikte yer alan bilgiler önemli, dayanıklı ve geçerli mi?
3. İçerik öğrenciler için anlamlı mı?
4. İçerikte yer alan bilgilerin sunuluş sırası öğrenme ilkelerine uygun mu?

4.2.1. İçeriğin Kazanımlarla Tutarlılığının Değerlendirilmesi

İçerik kazanımlar için bir araçtır; çünkü önce kazanımlar ve davranışlar belirlenir; sonra bu kazanımlar ve davranışların gerçekleşmesine yardımcı olacak biçimde içerik düzenlenir (Sönmez, 2005;102). Bundan dolayı içerik kazanımlarla tutarlı olmalıdır.

İçeriğin kazanımlarla tutarlı olması çok önemlidir. Erden'e göre (1998:30) içeriğin kazanımlarla tutarlı olması için öncelikle kazanımlara ulaşmak için konunun hangi ders içinde verileceği seçilmelidir. Bazı konular sosyal bilgiler dersinde verilebileceği gibi fen ve teknoloji dersinde de verilebilir. Arkasından dersle ilgili özel kazanımlara uygun içerik seçilmelidir.

İçerik kazanımlarla tutarlı olmazsa belirlenen hedeflere ulaşamaz. Örneğin bir nehirde karşıya geçilecekse niçin geçiyoruz, sorusunun cevabı kazanım ifadesidir. Ne ile geçiyoruz, sorusunun cevabı içeriktir. İçeriğin kazanımlara uygun olması gerekir. Yani karşıya geçmek için, kayık, sal gibi araçlara ihtiyaç vardır. Elimizdeki bisiklet bizi karşıya geçirmez. Öğretim programının beklenen kazanımlara ulaşabilmesi için de içeriğin kazanımlarla tutarlı olması gerekir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğinin kazanımlarla tutarlı olup olmadığını belirlemenin bir yolu da ders kitaplarını incelemektir. Bu amaçla "A Yayıncılık" (Kolukısa, Tokcan, Akbaba, 2006) ve "Tuna Matbaacılık" (Tüysüz, Yıldırım, 2006) tarafından yazılan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile "öğrenci kılavuz kitapları" ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu" kitabı incelenmiştir. Bunun

sonucunda sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konularının içeriğine bakıldığında içeriğin kazanımlarla tutarlı olduğu anlaşılmaktadır. “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin 1. kazanımı olan “*ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir*” ifadesinin ders kitaplarındaki içerikle tutarlı olduğu görülmektedir. Kitaplarda bu kazanımı gerçekleştirmeye yönelik etkinlikler kazanımın gerçekleşmesi için yeterlidir. Bu konuyla ilgili Milli Eğitim Bakanlığı’nın önerdiği bir etkinlik örneği Ek-1’de verilmiştir.

4.2.2. İçerikte Yer Alan Bilgilerin Önemliliğinin ve Geçerliliğinin Değerlendirilmesi

İçerikte yer alan bilginin önemli olması konu alanındaki temel bilgileri içermesi ile mümkündür. İçeriğin önemi programın kazanımlarına göre değişir (Erden, 1998:31). Bazı bilgiler kime göre önemlidir, ne kadar önemlidir? Ders içeriği seçilirken buna dikkat edilmelidir. Farklı derslere girebilecek bir konunun bir derste bir yönü önemliyken, diğer bir derste başka bir yönü önemli olabilir. Örneğin Piri Reis’in Kitab-ı Bahriye’si coğrafya dersi için coğrafi açıdan önemliyken; Türkçe dersi için edebi açıdan önemlidir. Tarihi bir gözlemevi, coğrafyacı gözüyle farklı, sanat tarihçisi gözüyle farklıdır. İçeriğin önemi dersin kazanımları göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

Geçerlilik kısaca içeriğin programın kazanımlarına hizmet etmesi demektir. Programda seçilip düzenlenen içerik kısa sürede kullanılmayacak ve bazen de zararlı olabilecek bilgiler içerebilir. Bu yüzden öğretim programları tümüyle, özellikle içerik yeni buluşlara uygun olacak biçimde sık sık gözden geçirilmeli ve öğretim programlarının bilim çağına uygunluğu sağlanmalıdır (Bilen, 2002:27).

Coğrafya konularından özellikle beşeri coğrafya konuları zamanla değişebilir. O zaman içeriğin gerçekçiliği kalmaz. Örneğin şehirlerin nüfusu değişebilir, yetiştirilen tarım ürünlerinin miktarı değişebilir. 1998 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi pamuk üretiminde üçüncü sırada iken, GAP’ın devreye girmesiyle birinci sıraya yükselmiştir. İçeriğin geçerliliğini koruyabilmesi için gerçek ve önemli

bilgileri içermesi gerekir. İçerik, belirli aralıklarla gözden geçirilirse geçerliliğini koruyabilir (Milli Eğitim Bakanlığı ders kitaplarını 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul etmektedir).

Yeni programa göre yazılan sosyal bilgiler ders kitapları ilk kez 2006 yılında hazırlandığı için bilgilerin geçerli olduğu; kazanım ifadeleri göz önünde tutulduğunda sosyal bilgiler dersi coğrafya konularındaki bilgilerin önemli ve geçerli olduğu kanısındayız.

4.2.3. İçeriğin Öğrenciler İçin Anlamlılığının Değerlendirilmesi

İçeriğin öğrenciler için anlamlı olması, onların ilgilerine ve ihtiyaçlarına uygun olmasına bağlıdır. Kuşkusuz içeriğin anlamlılığı öğrencilerin kişisel beklenti ve ilgilerinden büyük ölçüde etkilenir (Erden, 1998:31). Öğrenciler ilgi duydukları ve sevdikleri bir konuyu daha çabuk öğrenirken sevmedikleri ve ilgisiz oldukları bir konuyu daha zor öğrenirler. Bir öğrenci coğrafya konularını sevip; matematik konularını sevmiyorsa, matematik dersinde belirlenen kazanımlara ulaşmak o öğrenci için daha zor olacaktır.

Öğrenciler için içeriğin anlamlı olması öğrencinin o konuya ne kadar motive olduğuna da bağlıdır. Bir derse motive olmamış öğrenci derse düzenli olarak devam etmez, dersi dikkatli dinlemez, ilgisini arkadaşlarına ya da dışarıdaki hadiselerle yöneltir, ödevlerinde güçlükle karşılaşınca onlara cevap aramak istemez, derslere-konuya ilgisiz görünür, öğretmen tarafından derse çekilmekte güçlük çekilir (Taşdemir, 2000:85-86). Öğrenci bir konuyu öğrenmek için motive olmamışsa, içerik öğrencinin ilgisini çekmeyecektir.

Öğrenciye öğretilen içerik onun bireysel ve toplumsal yaşantısında gereksinimlerini karşılayıcı bir nitelik taşımalıdır. Bu yüzden içerik yaşamla iç içe olmalı; içerikte, yaşamda işe yaramayacak bilgilere yer verilmemelidir (Aykaç, 2006:43). Öğrenci, öğrendiği bilgileri kullanacağına inanırsa onu öğrenmek için daha fazla gayret sarf edecektir. Bu durumda içerik öğrenci için anlamlı hale gelir ve dolayısıyla kazanımlara ulaşılmış olunur.

Kazanım ifadelerine bakıldığında yaşamla iç içe olduğu görülmektedir. *“Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir”, “ülkeminin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir”, “ülkeminin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder”* gibi ifadeler öğrencilerin hayatlarında kullanabileceği kazanım ifadeleridir. Öğrenciler bu konuları hayatlarında kullanacakları için konuyu öğrenmeye daha istekli olacaklardır. Üç coğrafya ünitesinin de içeriği hayattan kopuk değildir. Öğrencilerin harita üzerinde iki yer arasındaki gerçek mesafeyi bulduklarında, öğrendikleri konuların hayatta işe yarayacağını anlamaktadır. Bütün bunlardan içeriğin öğrenciler için anlamlı olduğu görülmektedir.

4.2.4. İçerikteki Bilgilerin Sırasının Öğrenme İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi

İçerik, değişik yöntem ve ölçütlerin ışığında belirlendikten sonra, içeriğin kapsamı ne olmalı, bir diğer deyişle hangi kavram, olgu, ölçüt, ilke, yöntem ve genelleme kapsama alınmalı sorusunun yanıtı aranmalıdır. Bu soruyu, kapsama alınan içerik nasıl bir düzenlemeyle öğrencinin hizmetine sunulmalı sorusu izlemelidir. Bu soruyu yanıtlarken öğrencinin yapısı, öğretmenin kişiliği, program yaklaşımı, konu alanının niteliği, kapsama alınan bilginin doğası, öğretimde izlenen yol ve ilgili teknoloji dikkate alınmalıdır (Bilen, 2002:28).

İçerik düzenlenirken konuların sıralaması bazı temel ilkelere göre yapılır. İçeriğin sıralaması somuttan soyut, basitten karmaşığa, kolaydan zora, bütünden parçaya ya da parçadan bütüne, günümüzden geçmişe, olaylardan kavrama ve genellemelere, yakın çevreden uzağa doğru olmalıdır (Demirel, 2003:120).

“Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı olaylardan kavrama gitmeye ve buradan genelleme yapmaya güzel bir örnektir. *“Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.”* kazanımından sonra *“haritalardan ve görsel materyallerden*

yararlanarak Türkiye'deki iklim tiplerinin dağılışıında, konunun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.” kazanımının verilmeye çalışılması basitten karmaşığa ilkesine uyulduğunu göstermektedir. Yine A Yayıncılık'ın (2006:40-45) hazırladığı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında da öğrenme ilkelerine uyulduğunun örneklerini görmek mümkündür. “İklimler ve İnsanlar” adlı etkinlikte dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan iklim tipleri ve bu iklime uymaya çalışan insanlar işlenmiştir. Arkasından gelen “Dört Mevsim Türkiye” adlı etkinlikte ülkemizde görülen iklim tipleri anlatılmıştır. Burada parçadan bütüne gidildiği görülmektedir.

Bu örneklerden hareketle 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının içeriğinin öğrenme ilkelerine uygun olduğu görülmektedir.

4.3. Öğrenme-Öğretme Sürecinin Değerlendirilmesi

Eğitim durumları, eğitim planlarında belirtilen kazanımları ve davranışları öğrencilere kazandıracak her türlü öğretme-öğrenme yaşantılarını, öğrencilere sunulacak ipucu, dönüt-düzeltilme ve pekiştiricileri, eğitim ve öğretim ortamında yapılacak her türlü düzenlemeleri, derslerin öğretimi için en uygun araç ve gereçlerin seçilip kullanımını ve derslerin işlenişine ilişkin ilke ve basamakları içine alır (İşman, Eskicumalı, 2003:67).

Bu süreçte “öğrenciye nasıl öğreteceğiz” sorusuna cevap aranmaya çalışılır. Belirlenen kazanımlara uygun içerikler öğrencilere anlatılırken belirli bir yol izlenir. İzlenen bu yolda aksaklıklar varsa bu aksaklıkların nereden kaynaklandığı da önemlidir. Öğrencinin bir konuyu öğrenememesinin birçok nedeni olabilir. Bunlar; öğrenciden, öğretmenin tutumundan, okulun imkânlarından, öğretimin gerçekleştiği sıradaki sınıf ortamından, çevreden kaynaklanan sebepler olabilir. Bütün bu sebepler öğretim programını değerlendirirken göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitim durumları değerlendirilirken aşağıdaki sorulara cevap aranmalıdır (Erden, 1998:33-34):

1. Hangi davranışların ve içeriğin öğrenilmesinde güçlükler var?
2. Kullanılan yöntem etkili mi?

3. Öğretmen davranışları öğretim ilkelerine uygun mu?
4. Öğrencilerin derse yönelik duyuşsal özellikleri olumlu mu?
5. Öğrenciler kendilerinden beklenen faaliyetleri yerine getiriyor mu?

4.3.1. Öğrenilmesinde Güçlükler Olan Davranışların ve İçeriğın Değerlendirilmesi

Öğrenciler bazı konuları çok kolay öğrenip kazanımlara rahatlıkla ulaşabilirler. Ama öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektiğı konular da olabilir. Programın yeniden değerlendirilip geliştirilmesi için öğrenilemeyen konuların belirlenmesi gerekir. Bunun için kazanımlara ulaşıp ulaşılamadığı kontrol edilmelidir. Bu biçimde yapılacak bir saptamayla, program değerlendirme uzmanları programdaki olası aksaklıkları belirleyebilir. Böylece gerçekleşmeyen kazanımlar için alternatif işlemler önerebilirler (Erden, 1998:34).

Kazanımlara ulaşıp ulaşılamadığı kontrol edilebilir. Bunun için ölçme değerlendirme çalışmalarının yapılması gerekir. Bir eğitim sisteminin başarısı hakkında bilgi veren en önemli gösterge öğrenci davranışlarıdır. Eğitim sürecinde ölçme ve değerlendirme etkinlikleriyle yapılacak gözlemler sayesinde öğrenci davranışlarının hangi düzeyde olduğu, ne tür yetersizliklerin bulunduğu hatta istenmeyen, olumsuz davranışların olup olmadığı belirlenebilir (Kutlu, 2003). Kazanımların tek tek kontrol edilmesiyle hangi davranışların ve içeriğın öğrenilmesinde güçlükler olduğu ortaya konulabilir.

Öğrencilerin hangi konuları öğrenip, hangilerini öğrenemediklerini kontrol etmek için her ünite sonunda değerlendirme yapmak gerekir. Bu değerlendirme, testlerle olacağı gibi öz değerlendirme formlarıyla da olabilir. Ek-2'de "öz değerlendirme formu örneğı 1" verilmiştir (MEB, 2006:88). Ayrıca SBS'de (Seviye Belirleme Sınavı) sorulan soruların analiz edilmesiyle de öğrenilmesinde güçlük çekilen konular belirlenebilir.

4.3.2. Kullanılan Yöntemin Etkililiğinin Değerlendirilmesi

Öğretmen, öğretim etkinliklerini düzenlerken öğretim model, yöntem ve teknikleri ile öğretim araç ve materyallerinden yararlanır. Doğru ve yerinde seçilmiş öğretim yöntem ve teknikleri öğretimin amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırır (Erden, tarihsiz:97).

Öğretim programları çok iyi olabilir. Ancak uygulama sırasında öğretmenin tutumu, o programın farklı bir biçimde uygulanmasına yol açabilir. Örneğin soru-yanıt yönteminin uygulanmasının öngörüldüğü bir durumda öğretmenin soruları ultimatome verir gibi sorması o yöntemin etkililiğini azaltacak ya da yok edecektir (Nas, 2003:54). Öğretmen konuyu öğrencilerine aktarırken uygun yöntemi kullanırsa kazanımlara ulaşma ihtimali artacaktır. Daha kalıcı ve etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesi için öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanabilecekleri birçok yöntem vardır: anlatım, soru-cevap, gezi gözlem, deney, problem çözme, oyun, gösteri, araştırma (Atasoy, 2004:263-289), grup tartışması, beyin fırtınası, rol yapma, vb. Başarılı bir öğretim için, öğretmenlerin bu yöntemler arasından kendilerine, öğrencilerine, konu alanına, kazandırmak istedikleri davranışlara en uygun olanını seçmeleri önem kazanmaktadır (Fidan, Erden, tarihsiz:185; Yalın, 2003:59).

Yöntem belirlendikten sonra kullanılan araç-gereçler de önemlidir. Eğitimde görsel ve işitsel araçlar, öğrenmenin kalıcı izli olmasını sağlaması açısından çok önemli görülmektedir. Eğitim ve öğretim etkinliği ne kadar çok duyu organına hitap ederse, öğrenme olayı da o kadar iyi ve kalıcı izli olmakta, unutmada da o kadar geç olmaktadır. Eğitim araçları, eğitim ve öğretim etkinliklerinin daha verimli olmasını sağlamak için öğretmen ve yetiştiricilere en büyük yardımcıdır. Öte yandan araçlar ne kadar mükemmel olurlarsa olsunlar, uygun olarak kullanılmadıkları zaman yararlı olamazlar (Yaşar, 2004).

Kullanılan yöntemin etkili olup olmadığını anlamak için öğrenci, öğretmen, aile ve okul idaresi ile görüşmeler yapılabilir. Ayrıca başarı durumuna ve yapılan değerlendirme sınavlarına bakılabilir. Bunun için deneysel yöntemlerden de

faidalanılabilir. Ancak, bütün bunları yaparken doğru sonuca ulaşmak için birçok etkenin göz önünde bulundurulması gerekir. Bu etkenlerin dış vericilerden etkilenmemesi doğru sonuca ulaşılmasını sağlayabilir.

4.3.3. Öğretmen Davranışlarının Öğretim İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi

Kazanımlara ulaşmak için uyulup uygulanması gereken ilkeler, öğrencileri güdülemek yoluyla içeriğin öğrenilmesini kolaylaştırır. Coğrafya eğitiminde kullanılacak başlıca öğretim ilkeleri şunlardır (Doğanay, 2002:147):

1. Öğrenciye görelilik ilkesi
2. Yakından uzağa ilkesi
3. Bilinenden bilinmeyene ilkesi
4. Somuttan soyuta ilkesi
5. Açıklık ilkesi
6. Aktivite ilkesi
7. Bütünlük ilkesi
8. Güncellik ilkesi

Sosyal bilgiler programına bakıldığında öğrenciyi merkeze aldığı için “öğrenciye görelilik” ilkesine uymaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenci merkezli bir öğretim benimsenmiştir. “Yakından uzağa” ilkesine uyulmadığı görülmektedir. Önce dünyadaki iklim tiplerinin sonra ülkemizdeki iklim tiplerinin öğretilmesi; önce kıtaların, okyanusların sonra ülkemizin coğrafi konumunun bulunması gibi örnekler bu ilkeye uyulmadığını göstermektedir.

Önce ülkemizin ikliminin anlatılması, arkasından yerleşmelerin anlatılması; önce ülkemizin tarım ve hayvancılığının anlatılıp sonra yatırım projesi hazırlanması “bilinenden bilinmeyene” ilkesine uyulduğunun gösterir. Yine tarımın anlatılıp daha sonra projenin hazırlanması “somuttan soyuta” ilkesine uyulduğunun göstergesidir.

Yeni programın öğrencinin duyu organlarının tamamına hitap etmeyi amaçlamaktadır. Öğrenci kulağıyla duyduğu zaman yanlış anlayabilir. Ama bunu

hem görüp hem işitirse yanlış anlama ihtimali azalır. Yeni program birçok etkinliğin yapılmasını, öğrencilerin derse aktif olarak katılmasını istemektedir. Ders kitapları buna göre hazırlanmıştır. Dolayısıyla yeni programda “açıklık” ve “aktivite” ilkelerine uyulduğu anlaşılmaktadır.

Bu örneklerden hareketle yeni sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının (istisna olmakla birlikte) öğretim ilkeleri gözetilerek hazırlandığı sonucuna ulaşılabilir. Öğretmenlere uygulanan ankette içeriğe ilişkin 7 önerme verilmiştir. Bunlardan, “öğretim ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır” önermesine öğretmenlerin % 74.4’ü katılmıştır. Öğretmenlere göre program öğretim ilkeleri gözetilerek hazırlanmıştır.

Öğretmenin öğretim ilkelerine uyması, konunun öğrenci tarafından daha iyi öğrenilmesi için önemlidir. Öğretmenin konuyu anlatırken bu ilkelere uyup uymadığı ve bu ilkeleri ne kadar dikkate aldığı araştırılabilir. Bunun için öğretmenin ve öğrencilerin görüşleri alınabilir. Öğretmen bu ilkelere uymuyorsa programın etkinliği hakkında yanlış karar verilmiş olur.

4.3.4. Öğrencilerin Derse Yönelik Duyuşsal Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Duyuşsal alan, ilgi, tutum, güdülenmişlik, kaygı, benlik, kişilik, değer yargıları gibi boyutlardan oluşabilir. Bu boyutlar, kişinin yaşam boyu geçire geldiği yaşantıların ürünüdür (Sönmez, 2005:76).

Öğrenmeye hazır olma, öğrencinin bilgisi, yetenekleri, ilgileri, alışkanlıkları, tutumları, değerleri vb. ile ilgilidir. Bu unsurları dikkate almayan bir öğretim durumunda geçerli öğrenme yaşantılarının oluşması beklenemez (Taşdemir, 2000:76). Öğrenci derse hazırsa, öğrenme daha çabuk ve daha kalıcı olacaktır. Öğrenci derse hazırlıklı gelmemişse ve dersi öğrenme ihtiyacı hissetmiyorsa kazanımlara ulaşmak çok zor, hatta imkânsızdır.

Program çok iyi hazırlanmış olsa da, öğretmen konuyu çok iyi anlatsa da öğrenci konuyu öğrenmeye hazır değilse öğrenme istenilen seviyede olmayacaktır. Öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerini belirlemek önemlidir. Öğrencilerin hangi

durumlarda daha iyi öğrendikleri tespit edilirse belirlenen kazanımlara ulaşmak daha kolay olacaktır. Bunun için öğretmen, öğrenci ve ailelerle görüşülüp ortak kararlar alınabilir.

Öğrencilerin derse yönelik duyuşsal özelliklerini tespit etmek için gözlem, soru listeleri, tamamlanmamış cümleler, hikâye anlatma ve tutum ölçeği gibi çeşitli yöntemleri vardır. Bunlardan en çok tercih edileni tutum ölçekleridir. Tutum ölçeklerinden en çok kullanılan yöntem de Likert ölçeğidir. Likert tipi ölçeklerle, ölçölmek istenen tutumla ilgili çok sayıda olumlu ve olumsuz ifade yazılır. Bu ifadeler için “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum”, biçiminde görüşü belirtilir. Böylece her cevaplayıcı, ölçekteki her ifadenin kapsadığı tutum objesine katılma/katılmama derecesini bildirmiş olur (MEB, 2006:81, 104).

Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan tutum ölçeği örneği Ek-3’te (MEB, 2006:104) ve coğrafya dersi için hazırlanan tutum ölçeği örneği Ek-4’te (Güven, Uzman, 2006:535-536) verilmiştir.

4.3.5. Öğrencilerin Kendilerinden Beklenen Davranışlara Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi

Öğrencilerin derse aktif olarak katılmaları önemlidir. Öğrencinin açık ya da örtölü olarak öğrenme-öğretme sürecine katılma derecesine öğrenci katılğanlığı denir. Açık olarak katılması; öğrenme ortamında öğrencinin soruları yanıtlaması, işi, deneyi, gözlemi yapması, parmak kaldırması, soru sorması, açıklama yapması vb. davranışlar örnek olabilir. Örtölü katılğanlığa ise, öğrencinin zihinsel olarak derse katılması, dinlemesi, ilgisini derse, dersin kazanımlarına toplaması gösterilebilir (Sönmez, 2005:128).

Öğrenme alanında yapılan bilimsel çalışmalar ve bunlara dayalı olarak geliştirilen teoriler öğrenmenin ferdi bir etkinlik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeple, öğrenmenin başlangıcından sonuna kadar, öğrenen, kendi öğrenmesinden

sorumluluk taşımak ve öğrenme sürecine aktif katılmak zorundadır (Taşdemir, 2000:80).

Öğrenci derse katılıyorsa, derste aktifse öğrencinin o konuyu öğrenmesi daha kolay ve daha hızlı olacaktır. Öğrenci sırada oturuyor ama dersi dinlemiyorsa, başka şeylerle meşgul oluyorsa, öğrenme en alt düzeyde gerçekleşecektir. Kazanımlara ulaşılması için öğrenci kendinden beklenen davranışları yerine getirmeli, dersi öğrenmek için gayret göstermelidir.

Öğrencilerin kendilerinden beklenen tutumları gösterip göstermediğini kontrol etmek için öğrenci, öğretmen, okul idaresi ve ailenin görüşleri alınmalıdır. Bu tutumları ortaya koymak için öz değerlendirme formlarından ve tutum ölçeklerinden de faydalanılabilir. Ek-5'te "öz değerlendirme formu örneği 2" verilmiştir (MEB, 2006:97).

4.4. Ölçme ve Değerlendirme Sürecinin Değerlendirilmesi

Ölçme ve değerlendirme süreci, öğretim programının etkisinin ölçülmesi için gerekli verilerin toplanması ve bilgiye çevrilmesini, öğretim programının etkisi hakkında karar verilmesini ve eğitimin kalitesinin tespit edilmesi için gerekli yöntemin sağlanmasını içerir (Davut ve Durrel, 2001). Ölçme aslında, gözlenen nesne ya da özellikleri -bir ölçü birimine göre- anlatım işidir (Binbaşıoğlu, 1983) Ölçme işlemi, değerlendirme sürecinin önemli bir boyutudur ve herhangi bir değerlendirmeden söz edebilmek için mutlaka bir ölçme işleminin yapılması gereklidir (Saban, 2000:231).

Okullarda yapılan ölçme ve değerlendirme çalışmalarında aşağıda verilenleri ölçmek mümkündür (Yaşar, 2005:10):

1. Öğrencinin derse hazır oluş seviyesini belirlemek
2. Değerlendirme ile öğrencilerin ne oranda öğrendiklerini ve öğretimin kuvvetli ve zayıf taraflarının belirlenmesini sağlamak

3. Değerlendirme, öğrencilerin, öğretilen bilgi, beceri ve alışkanlıklara ne derece ulaşıp ulaşamadıklarını tespit etmek ve gerekli görülen tedbirleri almak
4. Her ünitenin sonunda öğretilmesi planlanmış davranışlardan hangisinin tam olarak öğrenildiğini, hangilerinin de tam olarak öğrenilmediğini tespit etmek
5. Öğretmenin izlediği yolun, yaptığı öğretim çalışmalarının verimini ölçmek
6. Öğrencilerin düzeylerini, amaçlanan davranışlara hangi ölçüde yaklaştıklarını belirlemek, hedeflerle tutarlı öğrenme düzeyini belirlemek
7. Öğrencilerin çalışmalarını değerlendirmesi, birçok açıdan kendini tanıması ile mümkün olabilecektir.

Öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme ögesindeki hata büyük ölçüde araçlardan, bu araçların uygulanması sırasındaki aksaklıklardan ve ölçütün uygun olmayışından kaynaklanır. Ölçme araçları değerlendirilirken şu sorulara yanıt aranmalıdır (Erden, 1998:36):

1. Ölçme sonuçları geçerli mi?
2. Ölçme sonuçları güvenilir mi?
3. Ölçüt uygun mu?

4.4.1. Ölçme Sonuçlarının Geçerliliğinin Değerlendirilmesi

Geçerlilik, bir testin kullanım amacına uygunluk derecesi olarak tanımlanabilir. Örneğin Türkçe dersinde yazılı anlatım becerisini ölçen bir test bu amaca hizmet ettiği sürece geçerlidir. Aynı testi beden eğitimi dersi için kullanılmaz. Çünkü o dersin amaçları için hazırlanmamıştır (Sönmez, 2005:405).

Öğretmenler bazen öğrencilerin, sınavlarında veya ödevlerinde sergilediklerinden daha fazlasını bildiklerine inanırlar. Bu sorunu aşmak için öğretmenlerin, öğrencilerin başarısını değerlendirmede birkaç yöntemi birlikte kullanması gerekir. Bu durum her öğrenciye ne bildiğini gösterme konusunda bir

şans tanır (MEB, 2006:73). Yeni öğretim programında yazılı yoklamalar, çoktan seçmeli testler, eşleştirmeli sorular, boşluk doldurmalı sorular gibi geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerinin yanında, bireysel farklılıkları dikkate alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine de yer verilmiştir. Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri daha gerçekçi ve öğrenci merkezlidir (Tüysüz ve Yıldırım, 2006:XIII-XIV). Bu tekniklerden bazıları şunlardır:

1. Görüşme (mülakat)
2. Gözlemler
3. Sözlü sunum
4. Projeler
5. Öz değerlendirme
6. Akran değerlendirme
7. Dereceli puanlama anahtarı
8. Öğrenci ürün dosyası (portfolyo)
9. Performans değerlendirme
10. Kavram haritaları
11. Tutum ölçekleri
12. Kısa cevaplı maddeler
13. Çoktan seçmeli testler
14. Eşleştirmeli maddeler
15. Uzun cevaplı maddeler (MEB, 2006:74-81).

Eğitimde kullanılan araç ve yöntemlerle ölçülmek istenilen değişkenler bireylerin bazı nitelikleridir. Bu nitelikler öğrencinin başarısı, duyuşsal özellikleri ve psiko-motor davranışlarıdır (Erden, 1998:36). Öğretmen, ne kadar farklı değerlendirme tekniği kullanırsa, öğrenciyi o kadar iyi değerlendirmiş olur.

İyi bir değerlendirme sisteminin faydalarını şöyle sıralanabilir (MEB, 2005a:39):

- Öğrencilerin neyi bildiğini, ne anladığını ve ne yapabildiğini keşfetmeye yardımcı olur.

- Öğrencilerin gelişim düzeylerini gösterir.
- Gelecekteki öğrenme sürecini planlamaya yardımcı olur.
- Belli bir dönemde öğrencilerin ulaşması beklenen standartları değerlendirme imkânı verir.
- Öğrencilerin nasıl daha iyi öğrenebileceği ve daha iyi yapabileceğini betimlemeye yardım eder.
- Değerlendirme sonuçlarının paylaşılması öğretmene, öğrencinin kendisine ve velilere öğrencinin öğrenme süreci hakkında bilgi sağlar.
- Öğretmenlerin ve ilgili kişilerin programın uygulama, izleme ve geliştirme süreciyle ilgili kararlar almasına yardımcı olur.
- Öğretim programlarında kullanılan yöntemler ve yaklaşımların yeterliliğini ölçerken öğretmene yardımcı olur.
- Öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği alanları, zayıf yönlerini ve bilgi boşluklarını tespit etmede önemli bir rol oynar.
- Öğretmenin, öğrencilerin öğrenmesini geliştirecek yaklaşımlar ve öğrenme-öğretme süreçlerini tasarlamasına yardım eder.

Ölçme sonuçlarının geçerli olup olmadığı çeşitli şekillerde kontrol edilebilir. Burada farklı araçlar kullanmak ve ölçme sayısını artırmaktan önce, soruların kazanımlara uygunluğuna bakılmalıdır. Sorular kazanımlara uygun değilse ölçmenin geçerli olduğundan bahsetmek zor olur.

4.4.2. Ölçme Sonuçlarının Güvenilirliğinin Değerlendirilmesi

Bir yerin uzunluğunu cetvelle ölçerken veya terazi ile bir cisim tartarken sonuç tam olarak belirlenebilir. Ama öğrenci başarısını değerlendirirken aynı başarıyı yakalama imkânı yoktur. Burada güvenilirlik kavramı önem kazanır. Güvenilirlik, ölçme sırasında sonuçları değiştirecek tesadüfî hatalardan ne derece uzak olduğunu ifade eder (Turgut, 1983:27).

Hatasız hiçbir ölçme aracı yoktur. Yukarıdaki (sayfa 82) ölçme araçlarından hangisi kullanılırsa kullanılsın az veya çok hata payı olacaktır. Çünkü ölçen kişiden (öğretmen), ölçme aracından (kullanılan yöntem ve teknikler), uygulanmasından

(kopya çekilmesi, gürültülü ortam), ölçülenden (ölçülmek istenen değişken) kaynaklanan hatalar vardır (Sönmez, 2005:400). Hata ne kadar küçük olursa güvenilirlik o kadar fazla olacaktır. Ölçme sonuçları güvenilir değilse, kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığı konusunda dolayısıyla program hakkında yanlış karar verilmiş olur.

Ölçme aracının duyarlı, tutarlı ve kararlı sonuçlar vermesi güvenilirliğin bir göstergesidir. Testteki soru sayısı arttıkça duyarlılığı da o oranda artacaktır. Tutarlılık, testi oluşturan madde puanlarının testin bütününden elde edilen puan ile korelasyonunun yüksek olmasıdır. Kararlılık, bir özelliğin aynı koşullarda ve aynı araçla birden fazla ölçülmesi sonucu elde edilen ölçme sonuçlarının birbirine benzer olmasıdır (Demircioğlu, 2007:60).

Ölçme sonuçlarının güvenilir olması için hatalardan arındırılması gereklidir. Bunun için okul idaresi ve öğretmenin tedbirler alması, aile ve öğrencilerin bu konularda öğretmenlere yardımcı olması gereklidir. Öğrenci başarısının tam olarak ölçülebilmesi için dış faktörlerin rolünün (kopya çekmek, gürültü, uykusuzluk, sınav süresinin az veya çok olması) en aza inmesi gereklidir.

4.4.3. Ölçütlerin Uygunluğunun Değerlendirilmesi

Öğrenci başarısını değerlendirirken kullanılan ölçüt önemlidir. Ölçüt, ölçme sonuçlarının karşılaştırılmasında esas olarak kullanılan ve o karar süreci boyunca değişmeyen nicelikler ya da standartlardır (Baykul, 1992:91). Öğrenci başarısının değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütler şunlar olabilir: öğretmen kanaati, sınıftaki diğer öğrencilerin başarısı, ülke çapındaki normlar, öğrencilerin yeteneği, öğrencilerin programa girişteki düzeyi ve programın kazanımları (Taşdemir, 2000:190).

Bu ölçütler öğretmen tarafından değerlendirilmeye çalışılır. Yine burada programın kazanımları önemlidir. Seçilecek ölçütler, programın kazanımlarına uygun olmalıdır.

Sosyal bilgiler dersi coğrafya konularını değerlendirirken farklı değerlendirme araçları kullanmak gereklidir. Sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi uygun değildir. Öğrencilerin coğrafi becerileri uygulama düzeyleri farklıdır. Bazı öğrenciler harita çalışmalarında, bazıları arazi çalışmalarında bazıları da sözlü sunumda daha iyi olabilirler. Değerlendirme teknikleri öğrencinin tüm yeteneklerini değerlendirilmesini sağlamalıdır. Aynı şekilde, bazı değerlendirme tipleri de belli konular için daha uygundur. Örneğin, öğrencilerin çevre ve insan etkileşimini tartıştığı sırada, sınıf içi etkinliklere katılımı, grup çalışmalarına katılımı, bilgi ve becerilerini paylaşması genellikle *gözlemlerle* saptanabilir. Öğrencinin çevresinin olumlu ve olumsuz yönlerini kendi bakış açısıyla açıklamasında *posterler, projeler*; değişik yerlerin benzer ve farklı özelliklerini karşılaştırmada *tablo yapmak, şema çizmek* daha etkili olabilir. Bu nedenle, değerlendirme öğrenme sürecinin inceliklerine uygun araçlarla yapılmalıdır (MEB, 2005a:40-41).

V. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUM

Sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanan anketlerin sonuçlarına göre elde edilen bulgular üç bölüm halinde ele alınmıştır. I. bölümde öğretmenlere ait kişisel bilgiler yer almaktadır. II. bölümde öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Programın kazanımına, içeriğine, öğrenme-öğretme sürecine, ölçme ve değerlendirme sürecine ve program geliştirme sürecine ilişkin görüşler ayrı ayrı ele alınmıştır. III. bölümde öğretmenlerin programa ilişkin görüşleri arasında öğretmenlerin cinsiyetine, görev yerine, mezun olduğu okula, mezun olduğu alana ve meslekteki kıdemine göre farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen bilgiler tablolar halinde verilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

5.1. Kişisel Bilgiler

Öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevaplar düzenlenmiş, frekans (f) ve yüzdeleri (%) alınarak tablolaştırılmıştır. Yapılan ankete 90 öğretmen katılmıştır. Bu 90 öğretmenden 51'i erkektir. Ankete katılan öğretmenlerden 39'u da bayandır. Ankete katılan erkek öğretmenlerin oranı % 56.7 iken, ankete katılan bayan öğretmenlerin oranı % 43.3'tür (Tablo 5). Ankete katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımında erkek öğretmenlerin oranının daha fazla olduğu görülmektedir.

Ankete katılan öğretmenlerden 21'i Çanakkale'de görev yapmaktadır. Bu rakam ankete katılan öğretmenlerin % 23.3'üne karşılık gelmektedir. İlçe merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin sayısı ise 46'dır. İlçe merkezlerindeki öğretmenlerin oranı % 51.1'dir. Geri kalan 23 kişi il genelindeki belde ve köylerde görev yapmaktadır. Bunların oranı ise % 25.6'dır. Ankete katılan öğretmenlerin yarıdan fazlası ilçe merkezlerinde görev yapmaktadır. Çanakkale'de görev yapıp, ankete katılan öğretmenlerin sayısı ile il genelindeki belde ve köylerde görev yapıp ankete katılan öğretmenlerin sayısı birbirine çok yakındır.

Tablo 5: Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri

KİŞİSEL BİLGİLER		FREKANS	YÜZDE
Cinsiyeti	Kadın	39	43.3
	Erkek	51	56.7
	Toplam	90	100.0
Görev Yeri	Çanakkale	21	23.3
	İlçe Merkezleri	46	51.1
	İl Genelinde Belde ve Köyler	23	25.6
	Toplam	90	100.0
Mezun Olduğu Okul	Öğretmen Okulu	2	2.2
	3 Yıllık Yüksekokul	5	5.6
	Eğitim Fakültesi	66	73.3
	Başka (Fen-Edb. Fakültesi)	17	18.9
	Toplam	90	100.0
Mezun Olduğu Alan	Coğrafya Bölümü ya da Öğretmenliği	33	36.7
	Tarih Bölümü ya da Öğretmenliği	30	33.3
	Sosyal Bilgiler	27	30.0
	Diğer	0	0
	Toplam	90	100.0
Meslekteki Kıdem	1 – 5 yıl	28	31.1
	6 – 10 yıl	24	26.7
	11 – 15 yıl	16	17.8
	16 – 20 yıl	9	10.0
	20 yıldan fazla	13	14.4
	Toplam	90	100.0
2005 Öncesi Programı Okutması	Evet	79	87.8
	Hayır	11	12.2
	Toplam	90	100.0

Ankete katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı Eğitim Fakültesi mezunudur. Ankete katılanların % 73.3'üne karşılık gelen 66 öğretmen Eğitim Fakültesi mezunudur. Bu öğretmenleri % 18.9'luk bir oranla "başka" seçeneğini işaretleyen öğretmenler takip etmektedir. Bunların tamamı Fen-Edebiyat Fakültelerinden mezun olmuşlardır. Geri kalan 7 öğretmenden 5'i 3 yıllık yüksekokul, 2'si de öğretmen

okulu mezunudur. Bunların oranları ise sırasıyla % 5.6, % 3.3 ve % 2.2'dir. Eğitim Fakültesi mezunlarının oranının çok fazla olduğu görülmektedir. Diğer bir dikkati çeken durum yüksek lisans yapan öğretmenin sadece 3 kişi olması ve doktora yapan öğretmenin bulunmamasıdır.

Ankete katılan öğretmenlerin mezun oldukları alanlara göre dağılımlarının oldukça dengeli olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin 33'ü coğrafya öğretmenliğinden ya da bölümünden mezun olmuştur. Bu oran tüm öğretmenlerin % 36.7'sine karşılık gelmektedir. Tarih öğretmenliğinden ya da bölümünden mezun olan öğretmen sayısı 30 olup, oranı % 33.3'tür. Geri kalan 27 kişi sosyal bilgiler mezunudur. Bunların oranı ise % 30'dur.

Ankete katılan öğretmenlerden meslekteki kıdemi 1-5 yıl olanların sayısı 28'dir. Bu öğretmenler, ankete katılan öğretmenlerin % 31.1'ini oluşturmaktadır. Kıdem süresi 6-10 yıl arasında olan öğretmenler 24 kişidir. Bunların toplamda oranı ise % 26.7'dir. 11-15 yıl arası çalışma süresi bulunan öğretmenler 16 kişidir. Bunların tüm öğretmenler içindeki oranı % 17.8'i bulmaktadır. Geri kalan öğretmenlerden 9'u 16-20 yıl arasında çalışmışken; 20 yıldan fazla hizmet süresi bulunan öğretmenlerin sayısı 13'tür. Bu gruplardaki öğretmenlerin oranı ise sırasıyla % 10.0 ve % 14.4'tür. Hizmet süresi 10 yıla kadar olan öğretmenlerin fazlalığı göze çarpmaktadır. Bunların, ankete katılan öğretmenler içindeki oranı % 57.8'i bulmaktadır. Görev süresi 10 yıldan fazla olan öğretmenlerin oranı ise % 42.2'dir.

Anket katılan öğretmenlerden 79'u önceki programla 6. sınıflarda sosyal bilgiler dersi okutmuştur. Bunların oranı % 87.8'dir. 11 öğretmenin ise 2005 öncesi programa göre 6. sınıfta sosyal bilgiler dersi okutmadığı anlaşılmaktadır. Bunların oranı ise % 12.2'dir. Bu 11 öğretmenden 4'ü, hizmet süresini "1-5 yıl" olarak işaretlemiştir. Bu 4 kişinin 1 yıllık öğretmen olduğu düşünülebilir. Geri kalan öğretmenlerden bir kısmı birden fazla sosyal bilgiler öğretmenin görev yaptığı okullarda çalıştıkları için 6. sınıfta sosyal bilgiler dersi okutmamışlardır. 1 öğretmen de branş değişikliği yaparak liseden ilköğretime geçmiştir.

5.2. Öğretmenlerin Programa İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin yeni programa ilişkin görüşleri beş ana başlık halinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

5.2.1. Öğretmenlerin Programın Kazanımlarına İlişkin Görüşleri

Yeni 6. sınıf sosyal bilgiler dersi programının kazanımları hakkında öğretmenlerin ne düşündüğüne öğrenmek için onlara sekiz soru sorulmuştur. Öğretmenler en yüksek oranda “programın kazanımları açık olarak yazılmıştır.” seçeneğini işaretlemişlerdir (aritmetik ortalaması 3.83). Öğretmenler “programın kazanımları toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygundur” ve “programda kazanımlar öğrenci ihtiyaçlarını karşılamaktadır” seçeneklerine ise 3.31 aritmetik ortalamayla en az oyu vermişlerdir (Tablo 6). Ortalamalara bakınca öğretmenlerin yarıdan fazlasının (% 62.3) sorulara “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” cevabını verdikleri görülmektedir.

Ankete katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni programın kazanımlarına ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=3.49$ olup; öğretmenlerin programın kazanımlarına “çok” düzeyinde katıldıkları görülmektedir (değerlendirmeler $[(n-1)/n]$ formülünden 5’li ölçeğe göre yapılmıştır, Gökleksiz, 2007:74).

Öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevapların ortalamaları madde bazında şöyledir:

1-“Programın kazanımları açık olarak yazılmıştır.” seçeneğine ankete katılan öğretmenlerin çok büyük bir kısmı katıldığını belirtmiştir. Öğretmenlerden % 68.9’u “katılıyorum” ve % 13.3’ü de “tamamen katılıyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Programın anlaşılabilmesi için kazanım ifadelerinin açık olarak yazılması önemlidir. Öğretmenlerin % 12.2’si bu önermeye katılmadıklarını söylemiştir. Bu oranlara bakıldığında öğretmenlerin % 82.2’inin programın kazanımlarını yeterli ve dengeli bulduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlere göre yeni programın kazanımları açık olarak yazılmıştır.

Tablo 6: Öğretmenlerin Programın Kazanımlarına İlişkin Görüşleri

SORU MADDELERİ (A)	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		\bar{X}	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1-Programın kazanımları açık olarak yazılmıştır.	12	13.3	62	68.9	5	5.6	11	12.2	0	0	3.83	0.81
2-Programda belirtilen kazanımlar gerçekleştirilecek niteliktedir.	5	5.6	44	48.9	22	24.4	18	20.0	1	1.1	3.38	0.91
3-Programın kazanımları toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygundur.	4	4.4	41	45.6	24	26.7	21	23.3	0	0	3.31	0.88
4-Programdaki kazanımlar öğrenci ihtiyaçlarını karşılamaktadır.	0	0	50	55.6	21	23.3	16	17.8	3	3.3	3.31	0.88
5-Programın kazanımları öğrenci davranışına dönüştürülebilir niteliktedir.	2	2.2	50	55.6	20	22.2	18	20.0	0	0	3.40	0.83
6-Programda kazanım ifadeleri kolaydan zora doğru işlenmiştir.	8	8.9	49	54.4	17	18.9	16	17.8	0	0	3.54	0.89
7-Programın kazanımları birbiriyle tutarlıdır.	8	8.9	55	61.1	16	17.8	11	12.2	0	0	3.67	0.81
8-Kazanımlar konu alanının özelliklerine uygundur.	4	4.4	54	60.0	14	15.6	15	16.7	3	3.3	3.46	0.94
Ortalama	5.4	6.0	50.6	56.3	17.4	19.3	15.8	17.5	0.9	1.0	3.49	0.57

2-“Programda belirtilen kazanımlar gerçekleştirilecek niteliktedir” önermesine öğretmenlerin yarıdan biraz fazlası (% 54.5) olumlu yaklaşım göstermiştir. Öğretmenlerin % 24.4’ü bu konuda kararsız olduklarını söylerken; öğretmenlerin % 21.1’i de bu görüşe katılmadıklarını belirtmiştir. Kazanımların

gerçekleşmesi çevre, öğrencilerin durumu, öğretmenlerin izledikleri öğretim yöntem ve teknikler, okulun imkanları, kullanılan araç gereçler ... vb. gibi birçok etkiye bağlıdır. Bütün bunlarla birlikte öğretmenlerin programdaki kazanımları gerçekleştirebilir bulması çok önemli ve dikkat çekicidir. Çünkü gerçekleşme ihtimali zayıf görülen bir kazanıma ulaşmak her zaman için daha zordur.

3-Öğretmenlerin kazanımlara ilişkin görüşlerinde diğer anket sorularına göre en olumsuz baktıkları, kararsız kaldıkları ve dolayısıyla en az olumlu oyu verdikleri önerme, “programın kazanımları toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygundur” görüşüdür. Ankete katılan öğretmenlerin % 23.3’ü bu görüşe olumsuz yaklaşımıştır. Bu görüşe kararsız kalanların oranı % 26.7 iken, bu görüşe olumlu bakanların oranı % 50.0’dir. Erden’e göre (1998:25) programın kazanımlarının toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygunluğunu belirlemek için iki soruya cevap aramak gerekir:

1. Kazanımlar toplumun inançları, değerleri ve felsefesi ile tutarlı mı?
2. Kazanımlar toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte mi?

Öğretmenlerin “programın kazanımları toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygundur” seçeneğine büyük bir oranla katılmamaları düşündürücüdür. Çünkü toplumun ihtiyaçlarına karşılık vermeyen kazanımlarla yetişen bireyler, toplumdaki uzak kalırlar ve topluma uyum sağlamada zorlanırlar. Toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına karşılık vermeyen kazanımlar bir ölçüde hayali kalır.

4-“Programdaki kazanımlar öğrenci ihtiyaçlarını karşılamaktadır” önermesine “tamamen katılıyorum” diyen öğretmen bulunmamaktadır. Bu önermeye öğretmenlerin % 55.6’sı “katılıyorum” demiştir. Öğretmenlerin % 23.3’ü bu görüşe çekimser kalırken, % 21.1’i de olumsuz fikir belirtmiştir. Kazanımlar toplumun beklenti ve ihtiyaçlarıyla birlikte öğrencilerin de ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Öğrenciler programı “ihtiyaçlarımıza karşılık vermiyor, öğrenmesem de bir şey kaybetmem” diye algıarlarsa, öğrencileri motive etmek zorlaşır. Öğretmenlerin yarısından fazlası (% 55.6) “programda kazanımlar öğrenci ihtiyaçlarını karşılıyor” dese de bu oran yine de azdır.

5-“Programın kazanımları öğrenci davranışına dönüştürülebilecek niteliktedir” önermesine ankete katılan öğretmenlerin % 57.8’i olumlu yaklaşmıştır. Bu görüşe kararsız kalan öğretmenlerin oranı % 22.2’dir. Bu görüşe katılmadığını söyleyen öğretmenlerin oranı ise % 20.0’dir. Öğretmenlerin % 57.8’inin bu seçeneğe olumlu bakması program açısından önemlidir. Davranışa dönüşmeyen kazanımlar ne kadar iyi yazılırsa yazılısın eksiktir. Örneğin bir programın kazanımı kişilerin spor yapmasını sağlamak olabilir. Kişiler bu programdan sonra spor yapmaya başlarsa, kazanım ifadesi davranışa dönüşmüş demektir. Ancak, spor yapmanın faydası anlaşılmalı ama davranışa dönüşmemişse, yani kişiler spor yapmıyorlarsa kazanım davranışa dönüşmemiş demektir. Öğretmenlerin yarıdan fazlasının programın kazanımlarının davranışa dönüşeceğini söylemesi program için ümit vericidir.

6-“Programda kazanım ifadeleri kolaydan zora doğru işlenmiştir” önermesine “hiç katılmıyorum” diyen öğretmen yoktur. Öğretmenlerin % 17.8’i bu görüşe katılmadıklarını söylerken, % 18.9’u bu konu hakkında kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu görüşü onaylayan öğretmenlerin oranı ise % 63.3’tür. Bu sonuçlara bakılarak programda kazanımlar kolaydan zora doğru işlenmiştir sonucuna ulaşılabilir. Kazanımların kolaydan zora doğru gitmesi önemlidir.

7-“Programın kazanımları birbiriyle tutarlıdır” görüşüne ankete katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun katıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin % 70.0’i bu görüşe olumlu yaklaşmıştır. Öğretmenlerin % 17.8’i bu konuda kararsız kalmıştır. Ankete katılan öğretmenlerin % 12.2’si ise bu görüşe katılmadıklarını belirtmiştir. Öğretmenlere göre programın kazanımları birbiriyle tutarlıdır. Programın kazanımlarının tutarlı olması için genel hedeflerin ve özel hedeflerin birbiriyle tutarlı olması gerekir.

8-“Kazanımlar konu alanının özelliklerine uygundur” şeklindeki önermeye katılan öğretmenlerin oranı % 64.4’tür. Ankete katılan öğretmenlerin % 20’si bu görüşe katılmamıştır. Bu önermeye karşı kararsız olan öğretmenlerin oranı ise % 15.6’dır.

5.2.2. Öğretmenlerin Programın İçeriğine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin programın içeriğine ait görüşleri Tablo 7’de verilmiştir. Programın içeriğiyle ilgili öğretmenlere 7 önerme sunulmuştur. Öğretmenlerin en çok olumlu baktıkları görüş “öğretim ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır” ifadesidir. Öğretmenler bu görüşe 3.71 aritmetik ortalamayla destek vermişlerdir. Öğretmenlerin en az onayladıkları önerme 1.84 aritmetik ortalamayla “belirlenen süre içerisinde bitirilmektedir” görüşüdür. Bütün önermelerin ortalamalarına bakıldığında öğretmenlerin % 51.8’inin “önermelere katılıyorum” şeklinde görüş bildirdiği görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni programın içerik boyutuna ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=3.22$ olup, öğretmenlerin programın içeriğine “orta” düzeyinde katıldıkları görülmektedir (değerlendirme 5’li ölçeğe göre yapılmıştır).

Ankete katılan öğretmenlerin önermelere verdikleri cevapların ayrıntıları aşağıya çıkartılmıştır:

1-“Programın içeriği kazanımlara uygun olarak hazırlanmıştır” önermesine öğretmenlerin % 75.5 gibi büyük bir çoğunluğu katılmıştır. Bu önermeye kararsız kalan öğretmenlerin oranı % 13.3 iken, bu önermeyi kabul etmeyen öğretmenlerin oranı sadece % 11.1’dir. Kazanımlara ulaşmak için içeriğin çok iyi belirlenmesi gerekir. İçerik kazanımlarla tutarlı olmalıdır. İçerik, kazanımlar oluşturmak için bir araçtır. Öğretmenlerin % 75.5 gibi büyük bir kısmının, programın içeriğinin kazanımlara uygun olarak hazırlandığını düşünmesi program açısından ümit vericidir.

2-“Toplumun ihtiyaçlarına hizmet edecek niteliktedir” görüşüne katılıyorum diyen öğretmenlerin oranı % 47.8’dir. Bu görüşe kararsız kalanların oranı % 34.4 iken, katılmayanların oranı ise % 17.8’dir. Yukarıda A-3 önermesi olan “programın kazanımları toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygundur” görüşüne öğretmenlerin % 50.0’si olumlu yaklaşmıştı. Bu iki önermenin sonuçları birbirine çok yakındır. Öğretmenlerin % 50.0’si, programın kazanımlarının toplumun beklenti ve

ihtiyaçlarına uygun olduğunu söylerken; yarıdan daha azı başka bir ifadeyle % 47.8'i içeriğin toplumun ihtiyaçlarına hizmet edeceğini söylemiştir. Sonuç olarak ankete katılan öğretmenler içeriğin toplumun ihtiyaçlarına hizmet edeceğine inanmamaktadır.

Tablo 7: Öğretmenlerin Programın İçeriğine İlişkin Görüşleri

SORU MADDELERİ (B)	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		\bar{X}	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1-Programın içeriği kazanımlara uygun olarak hazırlanmıştır.	1	1.1	67	74.4	12	13.3	10	11.1	0	0	3.66	0.69
2-Toplumun ihtiyaçlarına hizmet edecek niteliktedir.	1	1.1	42	46.7	31	34.4	16	17.8	0	0	3.31	0.77
3-Öğretim ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır.	4	4.4	63	70.0	16	17.8	7	7.8	0	0	3.71	0.67
4-Programın içeriği öğrencinin ihtiyaçlarını ve ilgilerini karşılamada yeterlidir.	3	3.3	39	43.3	27	30.0	16	17.8	5	5.6	3.21	0.97
5-Öğrencinin günlük yaşamında kullanabilmesine elverişliliktedir.	5	5.6	47	52.2	20	22.2	17	18.9	1	1.1	3.42	0.9
6-Belirlenen süre içerisinde bitirilmektedir.	0	0	7	7.8	8	8.9	39	43.3	36	40.0	1.86	0.92
7-Programın içeriği diğer dersleri destekler niteliktedir.	3	3.3	45	50.0	26	28.9	16	17.8	0	0	3.39	0.82
Ortalama	2.4	2.6	44.2	49.2	20.0	22.2	17.2	19.2	6	6.6	3.22	0.52

3-“Öğretim ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır” şeklindeki önermeye öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (% 74.4) katıldığını belirtmiştir. Bu önermeye kararsız kalan öğretmenlerin oranı % 17.8’dir. Bu önermeye katılmıyorum diyenlerin oranı ise sadece % 7.8’de kalmıştır. Öğretmenler programın içeriğinin öğretim ilkelerine uygun olarak hazırlandığı görüşüne % 74.4 gibi büyük bir oranla katılmışlardır. İçerik, öğretim ilkelerine uygun olarak hazırlandığında başarıyı olumlu yönde etkileyecektir. Öğrenciler önce basiti, somutu, kendine yakın olanı öğrenirlerse öğrenme daha kolay ve kalıcı olacaktır. Ankete katılan öğretmenler, içeriğin öğretim ilkelerine uygun olarak hazırlandığı görüşündedir.

4-“Programın içeriği öğrencinin ihtiyaçlarını ve ilgilerini karşılamada yeterlidir” önermesine “katılıyorum” diyen öğretmenlerin oranı yarının altına inerek % 46.6 olarak gerçekleşmiştir. Kararsızların oranı % 30.0 iken, bu önermeye katılmayanların oranı % 23.4’tür. Öğrencilerin ilgileri ve ihtiyaçları birbirinden çok farklı olabilir. Ortak ilgi ve ihtiyaçları bulmak önemlidir. Öğrencilerin ilgileri bazı konulara daha fazla, bazı konulara daha azdır. Coğrafyayı sevmeyen bir öğrenciye matematik konumu öğretmek pek kolay olmayacaktır. Öğrenciler, ilgilerini çeken konuları veya ihtiyaç duydukları konuları daha çabuk öğrenirler. Ama ankete katılan öğretmenlerin % 46.6 gibi önemli bir kısmına göre programın içeriği öğrencinin ihtiyaçlarını ve ilgilerini karşılamaya yeterli değildir.

5-“Öğrencinin günlük yaşamında kullanabilmesine elverişliliktedir” görüşüne ankete katılan öğretmenlerin % 57.8’i destek vermiştir. Bu görüşe “kararsız” kalan öğretmenlerin oranı % 22.2 olarak gerçekleşirken, bu görüşe katılmayan öğretmenlerin oranı % 20.0’de kalmıştır. Öğrenciler kazandıkları bilgileri kullanabileceklerine inandıkları ve günlük yaşamla bağdaştırdıkları takdirde öğrenmeye karşı güdülenirler ve daha başarılı olurlar (Erden, 1998:32). Aslında 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının büyük bir kısmı beşeri coğrafya konularını içermektedir. Ama ankete katılan öğretmenlerin sadece % 57.8’i bu önermeye olumlu bakmıştır.

6-“Belirlenen süre içerisinde bitirilmektedir” önermesine katılan öğretmenlerin oranı sadece % 7.8’dir. Bu önermeye “kararsızım” diyen

öğretmenlerin oranı da çok az olup sadece % 8.9'dur. Öğretmenlerin % 83.3 gibi büyük bir çoğunluğu bu önermeyi kabul etmemiştir. Sosyal bilgiler dersi haftada 3 saat olarak okutulmaktadır. Bir eğitim-öğretim yılında, okulların açık olduğu 36 haftada 108 saat sosyal bilgiler dersi okutulmaktadır. Resmi tatillerden (dini ve milli bayramlar, kurtuluş günleri), yapılan yazılı sınavlardan, Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ve okul idaresinin yaptığı deneme sınavlarından, milli bayramlara yapılan hazırlık çalışmalarından, okul idaresinden ve öğretmenlerden kaynaklanan ders kayıpları da eklenince bu sayı 90-100 ders saatine kadar inmektedir. Öğretmenler içeriğin, (% 83.3 gibi büyük bir oranla) belirlenen süre içerisinde bitirilemeyeceğini söylemektedir. Öğretmenler bu konuda haklıdır. Yeni programda kazanımlara ulaşmak için çok fazla etkinlik önerilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Kılavuz kitabında (2006) 56 etkinlik, A Yayınları'nın ders kitabında (Kolukisa, Tokcan, Akbaba, 2006a) 45 etkinlik ve Tuna Matbaacılık'ın hazırladığı ders kitabında (Tüysüz, Yıldırım, 2006) ise 41 etkinlik vardır. Konuların belirlenen süre içerisinde bitmesi için bazı konular zorunlu olarak yüzeysel geçilmektedir.

7-“Programın içeriği diğer dersleri destekler niteliktedir” önermesine öğretmenlerin % 53.3'ü katıldığı anlaşılmaktadır. Kararsızların oranı % 28.9 olurken, önermeye katılmayanların oranı % 17.8 olmuştur. Dersler birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Türkçe bütün derslerin içeriğinde vardır. Coğrafya konularını Türkçe, matematik, fen ve teknoloji dersleri desteklemelidir. Coğrafya konuları da (sosyal bilgiler dersi) diğer dersleri destekler nitelikte olmalıdır. Öğretmenlerin % 53.3'ü programın içeriğinin diğer dersleri desteklediğine inanmaktadır.

5.2.3. Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşleri

Ankete katılan öğretmenlere, öğrenme-öğretme süreciyle alakalı 12 soru sorulmuştur. Öğretmenler, “yeni program yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı için öğrencileri araştırma ve gözleme yönelmektedir” önermesine olumlu yaklaşmışlardır. Bu önermeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3.86'dır. “Sosyal bilgiler dersi için haftada 3 saatlik süre yeterlidir” önermesine, öğretmenler katılmadıklarını çok açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Bu önerme 1.54 aritmetik ortalama ile tüm sorular içinde en az kabul gören önermedir. Öğretmenlerin

% 93.4'ü bu önermeye katılmadıklarını belirtmiştir. İlk 8 önermenin ortalamasında ise öğretmenler önermelere % 61.0 oranıyla katılmışlardır (Tablo 8).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni programın öğrenme-öğretme sürecinde ilk 8 önermeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=3.34$ olup, öğretmenlerin programın öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşlere “orta” düzeyinde katıldıkları görülmektedir (değerlendirme 5’li ölçeğe göre yapılmıştır).

Ankete katılan öğretmenlerin önermelere verdikleri cevapların ayrıntıları aşağıya çıkartılmıştır:

1-“Sosyal bilgiler dersi için haftalık 3 saatlik süre yeterlidir” önermesine öğretmenler katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu görüşe katılan öğretmenlerin oranı sadece % 3.3’tür. Yine aynı şekilde bu görüşe kararsız kalan öğretmenlerin oranı da % 3.3’tür. Bu görüşe katılmayan öğretmenlerin oranı ise % 94.4’tür. 2005 programında 6. sınıf sosyal bilgiler dersinin saatinde bir değişim olmamış ve bu ders haftada 3 saat okutulmaya devam edilmiştir. Fen bilgisi dersi fen ve teknoloji adını almış; ders saati haftada 4 saate çıkmıştır. Türkçe (haftada 5 saat) ve matematik (haftada 4 saat) derslerinin de haftalık ders saati değişmemiştir. Fen bilgisi dersi haftada 1 saat arttırılırken sosyal bilgiler dersinin saati değişmemiştir. Öğretmenlerin % 94.4 gibi önemli bir çoğunluğu haftada 3 saat dersi yeterli görmemektedir. Öğretmenlerin % 83.3’ü içeriğin belirlenen süre içerisinde bitmeyeceğini savunmuştu (B-6 önermesi). Nalçacı (2006:127), yaptığı bir araştırmada “sosyal bilgiler dersinin öğretime ayrılan haftalık ders saati süresi, programda yer alan içeriğin öğrencilere kazandırılmasında yeterli midir?” sorusuna cevap aramıştır. Bu soruya öğretmenlerin % 82.5’i “hayır” cevabını vermiştir. Öğretmenlerin bu konuda aynı düşündüğü anlaşılmaktadır. İçeriğin belirlenen süre içerisinde bitirilmesi için ya içerik hafifletilmeli, ya konular yüzeysel geçilmeli ya da sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati arttırılmalıdır.

Tablo 8: Öğretmenlerin Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşleri

SORU MADDELERİ (C)	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		\bar{X}	Ss
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%		
1- Sosyal bilgiler dersi için haftalık 3 saatlik süre yeterlidir.	0	0	3	3.3	3	3.3	34	37.8	50	55.6	1.54	0.72
2- Programda konuların işlenişine dair belirlenen öğretim yöntemleri ile ilgili açıklamalar yeterlidir.	1	1.1	46	51.1	14	15.6	25	27.8	4	4.4	3.17	1.00
3- Programda önerilen ve kullanılmakta olan yöntemler, kazanımları gerçekleştirmeye yardımcı olacak niteliktedir.	0	0	54	60	23	25.6	12	13.3	1	1.1	3.44	0.77
4- Programda önerilen araç gereçler coğrafya konularının öğretiminde ihtiyacı karşılamada yeterlidir	2	2,2	44	48.9	18	20	21	23.3	5	5.6	3.19	1.00
5- Yeni programda ders işlerken araç gereç kullanımı eski programa göre artmıştır.	10	11.1	64	71.1	5	5.6	10	11.1	1	1.1	3.80	0.82
6- Programda önerilen araç gereçler öğrencinin ilgisini çekmektedir	8	8.9	67	74.4	8	8.9	7	7.8	0	0	3.84	0.69
7- Yeni program öğrenci merkezli yöntemlerle işlenmektedir.	14	15.6	56	62.2	12	13.3	8	8.9	0	0	3.84	0.79
8- Yeni program yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı için öğrencileri araştırma ve gözleme yöneltmektedir.	14	15.6	57	63.3	12	13.3	7	7.8	0	0	3.87	0.77
Ortalama	6.1	6.8	48.8	54.2	11.8	13.2	15.5	17.2	7.6	8.4	3.34	0.51

Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu kitabında (2006), 6. sınıflar için 56 etkinlik önermektedir. A Yayınları'nın (Kolukısa, Tokcan, ve Akbaba, 2006a) ders kitabında 45 etkinlik vardır. Tuna Matbaacılık'ın (Tüysüz ve Yıldırım, 2006) hazırladığı ders kitabında ise 41 etkinlik vardır. Her ünite sonundaki (7 ünite) değerlendirme çalışmaları bunlara dâhil edilmemiştir. En iyi olasılıkla bir etkinliğin 2 ders saatinde bitirilmesi gerekmektedir. Bazı etkinlikler için 2 ders saati yeterli olsa da birçok etkinlik için bu süre yeterli değildir.

2-“Programda konuların işlenişine dair belirlenen öğretim yöntemleri ile ilgili açıklamalar yeterlidir” seçeneğine öğretmenlerin yarısından biraz fazlası (% 52.2) “katılıyorum” demiştir. Bu önermeye öğretmenlerin % 15.6'sı kararsız kalırken, öğretmenlerin % 32.2'si bu önermeye katılmadıklarını söylemişlerdir. Öğretmen kılavuz kitaplarındaki önerileri öğretmenler olumlu bulmakla birlikte yeterli olduğuna inanmamaktadırlar.

3-“Programda önerilen ve kullanılmakta olan yöntemler, kazanımları gerçekleştirmeye yardımcı olacak niteliktedir” önermesine öğretmenlerin % 60.0'ı “katılıyorum” derken, % 25.6'sı “kararsızım” demiştir. Öğretmenlerin % 14.4'ü ise bu görüşe katılmadıklarını belirtmiştir. Öğretmenlere bu konularda daha çok alternatif seçenekler sunulmalıdır.

4-“Programda önerilen araç-gereçler coğrafya konularının öğretiminde ihtiyacı karşılamada yeterlidir” önermesine katılan öğretmenlerin oranı % 51.1 iken, kararsızların oranı % 20.0 olmuştur. Önermeye “katılmıyorum” diyen öğretmenlerin oranı ise % 28.9 olmuştur. Öğretmenler burada okullarında bulunan araç gereçleri de dikkate almış olabilirler. Eğer böyle değilse öğretmenler coğrafya konularının öğretiminde önerilen araç-gereçleri yeterli görmemektedirler.

5-“Yeni programda ders işlerken araç gereç kullanımı eski programa göre artmıştır” seçeneğine ankete katılan öğretmenlerin % 82.2'si “katılıyorum” demiştir. Bu görüşe “kararsızım” diyen öğretmenlerin oranı % 5.6 iken, bu görüşe “katılmıyorum” diyen öğretmenlerin oranı % 12.2 olarak gerçekleşmiştir.

Etkinliklere geçilmesiyle birlikte araç-gereç kullanımı da artmıştır. Öğretmenler araç-gereç kullanımını bir ihtiyaç olarak görmektedirler. Öğrenmenin, daha çabuk gerçekleşmesi ve kalıcı olması için araç-gereç kullanımı önemlidir. İleriki yıllarda araç-gereç kullanma oranı artarak devam edecektir.

6-“Programda önerilen araç-gereçler öğrencinin ilgisini çekmektedir” görüşüne “katılıyorum” diyen öğretmenlerin oranı % 83.3 olurken, “kararsızım” diyen öğretmenlerin oranı % 8.9’da kalmıştır. Bu görüşe “katılmıyorum” diyenlerin oranı ise sadece % 7.8’dir. Öğretmenler, programda önerilen araç-gereçlerin öğrencilerin ilgisini çektiğini düşünmektedirler.

7-“Yeni program öğrenci merkezli yöntemlerle işlenmektedir” önermesine katılan öğretmenlerin oranı % 77.8 iken, kararsızların oranı % 13.3’tür. Bu önermeye katılmayanların oranı ise % 8.9’dur. Öğrenci merkezli yöntem ve teknikler, öğrencinin yeni bilgiye erişerek var olan bilgiyi geliştirmesini, yapılandırarak yeni bilgiye ulaşmasını hedeflemektedir (Tüysüz, Yıldırım, 2006). Bu konuda öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumu çok önemlidir. Öğretmenlerin dersi öğrenci merkezle işlemek için derse hazırlıklı gelmesi, alternatif öğretim yöntem ve tekniklerini kullanması (proje çalışması, beyin fırtınası, iş birlikçi öğrenme vb), öğrencileri araştırma yapmaya teşvik etmesi ve öğrenciyi aktif yapacak etkinliklere yönelmesi gerekir. Öğrenciler, dersi öğrenmeye karşı istekli olurlarsa, kendilerine verilen görevleri en iyi şekilde yerine getirmek için uğraş verirlerse konular öğrenci merkezli olarak işlenebilir. Bu önermeye öğretmenlerin yüksek yüzdeyle katılmaları olumludur.

8-“Yeni program yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı için öğrencileri araştırma ve gözleme yöneltmektedir” görüşüne “katılıyorum” diyen öğretmenlerin oranı % 78.9’dur. Bu görüşe “kararsızım” diyen öğretmenlerin oranı % 13.3 olurken, bu görüşe “katılmıyorum” diyen öğretmenler % 7.8’de kalmıştır. Öğretmenlerin büyük kısmı bu öneriye katılmıştır. Öğrenciler yeni programla birlikte daha çok araştırmaya, gözleme yönelmiştir. Ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı bu yönde hazırlanmıştır. Örneğin A Yayınları’nın ders kitabında bulunan etkinliklerdeki sorulardan bazıları aşağıdadır (Kolukısa, Tokcan, Akbaba, 2006a:98, 99):

- “Ülkemizin doğal kaynakları ekonomiyi nasıl etkilemektedir?”,
- “Yaşadığınız yerde çıkarılan bir maden var mı? Varsa sanayide hangi ürünün hammaddesi olarak kullanılmaktadır?”
- Yaşadığınız yerde hangi tür hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır?

A Yayınları Öğrenci Çalışma Kitabının (Kolukısa, Tokcan, Akbaba, 2006b:79) önerdiği bir performans ödevi de şu şekildedir: “Ülkemizin sahip olduğu kaynaklardan; sular (akarsular, göller ve denizler), madenler, ormanlar ve turistik yerlerin ekonomiye katkılarını anlatarak daha verimli nasıl faydalanabileceğimiz konusunda yeni fikirler ileri sürmen beklenmektedir.

Öğrenciler yeni programla birlikte yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi araştırma ve gözlem yapmaya yönlendirilmektedir. Ancak okullardaki sıkıntı öğrencilerin belirli bir kısmının araştırma ve gözlem yapmamasıdır.

9-Öğretmenlere “sizce öğretim yönteminin seçiminde aşağıdaki faktörlerden hangileri/hangisi etkili olmaktadır?” sorusu sorulmuştur. Ankete katılan öğretmenlerin % 25.6’sı öğretim yönteminin seçiminde etkili olan faktörü “dersin süresi” olarak belirtmiştir. “Okulun fiziki olanakları” etkilidir diyen öğretmenlerin oranı % 19.8’dir. Bu iki seçeneği % 18.6’lık oranla “dersin ve konunun özelliği” seçeneği takip etmektedir. Öğretmenlerin % 14.5’i öğretim yönteminin seçiminde “dersin kazanımları” etkilidir demektedir. “Öğrenci sayısı” etkilidir diyen öğretmenlerin oranı % 12.4’tür. “Yöntemin maliyeti” etkilidir diyen öğretmenlerin oranı ise % 7.9’dur. Bunların dışında “başka” seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin oranı ise % 1.2’dir (Tablo 9). Bu oranlara bakıldığında öğretmenlerin bariz olarak katıldıkları bir sebep yoktur. Öğretmenler en fazla “dersin süresi” etkeninin, yöntemin seçiminde etkili olduğu kanısındadır (% 25.6). Öğretmenler, haftada 3 saatlik ders süresini az bulmaktadırlar. Çanakkale İli’ndeki okulların fiziki olanaklarının iyi olduğunu söylemek mümkündür. Yine sınıfların mevcudunun kalabalık olmadığı çok rahatlıkla söylenebilir. Çünkü “öğrenci sayısı” seçeneği sadece % 12.4 oranında taraftar bulmuştur.

Tablo 9: Öğretmenlerin Öğretim Yönteminin Seçimine Etkili Olan Faktörlere İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Dersin kazanımları	35	14.5
Dersin süresi	62	25.6
Dersin ve konunun özelliği	45	18.6
Okulun fiziki olanakları	48	19.8
Yöntemin maliyeti	19	7.9
Öğrenci sayısı	30	12.4
Başka	3	1.2
Toplam	242	100.0

10-“Eski programla kıyaslarsanız öğrenciler dersin işlenmesinde daha aktif mi?” sorusuna öğretmenlerin sadece % 3.3’ü “hayır” cevabını vermiştir. Bu soruya “evet” diyen öğretmenlerin oranı % 55.6’dır. Öğrenciler dersin işlenmesinde “kısmen aktif” diyen öğretmenlerin oranı ise % 41.1’dir (Tablo 10). Öğrencinin derse katılmasının nedenleri arasında dersi sevmesi, öğretmenini sevmesi, derse hazırlıklı gelmesi, konu hakkında hazırbulunuşluk seviyesinin yüksek olması, konu hakkında merakının olması, yöntemin ilgisini çekmesi, yüksek not alma isteği... gibi faktörler etkilidir. Yeni programın amaçlarından birisi öğrenciyi aktif kılmaktır. Bu önermeye “hayır” cevabının az olması öğrencilerin dersin işlenmesine katıldığını göstermektedir.

Tablo 10: Öğretmenlerin Ders İşlenirken Öğrencilerin Aktifliğine İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	50	55.6
Kısmen	37	41.1
Hayır	3	3.3
Toplam	90	100.0

11-“Yukarıdaki soruya (eski programla kıyaslıyorsanız öğrenciler dersin işlenmesinde daha aktif mi?) cevabınız hayır ise bunun en önemli nedeni nedir?” sorusuna 3 öğretmen cevap vermiştir. Bunlar da sebep olarak ilgisizlik, sınıfın kalabalık oluşu ve dersanelerin fiziki yetersizliğini göstermişlerdir.

12-Öğretmenlerin derslerde hangi araçları ne sıklıkla kullandıklarını belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin “yazı tahtasını” “daima”, “tepegözü”, “video, VCD, DVD, kaseti” ve “fotoğraflar, resimler, afişleri” “arasıra”, “haritayı” “daima” kullandıkları; “projeksiyonu” ise hiç kullanmadıkları anlaşılmaktadır (Tablo 11).

Ankete katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplardan en fazla dikkati çeken husus haritayı “daima” ve “sık sık” kullanıyorum diyen öğretmenlerin oranının fazla olmasıdır. Öyle ki yazı tahtasını “daima” ve “sık sık” kullanıyorum diyen öğretmenlerin oranı % 83.3 iken; haritayı “daima” ve “sık sık” kullanıyorum diyen öğretmenlerin oranı % 90.0’dır. Dikkati çeken başka bir husus da yazı tahtası ve harita için “hiç kullanmıyorum” diyen öğretmenin bulunmamasıdır.

Tablo 11: Öğretmenlerin Derslerde Araç Gerek Kullanım Sıklığına İlişkin Görüşleri

DERS ARAÇ GEREÇLERİ	Daima		Sık sık		Arasıra		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yazı tahtası	44	48.9	31	34.4	15	16.7	0	0	90	100
Tepegöz	4	4.4	17	18.9	50	55.6	19	21.1	90	100
Projeksiyon	3	3.3	15	16.7	35	38.9	37	41.1	90	100
Video, VCD, DVD, kaset	1	1.1	16	17.8	51	56.7	22	24.4	90	100
Fotoğraflar, resimler, afişler	12	13.3	32	35.6	39	43.3	7	7.8	90	100
Harita	41	45.6	40	44.4	9	10.0	0	0	90	100
Başka	3	13.6	8	36.4	11	50.0	0	0	22	100

“Daima” seçeneği en fazla “yazı tahtası” için tercih edilmiştir. Öğretmenlerin % 48.9’u “yazı tahtası” için “daima” kullanıyorum demiştir. “Sık sık” seçeneği en fazla “harita” için seçilmiştir. Öğretmenlerin % 44.4’ü harita için “sık sık” kullanıyorum demiştir. Ankete katılan öğretmenler, “arasıra” seçeneği en fazla “video, VCD, DVD, kaset” için tercih etmişlerdir. Bu seçeneği işaretleyen öğretmenlerin oranı % 56.7’dir. Öğretmenlerin % 41.1’i ise “projeksiyon” için hiç kullanmıyorum” demiştir.

5.2.4. Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni programın ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=2.28$ olup, öğretmenlerin programın ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşlere “çok” düzeyinde katıldıkları görülmektedir (değerlendirme 3’lü ölçeğe göre yapılmıştır, Tablo 12).

Tablo 12: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Ortalaması

Ölçme ve Değerlendirme Soruları	N	\bar{X}	Ss
D.1-Yeni programda ölçme ve değerlendirme tekniğinizde eski programa göre bir değişme oldu mu?	90	2,52	0,57
D.2-Yeni programda yaptığımız yazılı sınav sayısı eski programa göre değişti mi?	90	2,26	0,46
D.3-Öğretim programında önerilen değerlendirme tekniği öğrencilerin öğrenme düzeylerini tespit etmek için uygun ve yeterli mi?	90	2,16	0,62
D.4-Yeni programda değerlendirme yapmanın eski programa göre daha zor olduğunu düşünüyor musunuz?	90	2,36	0,85
D.5-Coğrafya konularını değerlendirmek için farklı yöntemler kullanıyor musunuz?	90	2,08	0,81
Toplam	90	2.28	0.66

Ankete katılan öğretmenlerin sorulara verdikleri cevapların ayrıntıları şöyledir:

1-Öğretmenlere “yeni program ile birlikte ölçme ve değerlendirme çalışmalarınızda eski programa göre bir değişme oldu mu?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya “evet değişti” diyen öğretmenlerin oranı % 55.6’dır. Öğretmenlerin % 41.1’i ise “kısmen değişti” demiştir. “Hayır değişmedi” diyenlerin oranı % 3.3’tür. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin yeni programla birlikte ölçme ve değerlendirme tekniklerini değiştirdikleri görülmektedir (Tablo 13).

Tablo 13: Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarının Değişimine İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	50	55.6
Kısmen	37	41.1
Hayır	3	3.3
Toplam	90	100.0

2- “Yeni program kapsamında yaptığınız yazılı sınav sayısı eski programa göre değişti mi?” sorusuna, öğretmenlerin % 26.7’si “arttı” cevabını vermiştir. Sınav sayısı “değişmedi” diyen öğretmenlerin oranı % 72.2’dir. Bir öğretmen de yaptığı sınav sayısının azaldığını söylemiştir (Tablo 14). 2005-2006 eğitim-öğretim yılında sosyal bilgiler dersi için bir dönemde en az 2 yazılı sınavı yapmak yeterliydi. Yeni programla birlikte bir dönemde en az 3 yazılı sınav yapmak zorunluluğu getirilmiştir (2007-2008 eğitim-öğretim yılında eski uygulamaya dönülerek haftada 3 saatlik ders için en az 2 yazılı sınavı yeterli görülmüştür). Sınav sayısı değişmedi diyen öğretmenlerin bir dönemde 3 yazılı sınavı yaptığı; sınav sayısı arttı diyen öğretmenlerin ise 2 sınav yaptığı anlaşılmaktadır. 1 öğretmen yaptığı sınav sayısının azaldığını söylemiştir. Bu öğretmenin de bir dönemde 3’ten fazla yazılı sınav yaptığını anlaşılmaktadır.

Tablo 14: Öğretmenlerin Yaptığı Yazılı Sınavı Sayısındaki Değişim

Seçenekler	f	%
Arttı	24	26.7
Değişmedi	65	72.2
Azaldı	1	1.1
Toplam	90	100.0

3-Yeni programla birlikte yeni ölçme ve değerlendirme teknikleri de uygulanmaya başlanmıştır. Ankete katılan öğretmenlere “öğretim programında önerilen ölçme ve değerlendirme teknikleri, öğrencilerin öğrenme düzeylerini tespit etmek için uygun ve yeterli mi?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğretmenlerden % 60.0’ı bu soruya “kısmen” cevabını vermiştir. Bu soruya “evet” diyen öğretmenlerin oranı % 27.8 olurken, “hayır” diyenlerin oranı % 12.2’de kalmıştır (Tablo 15). Öğretmenlerden ilk yıl içerisinde programa tamamen uyum sağlamaları beklenmemelidir. İnsanları alışkanlıklarından vazgeçirmek zordur. Özellikle uzun yıllar eski programla (1985–1998 arası milli coğrafya; 1998–2005 arası sosyal bilgiler) ders anlatan öğretmenlerin hemen yeni programın önerdiği teknikleri kullanacağını düşünmek iyimserlik olur. Öğretmenlerin % 60.0’ı önerilen tekniklerle öğrenci düzeyini belirlemenin “kısmen” mümkün olduğu görüşündedirler.

Tablo 15: Öğretmenlerin Yeni Getirilen Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarını Tercih Etme Durumu

Seçenekler	f	%
Evet	25	27.8
Kısmen	54	60.0
Hayır	11	12.2
Toplam	90	100.0

4-Öğretmenlere göre yeni programın zorluklarından birisi ölçme ve değerlendirme yapmanın zor olmasıdır. “Yeni programda ölçme ve değerlendirme yapmanın eski programa göre daha zor olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin % 60.0’ı “evet” demiştir. Bu soruya “kısmen” diyen öğretmenlerin

oranı % 15.6'dır. Bu soruya katılmayıp “hayır” diyen öğretmenlerin oranı ise % 24.4'tür (Tablo 16). Yeni programın önerdiği birçok alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri vardır. Farklı ölçme tekniklerinin kullanılması öğrencinin başarısının daha doğru ölçülmesini sağlayacaktır. Eski programa göre genelde yazılı ve sözlü notuyla ölçme ve değerlendirme yapılırken, yeni program, birçok ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanılmasını istemektedir. Öğretmenlerin yeni programın getirdiği ölçme ve değerlendirme tekniklerini yeterince bilmedikleri ve uygulamaya da isteksiz oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 16: Öğretmenlerin Yeni Program Çerçevesinde Ölçme ve Değerlendirme Yapmada Karşılaştıkları Güçlüğe İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	54	60.0
Kısmen	14	15.6
Hayır	22	24.4
Toplam	90	100.0

5-“Coğrafya konularını değerlendirmek için farklı ölçme ve değerlendirme araçları kullanıyor musunuz?” sorusuna ankete katılan öğretmenlerin % 36.7'si “evet kullanıyorum” cevabını vermiştir. Bu soruya “kısmen kullanıyorum” diyen öğretmenlerin oranı % 34.4'tür. Değerlendirme yaparken farklı ölçme ve değerlendirme araçları kullanmıyorum diyen öğretmenlerin oranı ise % 28.9'dur (Tablo 17). Bu sonuçlara göre öğretmenlerin önemli bir kısmının coğrafya konularını değerlendirirken farklı yöntemler kullanmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 17: Öğretmenlerin Coğrafya Konularının Değerlendirmesinde Farklı Ölçme ve Değerlendirme Araçları Kullanımına İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	33	36.7
Kısmen	31	34.4
Hayır	26	28.9
Toplam	90	100.0

6-Öğretmenlerden yeni programda verilen ölçme değerlendirme tekniklerinden hangilerini kullandıklarını belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenler birden çok seçeneği işaretlemişlerdir. Tercihler arasında en öne çıkan % 27.6 ile “performans değerlendirme ölçeği” olmuştur. Bunu % 22.4 ile “öğrenci ürün dosyaları” takip etmektedir. Öğretmenler en az oyu “tutum ölçeği” için kullanmışlardır. Tutum ölçeğini tercih eden öğretmenlerin oranı % 7.6’dır. Diğer üç seçenek birbirine çok yakındır (Tablo 18).

Tablo 18: Öğretmenlerin Yeni Programda Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerine İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Tutum ölçeği	19	7.6
Gözlem formları	41	16.4
Kavram haritaları	32	12.8
Performans değerlendirme ölçeği	69	27.6
Öz değerlendirme formu	33	13.2
Öğrenci ürün dosyaları	56	22.4
Toplam	250	100.0

5.2.5. Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni programın program geliştirmeye ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=2.31$ olup, öğretmenlerin program geliştirmeye ilişkin görüşlere “çok” düzeyinde katıldıkları görülmektedir (değerlendirme 3’lü ölçeğe göre yapılmıştır, Tablo 19).

Tablo 19: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Ortalaması

Ölçme ve Değerlendirme Soruları	N	\bar{X}	Ss
E.1-Uygulamakta olduğunuz yeni program ile ilgili herhangi bir seminere ve toplantıya katıldınız mı veya hizmet içi eğitim aldınız mı?	90	2.31	0.65
E.3-Programın kazanımlarındaki değişimi yeterli görüyor musunuz?	90	2.13	0.56
E.4-Yeni programda öğrencinin ilgisini çekmeyeceğini düşündüğünüz konular var mı?	90	2.20	0.78
E.5-“Yeni program öğrencileri hayata daha iyi hazırlar” diyebilir misiniz?	90	2.23	0.65
E.6-Genel olarak öğrenci başarısını eski programla kıyaslarsanız ne söyleyebilirsiniz?	90	2.41	0.63
E.7-Öğretmen Kılavuz Kitabı uygulamasını uygun buluyor musunuz?	90	2.63	0.63
E.8-Sizce öğrenci çalışma kitabı konuların pekiştirilmesi için yeterli mi?	90	2.26	0.76
Toplam	90	2.31	0.67

Ankete katılan öğretmenlerin sorulara verdikleri cevapların ayrıntıları şöyledir:

1-Ankete katılan öğretmenlere “uygulamakta olduğunuz yeni program ile ilgili herhangi bir seminere veya toplantıya katıldınız mı, hizmet içi eğitim aldınız mı?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya öğretmenlerin % 41.1’i “evet katıldım” cevabını vermiştir. Öğretmenlerden % 48.9’u bir toplantıya katılmış fakat katıldıkları toplantıyı yeterli görmemiştir. Öğretmenlerin % 10.0 gibi küçük bir oranı hiçbir toplantıya katılmadıklarını söylemişlerdir (Tablo 20). Öğretmenlerin yarıya yakını aldığı kursun veya seminerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerinin bu konu üzerinde yeni planlamalar yapması gereklidir.

Tablo 20: Öğretmenlerin Yeni Program İle İlgili Seminere, Toplantıya veya Hizmet İçi Eğitim Faaliyetine Katılımlarına İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	37	41.1
Katıldım ama yetersiz	44	48.9
Hayır	9	10.0
Toplam	90	100.0

2-Ankete katılan öğretmenlere “yeni programla ilgili bilgilendirme ihtiyacınızı nasıl giderdiniz?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenlerin birden fazla seçeneği işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Öğretmenlerden bu soruya 164 cevap gelmiştir (Tablo 21). Öğretmenlerin % 39’u bilgilendirme ihtiyacını “Milli Eğitim Bakanlığı’na verilen kurs, seminer vb.” ile giderdiğini söylemiştir. Bu seçeneği, % 36 oranla “görsel, işitsel, görsel-işitsel iletişim araçları vasıtasıyla (gazete, tv, internet vb.)” takip ettim maddesi izlemektedir. “Bilimsel yayınlarla (kitap, tez, dergi, makale, vb.)” bu ihtiyacımı giderdim diyen öğretmenlerin oranı % 15.2’dir. 11 öğretmen, % 6.7 oranıyla “başka” seçeneğini işaretlemiştir. Öğretmenlerden sadece 5’i (% 3) “üniversiteler tarafından düzenlenen konferans, sempozyum, seminer vb.” ile bilgilendirme ihtiyacımı giderdim demiştir. Bu oranlar oldukça düşündürücüdür. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen kurs ve seminerlerle bilgilendim diyenlerin oranı % 39.0’da kalmıştır. Oysa bu işi öncelikle vermesi gereken kurum Milli Eğitim Bakanlığı’dır. Bu kurumun öğretmenleri, daha iyi bilgilendirilmesi gerekir. Öğretmenler yeni programla ilgili bilgilendirme ihtiyacını % 36.0 oranıyla “görsel, işitsel, görsel-işitsel iletişim araçları yoluyla (gazete, tv, internet vb.)” giderdik demişlerdir. Aslında bu seçeneğin çok az tercih edilmesi beklenirdi. Çünkü böyle önemli bir konunun bir plan çerçevesinde, uzmanlarca verilmesi gerekir. Sadece ana başlıklarıyla, kısıtlı bir süreyle konunun anlatılmasının faydalı olmayacağı açıktır. Üstelik bu bilgilendirme şeklinde soru sorma imkânı ya yoktur ya da çok azdır.

Tablo 21: Öğretmenlerin Yeni Programla İlgili Bilgilenme İhtiyaçlarını Nasıl Giderdiklerine İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Milli Eğitim Bakanlığı'nca verilen kurs, seminer vb.	64	39.0
Üniversiteler tarafından düzenlenen konferans, sempozyum, seminer vb.	5	3.0
Bilimsel yayınlarla (kitap, tez, dergi, makale, vb.)	25	15.2
Görsel, işitsel, görsel-işitsel iletişim araçları yoluyla (gazete, tv, internet vb.)	59	36.0
Başka (lütfen yazınız)	11	6.7
Toplam	164	100.0

Öğretmenler, yeni programla ilgili bilgilenme ihtiyacını % 3.0 oranıyla “üniversiteler tarafından düzenlenen konferans, sempozyum, seminer vb.” ile ve % 15.2 oranıyla “bilimsel yayınlarla (kitap, tez, dergi, makale, vb.)” gidermeye çalışmışlardır. Bu seçeneklerin çok az işaretlenmiş olması üzücü bir durumdur. Bu konuda söz söylemeye yetkili ve söz söyleyecek kapasitede olan kurumlardan birisi üniversitelerdir. Üniversitelerin yaptığı konferanslar, sempozyumlar ve seminerler, yayımladığı makale ve kitaplar öğretmenleri doyurucu bir şekilde bilgilendirir. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı'nın üniversiteler ile etkili bir şekilde çalışması gereklidir.

3-Öğretmenlere “programın kazanımlarındaki değişimi yeterli görüyor musunuz?” şeklinde soru sorulmuştur. Bu soruya öğretmenlerin % 66.7 gibi büyük bir çoğunluğu “kısmen” cevabını vermiştir. Bu soruya “evet” diyen öğretmenlerin oranı % 23.3 olurken, “hayır” diyenlerin oranı % 10.0'da kalmıştır (Tablo 22). Bu soruya “hayır” diyen öğretmenlerin az olması program açısından sevindiricidir. Ancak “evet” cevabının da fazla olmaması düşündürücüdür. Öğretmenlere göre programın kazanımlarındaki değişim “kısmen” yeterlidir.

Tablo 22: Öğretmenlerin Programın Kazanımlarındaki Değişimin Yeterliliği Hakkındaki Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	21	23.3
Kısmen	60	66.7
Hayır	9	10.0
Toplam	90	100.0

4-“Yeni programda öğrencinin ilgisini çekmeyeceğini düşündüğünüz konular var mı?” şeklindeki soruya öğretmenlerin % 42.2’si “evet” derken, % 35.6’sı “kısmen” cevabını vermiştir (Tablo 23). Bu sorunun cevabını “hayır” olarak değerlendiren öğretmenlerin oranı % 22.2’dir. Öğretmenlere göre yeni programda öğrencilerin ilgisini çekmeyecek konular vardır. Ancak burada öğrenci motivasyonu ve öğretmenin konuyu veriş şekli önem taşımaktadır. Öğrencinin ilgisini çekmeyeceği düşünülen konular ilginç bir şekilde verilirse öğrencilerin tutumu değişecektir. Burada öğretmene çok önemli sorumluluk düşmektedir.

Tablo 23: Öğretmenlerin Öğrencinin İlgisini Çekmeyeceğini Düşündükleri Konulara İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	38	42.2
Kısmen	32	35.6
Hayır	20	22.2
Toplam	90	100.0

5-“Yeni program öğrencileri hayata daha iyi hazırlar diyebilir misiniz”, şeklindeki soruya ankete katılan öğretmenlerin % 52.2’si “kısmen” cevabını vermiştir. Bu soruya “evet”, diyenlerin oranı % 35.6 iken, “hayır” diyenlerin oranı % 12.2’dir (Tablo 24). Öğretmenlerin yaklaşık 1/3’lük bir kısmı yeni programın eski programa göre öğrencileri hayata daha iyi hazırlayacağına inanmaktadır.

Tablo 24: Öğretmenlerin Yeni Programın Öğrencileri Hayata Daha İyi Hazırlayacağına İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	32	35.6
Kısmen	47	52.2
Hayır	11	12.2
Toplam	90	100.0

6-Ankete katılan öğretmenlerden genel olarak başarıyı kıyaslamaları istenmiş ve “genel olarak öğrenci başarısını eski programla kıyaslarsanız ne söyleyebilirsiniz?” şeklinde soru sorulmuştur. Öğretmenlerin yarıya yakını (% 48.9) “başarı arttı” demiştir. “Başarı değişmedi” diyen öğretmenlerin oranı % 43.3’tür. Öğretmenlerden sadece % 7.8’i “başarı azaldı” demiştir (Tablo 25). Bu oranlara bakarak yeni programa göre öğrencilerin daha başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 25: Öğretmenlerin Eski ve Yeni Programa Göre Öğrenci Başarısına İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Arttı	44	48.9
Değişmedi	39	43.3
Azaldı	7	7.8
Toplam	90	100.0

7-“Öğretmen kılavuz kitabı uygulamasını uygun buluyor musunuz?” şeklinde sorulan soruya ankete katılan öğretmenlerin % 71.1’i “evet” cevabını vermiştir. Bu soruya “kısmen” cevabını verenlerin oranı % 21.1’dir. Bu soruya “hayır” cevabını verenlerin oranı ise sadece % 7.8’dir (Tablo 26). Yeni programın getirdiği yeniliklerden biri de “öğretmen kılavuz kitabı” uygulamasıdır. Bu kitapta, öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının tamamı bulunurken, bir de öğretmene dersi nasıl işleyeceği konusunda öneriler sunulmaktadır. Bu kılavuz kitap öğretmene sadece seçenekler sunmaktadır. Öğretmen bu kitaptan faydalanabilir ama ona tamamen uymak zorunda değildir. Öğretmenlerin % 71.1 gibi büyük bir çoğunluğu

öğretmen kılavuz kitabı uygulamasını beğenmektedir. Bu uygulamaya karşı çıkan öğretmenlerin oranı çok azdır.

Tablo 26: Öğretmenlerin Öğretmen Kılavuz Kitabı Uygulamasının Uygunluğu Hakkındaki Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	64	71.1
Kısmen	19	21.1
Hayır	7	7.8
Toplam	90	100.0

8-“Sizce öğrenci çalışma kitabı konuların pekiştirilmesi için yeterli mi?” şeklinde sorulan soruya öğretmenlerin % 44.4’ü “evet” cevabını vermiştir. Bu soruya öğretmenlerin % 36.7’si “kısmen” derken, % 18.9’u “hayır” cevabını vermiştir (Tablo 27). Çoğu dersler için öğrenci çalışma kitabı da bir ilktir. Çalışma kitaplarının konuları pekiştirmesi beklenir. Öğretmenlerin % 18.9’u çalışma kitabının konuları pekiştirmede yeterli olmadığını düşünmektedir (Öğretmenler bu yorumu Tuna Matbaacılık (Tüysüz ve Yıldırım, 2006) tarafından yazılan öğrenci çalışma kitabına göre yapmışlardır. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Çanakkale genelinde Tuna Matbaacılık tarafından hazırlanan ders kitabı okutulmuştur).

Tablo 27: Öğretmenlerin Öğrenci Çalışma Kitabının Konuları Pekiştirmede Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Evet	40	44.4
Kısmen	33	36.7
Hayır	17	18.9
Toplam	90	100.0

9-“Yeni öğretim programına göre yazılan ders kitaplarının en çok hangi yönünü beğeniyorsunuz?” sorusuna, ankete katılan 90 öğretmenden 101 cevap gelmiştir. Bu soruya öğretmenlerin % 65.3’ü “görsel tasarımı” cevabını vermiştir. “Eğitsel tasarımı” diyenlerin oranı % 13.9 iken, “dil ve anlatımı” diyenlerin oranı

% 11.9'dur. Bu soruya “fiziksel tasarımı” diyenlerin oranı ise sadece % 8.9'dur (Tablo 28). Yeni programa göre hazırlanan ders kitapları, görsel tasarım yönünden daha başarılı şekilde tasarlanmıştır. Yeni kitaplarda çok fazla resim, grafik, harita yer alırken bilgi daha azdır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ders kitaplarını görsel tasarım yönünden beğenmektedir.

Tablo 28: Öğretmenlerin Yeni Ders Kitaplarının En Çok Beğendikleri Yönüne İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Eğitsel Tasarım	14	13.9
Görsel Tasarım	66	65.3
Fiziksel Tasarım	9	8.9
Dil ve anlatımı	12	11.9
Toplam	101	100.0

10-“Yeni programa göre hazırlanan ders kitaplarını eğitsel tasarım açısından incelediğinizde en çok hangi yönünü beğeniyorsunuz?” şeklindeki soruya ankete katılan öğretmenlerin % 38.5'i “içeriğini” cevabını vermiştir. “Programın kazanımlarına uygunluğu” seçeneğini işaretleyenlerin oranı % 27.1'dir. Öğretmenlerin % 26.0'sı programın en beğendiği yönünün “öğrenme-öğretme süreci” olduğunu belirtirken, % 8.3'ü ise “ölçme ve değerlendirme boyutu” olarak belirtmiştir (Tablo 29).

Tablo 29: Öğretmenlerin Yeni Ders Kitaplarını Eğitsel Tasarım Açısından İncelediklerinde En Çok Beğendikleri Yönüne İlişkin Görüşleri

Seçenekler	f	%
Programın kazanımlarına uygunluğunu	26	27.1
İçeriğini	37	38.5
Öğrenme-öğretme sürecini	25	26.0
Ölçme ve değerlendirme boyutunu	8	8.3
Toplam	90	100.0

5.3. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet, Görev Yeri, Mezun Olduğu Okul, Mezun Olduğu Alan ve Meslekteki Kıdem Değişkenleri Açısından Farklılıkları

Öğretmenlerin programın boyutlarına ilişkin görüşleri arasında çeşitli değişkenler açısından farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen bulgular şu şekildedir:

5.3.1. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılıkları

Tablo 30: Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılıkları

Cinsiyet		N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Kazanım	1- Kadın	39	3.51	0.59	88	0.321	0.749
	2- Erkek	51	3.47	0.56			
	TOPLAM	90	3.49	0.58			
İçerik	1- Kadın	39	3.34	0.49	88	1.981	0.049
	2- Erkek	51	3.13	0.52			
	TOPLAM	90	3.24	0.51			
Öğrenme Öğretme	1- Kadın	39	3.39	0.39	88	1.047	0.284
	2- Erkek	51	3.29	0.49			
	TOPLAM	90	3.34	0.44			
Ölçme ve Değerlendirme	1- Kadın	39	2.32	0.33	88	1.156	0.251
	2- Erkek	51	2.24	0.31			
	TOPLAM	90	2.28	0.32			
Program Geliştirme	1- Kadın	39	2.31	0.44	88	0.005	0.996
	2- Erkek	51	2.31	0.32			
	TOPLAM	90	2.31	0.38			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin programın kazanımına, içeriğine, öğrenme-öğretme, ölçme ve değerlendirme ve program geliştirme sürecine yönelik görüşlerinin “cinsiyet”

değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bunun için t-testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30’daki sonuçlara göre öğretmenlerin görüşlerinin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin programın kazanımına, öğrenme-öğretme, ölçme ve değerlendirme ve program geliştirme sürecine ilişkin görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Öğretmenlerin programın içeriğine ilişkin görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermiştir ($t_{88}=1.981;p<.05$). Kadın öğretmenlerin içeriğe ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X}=3.34$ iken, erkek öğretmenlerin ortalaması $\bar{X}=3.13$ ’tür. Programın içeriğine ilişkin, kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre daha olumlu düşünmektedir. Buna rağmen kadın ve erkek öğretmenlerin içeriğe “orta” düzeyde (2.81-3.60) katıldıkları görülmektedir.

5.3.2. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları

Öğretmenlerin programın kazanımına, içeriğine, öğrenme-öğretme, ölçme ve değerlendirme ve program geliştirme sürecine yönelik görüşlerinin “görev yaptığı yer” değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Bunun için tek yönlü varyans analiz testi (ANOVA) uygulanmıştır (Tablo 31).

Tablo 31’e bakıldığında öğretmenlerin programın kazanımına ilişkin görüşlerinin görev yaptığı yere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir [$F(2-87)=3.901;p<.05$]. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Testin sonuçlarına göre öğretmenlerin programın kazanımına ilişkin görüşlerinin ortalaması Çanakkale’de görev yapanlar için $\bar{X}=3.70$, ilçe merkezlerinde görev yapanlar için $\bar{X}=3.52$, il genelinde belde ve köylerde görev yapanlar için $\bar{X}=3.24$ olmuştur. Çanakkale’de görev yapan öğretmenlerin görüşleri ile il genelinde belde ve köylerde görev yapan öğretmenlerin görüşleri arasındaki fark dikkati çekmektedir. Çanakkale’de görev yapan öğretmenler programın kazanımı hakkında daha olumlu düşünmektedir.

Tablo 31: Öğretmenlerin Programın Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları

Görev Yaptığı Yer		N	\bar{X}	Ss		
Çanakkale		21	3.70	0.58		
İlçe Merkezi		46	3.52	0.53		
İl Genelinde Belde ve Köy		23	3.24	0.57		
Toplam		90	3.49	0.57		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kazanım	Gruplar Arası	151.914	2	75.957	3.901	.024
	Gruplar İçi	1694.186	87	19.473		
	TOPLAM	1846.100	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin programın içeriğine ilişkin görüşleri görev yaptıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(2-87)=1.520; p < .05$]. Çanakkale’de görev yapan öğretmenlerin programın içeriğine ilişkin daha olumlu düşündüğü görülmektedir (Tablo 32).

Tablo 32: Öğretmenlerin Programın İçerik Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları

Görev Yaptığı Yer		N	\bar{X}	Ss		
Çanakkale		21	3.34	0.58		
İlçe Merkezi		46	3.24	0.51		
İl Genelinde Belde ve Köy		23	3.07	0.47		
Toplam		90	3.49	0.52		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
İçerik	Gruplar Arası	39.792	2	19.896	1.520	.224
	Gruplar İçi	1138.431	87	13.085		
	TOPLAM	1178.222	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin programın öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşleri, görev yaptıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(2-87)=1.348;p<.05$]. İlçe merkezlerinde görev yapan öğretmenler öğrenme-öğretme sürecine ilişkin daha olumlu düşünmektedir (Tablo 33).

Tablo 33: Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları

Görev Yaptığı Yer		N	\bar{X}	Ss		
Çanakkale		21	3.36	0.41		
İlçe Merkezi		46	3.39	0.47		
İl Genelinde Belde ve Köy		23	3.21	0.44		
Toplam		90	3.34	0.45		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Öğrenme Öğretme	Gruplar Arası	34.656	2	17.328	1.348	.265
	Gruplar İçi	1118.244	87	12.853		
	TOPLAM	1152.900	89			

$p>.05$ düzeyinde anlamsızdır

Tablo 34: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları

Görev Yaptığı Yer		N	\bar{X}	Ss		
Çanakkale		21	2.41	0.27		
İlçe Merkezi		46	2.24	0.31		
İl Genelinde Belde ve Köy		23	2.21	0.36		
Toplam		90	2.27	0.32		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Ölçme ve Değerlendirme	Gruplar Arası	13.165	2	6.585	2.655	.076
	Gruplar İçi	215.735	87	2.480		
	TOPLAM	228.900	89			

$p>.05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin programın ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri, görev yaptıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(2-87)=2.655;p<.05$]. Çanakkale’de görev yapan öğretmenler ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin daha olumlu düşünmektedir (Tablo 34).

Öğretmenlerin program değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri görev yaptıkları yere göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$F(2-87)=3.621;p<.05$]. Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre öğretmenlerin program değerlendirme sürecine ilişkin görüşlerinin ortalaması Çanakkale’de görev yapanlar için $\bar{X}=2.44$, ilçe merkezlerinde görev yapanlar için $\bar{X}=2.34$ ve il genelinde belde ve köylerde görev yapanlar için $\bar{X}=2.15$ olmuştur (değerlendirme 3’lü ölçeğe göre yapılmıştır, Tablo 35). Çanakkale’de görev yapan öğretmenler diğer yerlerde görev yapan öğretmenlere göre program değerlendirme süreci hakkında daha olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu durumun ortaya çıkmasında Çanakkale’de görev yapan öğretmenlerin meslekteki kıdemlerinin daha fazla olması etkilidir.

Tablo 35: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptığı Yer Değişkeni Açısından Farklılıkları

Görev Yaptığı Yer		N	\bar{X}	Ss		
Çanakkale		21	2.44	0.43		
İlçe Merkezi		46	2.34	0.30		
İl Genelinde Belde ve Köy		23	2.15	0.41		
Toplam		90	2.31	0.37		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Program Geliştirme	Gruplar Arası	46.812	2	23.406	3.621	.031
	Gruplar İçi	562.344	87	6.464		
	TOPLAM	609.156	89			

$p>.05$ düzeyinde anlamsızdır

5.3.3. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları

Öğretmenlerin mezun olduğu okul (öğretmen okulu, 3 yıllık yüksekokul, Eğitim Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi) değişkeni açısından görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlerin yeni programın kazanımına ilişkin görüşleri mezun olduğu okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(3-86)=1.061;p<.05$]. Ancak 3 yıllık yüksekokul mezunu öğretmenlerin programın kazanımına ilişkin diğer öğretmenlerden daha olumlu düşündüğü görülmektedir. Diğer okullardan mezun olan öğretmenlerin kazanıma ilişkin görüşlerinin ortalaması birbirine çok yakındır (Tablo 36).

Tablo 36: Öğretmenlerin Programın Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Okul		N	\bar{X}	Ss		
Öğretmen Okulu		2	3.44	0.80		
3 Yıllık Yüksekokul		5	3.95	0.29		
Eğitim Fakültesi		66	3.44	0.56		
Başka (Fen Edebiyat Fakültesi)		17	3.56	0.63		
Toplam		90	3.49	0.57		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kazanım	Gruplar Arası	87.796	3	21.949	1.061	.381
	Gruplar İçi	1758.304	86	20.686		
	TOPLAM	1846.100	89			

$p>.05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin yeni programın içeriğine ilişkin görüşleri mezun olduğu okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(3-86)=1.094;p<.05$]. İçeriğe ilişkin olarak 3 yıllık yüksekokul mezunu öğretmenler daha olumlu görüşe sahiptir (Tablo 37).

Tablo 37: Öğretmenlerin Programın İçerik Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Okul		N	\bar{X}	Ss		
Öğretmen Okulu		2	3.29	0.40		
3 Yıllık Yüksekokul		5	3.63	0.08		
Eğitim Fakültesi		66	3.18	0.53		
Başka (Fen Edebiyat Fakültesi)		17	3.24	0.54		
Toplam		90	3.22	0.52		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
İçerik	Gruplar Arası	57.668	3	14.417	1.094	.365
	Gruplar İçi	1120.554	86	13.183		
	TOPLAM	1178.222	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Tablo 38: Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Okul		N	\bar{X}	Ss		
Öğretmen Okulu		2	3.06	0.44		
3 Yıllık Yüksekokul		5	3.63	0.20		
Eğitim Fakültesi		66	3.32	0.47		
Başka (Fen Edebiyat Fakültesi)		17	3.37	0.40		
Toplam		90	3.34	0.45		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Öğrenme Öğretme	Gruplar Arası	39.041	3	9.760	.745	.564
	Gruplar İçi	1113.859	86	13.104		
	TOPLAM	1152.900	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin yeni programın öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşleri mezun olduğu okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(3-86)=0.745; p < .05$]. Öğrenme-öğretme sürecine ilişkin olarak öğretmen okulu

mezunları daha az olumlu düşünürken 3 yıllık yüksek okul mezunu öğretmenler daha olumlu düşünmektedirler (Tablo 38).

Öğretmenlerin yeni programın ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri mezun olduğu okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(3-86)=1.465;p<.05$]. Programın ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin olarak da 3 yıllık yüksek okul mezunu öğretmenler daha olumlu görüşe sahiptir (Tablo 39).

Tablo 39: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Okul		N	\bar{X}	Ss		
Öğretmen Okulu		2	2.10	0.14		
3 Yıllık Yüksek okul		5	2.56	0.43		
Eğitim Fakültesi		66	2.28	0.32		
Başka (Fen Edebiyat Fakültesi)		17	2.20	0.26		
Toplam		90	2.27	0.32		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Ölçme ve Değerlendirme	Gruplar Arası	14.761	3	3.690	1.465	.220
	Gruplar İçi	214.139	86	2.519		
	TOPLAM	228.900	89			

$p>.05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin program geliştirme sürecine ilişkin görüşleri mezun olduğu okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(3-86)=1.132;p<.05$]. Programın ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin olarak da 3 yıllık yüksek okul mezunu öğretmenler daha olumlu görüşe sahiptir (Tablo 40).

Tablo 40: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Okul Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Okul		N	\bar{X}	Ss		
Öğretmen Okulu		2	2.14	0.40		
3 Yıllık Yüksekokul		5	2.57	0.36		
Eğitim Fakültesi		66	2.28	0.36		
Başka (Fen Edebiyat Fakültesi)		17	2.38	0.42		
Toplam		90	2.31	0.37		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Program Geliştirme	Gruplar Arası	30.801	3	7.700	1.132	.347
	Gruplar İçi	578.354	86	6.804		
	TOPLAM	609.156	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

5.3.4. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Oldu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları

Tablo 41: Öğretmenlerin Programın Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Alan		N	\bar{X}	Ss		
Coğrafya Bölümü ya da Öğretmenliği		33	3.48	0.59		
Tarih Bölümü ya da Öğretmenliği		30	3.53	0.56		
Sosyal Bilgiler		27	3.44	0.58		
Toplam		90	3.49	0.57		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kazanım	Gruplar Arası	6.552	2	3.276	.155	.857
	Gruplar İçi	1839.548	87	21.144		
	TOPLAM	1846.100	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin mezun olduğu alan (coğrafya, tarih, sosyal bilgiler) değişkeni açısından görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlerin yeni programın kazanımına ilişkin görüşleri mezun olduğu alan türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(2-87)=0.155;p<.05$]. Programın kazanımlarına ilişkin olarak tarih bölümü ya da öğretmenliğinden mezun olanlar daha olumlu görüşe sahiptir (Tablo 41).

Öğretmenlerin yeni programın içeriğine ilişkin görüşleri mezun olduğu alan türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(2-87)=0.898;p<.05$]. Programın içeriğine ilişkin tarih bölümü ya da öğretmenliğinden mezun olanlar daha olumlu görüşe sahiptir. (Tablo 42).

Tablo 42: Öğretmenlerin Programın İçerik Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Alan		N	\bar{X}	Ss		
Coğrafya Bölümü ya da Öğretmenliği		33	3.20	0.49		
Tarih Bölümü ya da Öğretmenliği		30	3.32	0.53		
Sosyal Bilgiler		27	3.14	0.55		
Toplam		90	3.22	0.52		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
İçerik	Gruplar Arası	23.832	2	11.916	.898	.411
	Gruplar İçi	1154.390	87	13.269		
	TOPLAM	1178.222	89			

$p>.05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin yeni programın öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşleri mezun olduğu alan türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(2-87)=0.995;p<.05$]. Programın öğrenme-öğretme sürecine ilişkin en olumlu düşünenler sosyal bilgiler bölümünden mezun olan öğretmenler olmuştur. Coğrafya bölümü ya da öğretmenliğinden mezun olanlar öğrenme-öğretme sürecine ilişkin daha olumsuz görüşe sahiptir. (Tablo 43).

Tablo 43: Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Alan		N	\bar{X}	Ss		
Coğrafya Bölümü ya da Öğretmenliği		33	3.26	0.40		
Tarih Bölümü ya da Öğretmenliği		30	3.34	0.46		
Sosyal Bilgiler		27	3.43	0.49		
Toplam		90	3.34	0.45		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Öğrenme Öğretme	Gruplar Arası	25.788	2	12.894	.995	.374
	Gruplar İçi	1127.112	87	12.955		
	TOPLAM	1152.900	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin yeni programın ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri mezun olduğu alan türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(2-87)=0.239; p < .05$]. Programın ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin olarak coğrafya bölümü ya da öğretmenliğinden mezun olan öğretmenler, sosyal bilgiler bölümünden mezun olanlar öğretmenlerle aynı görüşe sahiptir (Tablo 44).

Tablo 44: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Alan		N	\bar{X}	Ss		
Coğrafya Bölümü ya da Öğretmenliği		33	2.29	0.34		
Tarih Bölümü ya da Öğretmenliği		30	2.24	0.26		
Sosyal Bilgiler		27	2.29	0.37		
Toplam		90	2.27	0.32		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Ölçme ve Değerlendirme	Gruplar Arası	1.252	2	.626	.239	.788
	Gruplar İçi	227.648	87	2.617		
	TOPLAM	228.900	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin program geliştirme sürecine ilişkin görüşleri mezun olduğu alan türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(2-87)=0.079;p<.05$]. Öğretmenlerin program geliştirme sürecine ilişkin görüşleri birbirine çok yakındır (Tablo 45).

Tablo 45: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Mezun Olduğu Alan Değişkeni Açısından Farklılıkları

Mezun Olduğu Alan		N	\bar{X}	Ss		
Coğrafya Bölümü ya da Öğretmenliği		33	2.29	0.38		
Tarih Bölümü ya da Öğretmenliği		30	2.31	0.41		
Sosyal Bilgiler		27	2.33	0.33		
Toplam		90	2.31	0.37		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Program Geliştirme	Gruplar Arası	1.110	2	.555	.079	.924
	Gruplar İçi	608.045	87	6.989		
	TOPLAM	609.156	89			

$p>.05$ düzeyinde anlamsızdır

5.3.5. Öğretmenlerin Programın Kazanım, İçerik, Öğrenme-Öğretme, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları

Öğretmenlerin meslekteki kıdem (1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 20+ yıl) değişkeni açısından görüşleri incelenmiştir.

Öğretmenlerin yeni programın kazanımına ilişkin görüşleri meslekteki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(4-85)=0.771;p<.05$]. Programın kazanımına ilişkin olarak en olumlu görüşe sahip olanlar 20 yıldan daha fazla kıdeme sahip olan öğretmenlerdir. Programın kazanımları hakkında en az olumlu düşünen öğretmenler ise 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerdir (Tablo 46).

Tablo 46: Öğretmenlerin Programın Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları

Meslekteki Kıdemi		N	\bar{X}	Ss		
1 – 5 yıl		28	3.34	0.60		
6 – 10 yıl		24	3.56	0.52		
11 – 15 yıl		16	3.48	0.61		
16 – 20 yıl		9	3.53	0.66		
20 yıldan fazla		13	3.63	0.50		
Toplam		90	3.49	0.57		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kazanım	Gruplar Arası	64.621	4	16.155	.771	.547
	Gruplar İçi	1781.479	85	20.959		
	TOPLAM	1846.100	89			

p>.05 düzeyinde anlamsızdır

Tablo 47: Öğretmenlerin Programın İçerik Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları

Meslekteki Kıdemi		N	\bar{X}	Ss		
1 – 5 yıl		28	3.06	0.51		
6 – 10 yıl		24	3.35	0.44		
11 – 15 yıl		16	3.20	0.51		
16 – 20 yıl		9	3.29	0.72		
20 yıldan fazla		13	3.33	0.51		
Toplam		90	3.22	0.52		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
İçerik	Gruplar Arası	67.066	4	16.767	1.283	.283
	Gruplar İçi	1111.156	85	13.072		
	TOPLAM	1178.222	89			

p>.05 düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin yeni programın içeriğine ilişkin görüşleri meslekteki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(4-85)=1.283;p<.05$]. Programın içeriğine ilişkin olarak en olumlu görüşe sahip olanlar 6-10 yıl arasında hizmet yapan öğretmenlerdir. 1-5 yıl arasında hizmet süresine sahip öğretmenler içerik hakkında en az olumlu görüşe sahiplerdir (Tablo 47).

Öğretmenlerin yeni programın öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşleri meslekteki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(4-85)=0.964;p<.05$]. Programın öğrenme-öğretme sürecine ilişkin olarak en olumlu görüşe sahip olanlar 16-20 yıl arasında çalışma süresi bulunan öğretmenlerdir. Bu konuda en olumsuz düşünen öğretmenler ise 6-10 yıl arasında hizmet yapan öğretmenlerdir (Tablo 48).

Tablo 48: Öğretmenlerin Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları

Meslekteki Kıdemi		N	\bar{X}	Ss		
1 – 5 yıl		28	3.37	0.51		
6 – 10 yıl		24	3.21	0.48		
11 – 15 yıl		16	3.30	0.36		
16 – 20 yıl		9	3.47	0.40		
20 yıldan fazla		13	3.46	0.39		
Toplam		90	3.34	0.45		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Öğrenme Öğretme	Gruplar Arası	50.010	4	12.502	.964	.432
	Gruplar İçi	1102.890	85	12.975		
	TOPLAM	1152.900	89			

$p>.05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin yeni programın ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri meslekteki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(4-85)=0.613;p<.05$]. Programın ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin olarak en

olumlu görüşe sahip olanlar 16-20 yıl arasında çalışma süresi bulunan öğretmenlerdir. Diğer öğretmenlerin görüşleri birbirine çok yakındır (Tablo 49).

Tablo 49: Öğretmenlerin Programın Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları

Meslekteki Kıdemi		N	\bar{X}	Ss		
1 – 5 yıl		28	2.25	0.33		
6 – 10 yıl		24	2.23	0.25		
11 – 15 yıl		16	2.29	0.29		
16 – 20 yıl		9	2.42	0.35		
20 yıldan fazla		13	2.28	0.42		
Toplam		90	2.27	0.32		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Ölçme ve Değerlendirme	Gruplar Arası	6.413	4	1.603	.613	.655
	Gruplar İçi	222.487	85	2.617		
	TOPLAM	228.900	89			

$p > .05$ düzeyinde anlamsızdır

Öğretmenlerin program geliştirme sürecine ilişkin görüşleri meslekteki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(4-85)=0.775; p < .05$]. Program geliştirme sürecine ilişkin olarak en olumlu görüşe sahip olanlar 16-20 yıl arasında çalışma süresi bulunan öğretmenlerdir. Diğer öğretmenlerin görüşleri birbirine çok yakındır (Tablo 50).

Tablo 50: Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Meslekteki Kıdem Değişkeni Açısından Farklılıkları

Meslekteki Kıdemi		N	\bar{X}	Ss		
1 – 5 yıl		28	2.27	0.36		
6 – 10 yıl		24	2.33	0.32		
11 – 15 yıl		16	2.28	0.43		
16 – 20 yıl		9	2.51	0.46		
20 yıldan fazla		13	2.27	0.38		
Toplam		90	2.31	0.37		
Varyans Analizi		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Program Geliştirme	Gruplar Arası	21.436	4	5.359	.775	.544
	Gruplar İçi	587.720	85	6.914		
	TOPLAM	609.156	89			

p>.05 düzeyinde anlamsızdır

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara yönelik sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir. 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı coğrafya konularını programın öğeleri bakımından öğretmen görüşlerine göre değerlendirmek için öğretmenlere anket uygulanmıştır. Öğretmen görüşlerinin cinsiyet, görev yeri, mezun olduğu okul, mezun olduğu alan, meslekteki kıdem değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

6.1. Sonuçlar

Araştırmaya göre ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Araştırmaya katılan öğretmenler içinde erkek oranı fazla olmakla birlikte, cinsiyet oranlarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin yarıya yakını ilçe merkezlerinde görev yapmaktadır. Çanakkale’de görev yapanlarla, il genelinde belde ve köylerde görev yapanların sayısı birbirine çok yakındır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğretmen yetiştiren kurumlar olan Eğitim Fakültelerinden mezun olmuştur. Öğretmenlerin mezun oldukları alanların oranları birbirine çok yakın olmakla birlikte alanı coğrafya öğretmenliği ya da bölümü olanların üstünlüğü vardır. Coğrafya öğretmenliğinden veya bölümünden mezun olanların oranı % 36.7’dir. Coğrafya konularının incelendiği bu araştırmada, alanı coğrafya olan öğretmenlerin fazla olması, programın iyi analiz edilmesi açısından önemlidir. Öğretmenlerin yarıdan fazlası mesleki yaşamlarının başında olup görev süreleri on yıldan azdır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu eski ve yeni program hakkında bilgi sahibidir. Bütün bunlar göz önüne alındığında öğretmenlerin kişisel bilgilerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularını değerlendirebilecek durumda olduğu görülmektedir.

Öğretmenler, programın kazanımlarına ilişkin önermelere “çok” düzeyinde katılmışlardır. Öğretmenlerin, kazanımlarla ilgili katıldığı önermelere bakıldığında, bunların kazanımların ifade şekliyle ilgili olduğu görülmektedir. Öğretmenlere göre

kazanım ifadeleri açık olarak ve kolaydan zora yazılmıştır. Kazanım ifadeleri birbirleriyle tutarlıdır ve konu alanının özelliklerine uygundur. Bu sonuçlara bakıldığında kazanımların ifade ve yazım şekilleriyle ilgili bir sorunun olmadığı anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin kazanımlarla ilgili kısmen katıldığı önermelere bakıldığında ise bunların, önermelerin ifade ettiği anlamla ilgili olduğu görülmektedir. Öğretmenler, programın kazanımlarının gerçekleşeceğine ve kazanımların toplumun beklentilerine cevap vereceğine kısmen katılmaktadırlar. Yine öğretmenler, kazanımların öğrencilerin ihtiyacını karşılayacağına ve bu kazanımların davranışa dönüşeceğine kısmen katılmaktadırlar. Bu durum kazanım ifadelerinde bazı eksikliklerin bulunduğunu göstermektedir.

Öğretmenler, programın kazanımlarına ilişkin görüşlerinde çalıştıkları yere göre farklı düşünmektedirler. Çanakkale’de görev yapan öğretmenler, il genelinde belde ve köylerde görev yapan öğretmenlere göre bu konuda daha olumlu görüşe sahiptirler. Bunun sebebi il genelindeki belde ve köylerdeki okulların ders araç-gereçleri bakımından Çanakkale’ye göre yetersiz olmasıdır. Ayrıca belde ve köylerdeki ekonomik şartların genel olarak iyi olmamasından dolayı öğrencileri derslere motive etmenin zor olmasıdır. Bu sonucun ortaya çıkmasında il genelinde belde ve köylerde görev yapan öğretmenlerin ildeki öğretmenlere göre hizmet süresinin az olması da etkilidir.

Öğretmenler programın içeriğine “orta” düzeyinde katılmaktadırlar. Öğretmenler, içeriğin hazırlanırken öğretim ilkelerine uyulduğunu düşünmektedirler. İçeriğin öğretim ilkelerine uygun olarak verilmesi, öğrencilerin konuları daha iyi kavrayabilmesi için gereklidir. Ayrıca öğretmenler içeriğin kazanımlara uygun olarak hazırlandığını söylemektedirler. Öğretmenlere göre kazanımlar ile içerik birbirinden kopuk değildir. Bu durum öğrencilerin içeriği kavramada fazla zorlanmayacaklarını gösterir.

İçeriğin, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılaması ve toplumun ihtiyaçlarına hizmet etmesi son derece önemlidir. Ama öğretmenler yeni öğretim programının

içeriğinin, öğrenci ihtiyaçlarını tam olarak karşılayacağına ve toplumun ihtiyaçlarına hizmet edeceğine fazla inanmamaktadırlar. Bu durum içeriğe bazı konuların eklenmesi gerektiğini veya içerikteki bazı konuların değiştirilmesi gerektiğini gösterir.

Öğretmenler, içeriğin belirlenen süre içerisinde bitirileceğine inanmamaktadırlar. Öğretmenlere göre, sosyal bilgiler dersi için ayrılan haftalık 3 ders saatlik süre yeterli değildir. Bunun sebebi etkinliklerin amacına uygun olarak yapılmaya çalışıldığında haftada 3 saatlik sürede bitirilmesinin zor olmasıdır. Ders saatinin az bulunmasının bir nedeni de sosyal bilgiler dersinin karşılığı olarak görülen fen ve teknoloji dersinin süresinin yeni programla birlikte haftada 3 saatten 4 saate çıkmış olmasıdır.

Öğretmenlerin içeriğe ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermiştir. Kadın öğretmenler bu konuda erkek öğretmenlere göre daha olumlu düşünmektedirler. Bunda kadın öğretmenlerin olaylara daha iyi niyetli bakmaları ve acele karar vermemeleri etkilidir.

Öğretmenler programın öğrenme-öğretme sürecine “orta” düzeyinde katılmaktadırlar. Öğretmenlerin yeni programın öğrenci merkezli işlendiğini, yeni programla birlikte araç gerek kullanımının arttığını ve yeni programın yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı için öğrencileri araştırma yapmaya ve gözleme yönelttiğini düşünmesi çok olumludur. Öğretmenlerin bu önermelere katılması, onların yeni programın mantığını kavradıklarını ortaya çıkartmaktadır.

Öğretmenlere göre yeni programda önerilen araç gereçler öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Ancak öğretmenlere göre programın önerdiği araç gereçler, coğrafya konularının öğretiminde ihtiyacı karşılamakta tam olarak yeterli değildir. Burada öğretmenler okullarında bulunan araç gereçleri dikkate almış olabilirler.

Öğretmenler öğretim yönteminin seçiminde en önemli faktör olarak dersin süresini görmektedir. Öğretmenlere göre öğretim yönteminin seçiminde önemli olan diğer bir faktör de okulun fiziki olanaklarıdır. Bu durum öğretmenlerin okullarının

fiziki olanaklarından memnun olmadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Öğretmenlerin bu soruda sınıfların kalabalık oluşunu tercih etmemeleri Çanakkale’de sınıfların kalabalık olmadığını göstermektedir.

Öğretmenlere göre öğrenciler dersin işlenmesine katılmaktadırlar ve eski programa göre daha aktiftirler. Bu durum yeni programın öğrencileri daha aktif kılma düşüncesinin uygulandığını göstermektedir.

Öğretmenler ders anlatırken en fazla yazı tahtası ve haritayı kullanırken, en az projeksiyon makinesini ve video, VCD, DVD, kaseti kullanmaktadırlar. Yeni öğretim programı, daha çok duyu organına hitap eden araç-gereç kullanımını önermektedir. Öğretmenlerin araç-gereç kullanım sıklığı bu durumla bağdaşmamaktadır.

Öğretmenler programın ölçme ve değerlendirme sürecine “çok” düzeyinde katılmaktadırlar. Öğretmenlerin yarısından fazlası yeni programla birlikte ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının değiştiğini söylemektedir. Bu durum öğretmenlerin yeni programın istediği öğretmen şekline uymaya çalıştığını göstermektedir. Yaptıkları yazılı sınavların sayısını değiştiren öğretmenler azınlıktadır. Bu durum değerlendirme yaparken sürecin değerlendirmeye pek fazla katılamayacağını göstermektedir.

Öğretmenler, öğretim programında önerilen ölçme ve değerlendirme tekniklerini yeterli görmektedirler ve yeni programa göre ölçme ve değerlendirme yapmanın daha zor olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler ölçme ve değerlendirme yapmak için en fazla performans değerlendirme ölçeğini kullanmakta ve öğrenci ürün dosyalarına bakmaktadırlar. Öğretmenler ölçme ve değerlendirme yaparken en az tutum ölçeğini kullanmaktadırlar. Tutum ölçeklerinin kullanılması öğrencilerin derse karşı tutumlarını ölçmenin en etkin yollarından biridir. Öğretmenlerin tutum ölçeklerini çok kullanmamaları öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının tam olarak ölçülemediğini göstermektedir.

Öğretmenler program geliştirme sürecine ilişkin görüşlere “çok” düzeyinde katılmaktadırlar. Öğretmenlerin yarıya yakını yeni programı uygulamak için bir eğitim aldığını fakat bu eğitimin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı bu konuda öğretmenleri yeterli şekilde aydınlatamamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın programların uygulayıcıları olan öğretmenleri bu konuda çok iyi bilgilendirilmeleri gerekir. Bu eksikliğe rağmen öğretmenler, yeni programla ilgili bilgi ihtiyacını en fazla Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği kurs ve seminerlerle giderdiklerini belirtmektedirler.

Öğretmenler, programın kazanımlarındaki değişimi yeterli görmektedirler. Öğretmenler, yeni programda öğrencinin ilgisini çekmeyen konuların olduğunu düşünmekle birlikte yeni programın öğrencileri hayata daha iyi hazırlayacağını düşünmektedirler. Öğretmenler programın bazı yönlerine tam katılmamakla birlikte yeni programın eski programlara kıyasla öğrencileri hayata daha iyi hazırlayacağına inanmaktadırlar. Bu durum öğretmenlerin yeni programı beğendiklerini ortaya çıkarmaktadır.

Öğretmenler, “öğretmen kılavuz kitabı” uygulamasına olumlu yaklaşmaktadırlar. Öğretmenlerin elinde onlara yol gösteren, öneriler sunan bir kaynağın olması önemlidir. Ama öğretmene sadece okutacağı ders kitabını hazırlayan yayınevinin öğretmen kılavuz kitabı verilmektedir. Öğretmenin elinde alternatif öğretmen kılavuz kitabı bulunmamaktadır. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı öğretmenlere yol göstermekte, ama alternatif kaynak kitap olmadığı için de öğretmenleri sınırlandırmaktadır.

Öğretmenler ders kitaplarının en çok görselliğini ve içeriğini beğenmektedirler. Yeni ders kitapları grafik, resim, şekil ve haritalarla donatılmıştır. Yeni programa göre yazılan ders kitapları yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı için içeriği öğretmenler tarafından beğenilmektedir. Bu durum ders kitaplarının görsel ve içerik olarak eski ders kitaplarından çok daha iyi olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin yeni programın, program geliştirme sürecine ilişkin görüşleri görev yaptıkları yere göre farklılık göstermiştir. Çanakkale’de görev yapan öğretmenler il genelinde belde ve köylerde görev yapan öğretmenlere göre program geliştirme sürecine ilişkin daha olumlu düşünmektedir. Bunun sebebi Çanakkale’deki okulların ders araç gereçleri yönünden daha iyi durumda olmasıdır.

Yeni öğretim programlarını değerlendirmek için birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik gösteren üç araştırma aşağıda verilmiştir:

Doğanay ve Sarı (2008), “*Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma*” adlı çalışmalarında 2005 yılı sosyal bilgiler programını öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmişlerdir. Araştırmada, öğretmenlerin uygulamada araç-gereç eksikliği, fiziki koşulların yetersizliği ve hizmet içi eğitim gereksinimi gibi önemli sorunlarla karşılaştıkları belirlenmiştir.

Bu araştırmada çıkan sonuçlar Doğanay ve Sarı’nın ulaştığı sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Ankete katılan öğretmenler yeni program hakkında yeterince bilgilendirilmediklerini düşünmektedirler. Öğretmenlerin % 48.9’u bir toplantı veya seminere katıldığını ama bunun yeterli olmadığını söylemektedir. Öğretmenlerin % 10.0’u ise bir toplantı veya seminere katılmamıştır. Ankete katılan öğretmenler, öğretim yönteminin seçiminde etkili olan faktörü “dersin süresi”nden sonra (% 25.6) % 19.8 oranıyla “okulun fiziki olanakları” olarak belirtmişlerdir.

Aykaç (2007), “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*” adlı çalışmasında yeni sosyal bilgiler programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlardan bazıları şöyledir:

1. Sürecin değerlendirilmesi mümkün olmamaktadır.
2. Öğretmenlerin aldığı hizmet içi eğitim yetersizdir.
3. Sınıf mevcutları fazladır.
4. Okulların fiziki yapısı yeterli değildir.

Çanakkale’de görev yapan öğretmenler sınıfların kalabalık olduğunu düşünmemektedirler. Ancak Aykaç’ın araştırmasında ulaştığı diğer sonuçlar bu araştırma sonuçları ile aynıdır.

Yapıcı ve Demirdelen (2007), “*İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri*” adlı çalışmalarında sosyal bilgiler dersini öğretmen görüşlerine göre değerlendirmişlerdir. Araştırmalarında ulaştıkları sonuçlardan bazıları şöyledir:

1. Öğretmenler eski ve klasik ölçme ve değerlendirme alışkanlıklarına devam etmektedirler.
2. Okulların fiziksel alt yapıları ve sınıf mevcutları, yeni programın uygulanabilirliğini zorlaştırmaktadır.
3. Ölçme ve değerlendirme araçlarının çokluğu öğretmenleri zorlamaktadır.

Bu araştırmadan çıkan sonuçlar da Yapıcı ve Demirdelen’in araştırmasının sonuçlarıyla aynı yödedir. Öğretmenlere göre yeni programa göre ölçme ve değerlendirme yapmak zordur, okulların fiziksel sorunları giderilmelidir.

6.2. Öneriler

Anket çalışmasına göre ulaşılan bu sonuçlardan aşağıdaki öneriler getirilebilir:

1- Yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programın kazanımlarının öğrencilerin ihtiyacını daha fazla karşılaması ve toplumun beklentilerine daha fazla cevap vermesi için bazı kazanımların ve buna bağlı olarak içeriğin gözden geçirilmesi gereklidir.

2- 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde bulunan toplam 43 kazanımı gerçekleştirecek etkinlikleri bir eğitim-öğretim yılında amacına uygun olarak yapılabilmesi için ya ders saati arttırılmalı ya da etkinlik sayısı azaltılmalıdır. Etkinlik sayısı azaltılınca bunun doğal sonucu olarak kazanımların sayısının da azaltılması

gerekir. Ayrıca sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati fen ve teknoloji dersi gibi haftada 4 saat olmalıdır.

Bazı kazanımları gerçekleştirmek için içeriğin çok geniş tutulması gerekir. Bu da mümkün değildir. Örneğin “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde 2. kazanım olan “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar”, ifadesini gerçekleştirmek için öncelikle ülkemizin belli başlı coğrafi özelliklerinin bilinmesi gerekir. Arkasından yatırım yapılacak sektörün özelliklerinin bilinmesi gerekir. Bütün bunlar içeriğe alınınca içerik, önerilen 3 saatlik derste bitirilemez. Bunlar içeriğe alınmayınca yatırım projesi yapmak mümkün olmaz. Bundan dolayı bazı kazanımların ve içeriğin gözden geçirilmesi gerekir.

3- Okulların fiziki şartları düzeltilmeli, araç-gereç bakımından alt seviye belirlenmeli ve bu seviyeyi yükseltmek için çalışmalar yapılmalıdır. Okullarda internet bağlantılı bilgisayar laboratuvarları oluşturulmalıdır. Önerilen birçok etkinliği gerçekleştirmek için internette yararlanmak gerekmektedir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin araştırma ve gözlem yapabilmesi için okullardaki bilgisayar laboratuvarları saat 17:00’ye kadar açık olmalıdır. Ayrıca coğrafya konularını anlatırken kullanılacak harita, küre, afiş, kesit, resim, grafik gibi ders materyalleri yeterli miktarda okullarda bulunmalıdır.

4- Öğretmenlerin, öğrencilerin ilgisini çekecek ders araç gereçleri kullanmaları teşvik edilmelidir. Yeni programın etkin olarak uygulanabilmesi için araç gereç kullanımı çok önemlidir. Okul idaresi, aileler ve öğrenciler bu konuda öğretmenlere yardımcı olmalıdır.

5- Öğretmenler öğrenci başarısını daha iyi ölçebilmek için farklı ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanmalıdır. Gözlem, öz değerlendirme, dereceli puanlama anahtarı, kavram haritaları, akran değerlendirme gibi yeni programın önerdiği alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri kullanılmalıdır. Ayrıca öğrenci tutumlarını ölçmek için tutum ölçeklerinden ve öz değerlendirme formlarından faydalanmak yararlı olacaktır.

6- Öğretmenler yeni programlar hakkında bilgilendirilmelidir. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı'nın iyi bir planlama yapması ve bütün öğretmenlere bu seminerleri aldırması gerekir. Bunun dışında seminer ve toplantıların içeriği doldurulmalı; öğretmenler toplantılardan bilgilenmiş olarak ayrılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın üniversiteler ile işbirliği içerisinde olması faydalı olacaktır. Üniversiteler, yapacakları sempozyumlarla, verecekleri konferanslarla öğretmenlere faydalı olup yol gösterebilirler. Yine Milli Eğitim Bakanlığı yapılan bu konferanslara öğretmenlerin katılmasını sağlamalıdır.

7- Öğretmenlere “öğretmen kılavuz kitabı” verilirken farklı seçenekler sunmak faydalı olacaktır. Değişik yayınevlerinin hazırladığı öğretmen kılavuz kitapları öğretmenlere verilebilir. Ya da ders etkinliklerinin bulunduğu, resmi bir internet sitesi oluşturulabilir.

Ayrıca yapılan çalışma sonucunda yeni programla ilgili şu genel öneriler de getirilebilir:

1- Bazı kazanımlar birleştirilip aynı ünite içine alınmalıdır. Örneğin “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin 3. kazanımı (dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur), “Ülkemiz ve Dünya” ünitesindeki 1. kazanımla (görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur) aynı ünite içerisinde yer almalıdır. Çünkü iklim, insanların yaşantısını etkilemektedir. Dünyadaki nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının iklimle ilgisi vardır. Bu iki kazanım aynı ünite içerisinde yer alırsa öğrenciler iklim, nüfus, ekonomi, ilişkisini daha iyi kavrarlar.

2- Kazanımların gerçekleşmesi için ders kitaplarındaki bazı etkinlikler gözden geçirilmelidir. Kitaplardaki yazım yanlışları ve bilgi yanlışları düzeltilmelidir. Ders kitaplarının 5 yıllık süreyle okutulması tavsiye edilmemeli; bu süre en fazla 2 yıl olmalıdır. Böylece içerikteki bilgilerin geçerliliği sağlanmış olur. Örneğin A Yayınları (Kökülsa, Tokcan, Akbaba, 2006a:126-127), “Ülkemiz ve Dünya” ünitesinde ülkemizin ihracat ve ithalat rakamlarını 2004 yılına göre

vermiştir. Kitap 5 yıl tavsiye edildiği için bu bilgi kitaplarda 5 yıl aynı kalacaktır. Bilgilerin geçerliliğini koruması için ders kitaplarının bazı bölümleri 2 yıl arayla güncelleştirilmelidir.

3- Bazı konuların içeriğe eklenmesi gerekir. Örneğin hava olayları, dünyanın şekli ve hareketleri gibi konular öğrencilerin ilgisini çekecek konulardır. Aynı zamanda öğrenciler bu konuları günlük hayatlarında kullanabilirler.

4- Yeni programda sürecin de değerlendirilmesi için, öğrencilerin not ortalamasının hesaplanma şekli değiştirilmelidir. Öğrencilerin not ortalaması hesaplanırken her yazılı sınavı bir grup olarak alınmış; öğretmenlerin değerlendirmeleri (eski ifadeyle sözlü notları) dört tane verilse de bir gruba dönüştürülmüştür. Bu durum yazılı sınavlarının önemini artırmış, öğretmen etkinliği azaltılmıştır. Çünkü öğretmenlerin değerlendirme yaparken kullandıkları, performans ödevi, öğrenci ürün dosyası, gözlem formları gibi ölçütler bir nota dönüştürülüp ortalamaya katılmaktadır. Bu durumda sürecin değerlendirilip ortalamaya katılması pek mümkün olmamaktadır. Öğrenciler değerlendirilirken yazılı sınavlarına yani yine sonuca bakılmaktadır. Eğer öğretmenin yazılı sınav haricinde yapacağı değerlendirme en az 2 grup üzerinden yapılırsa süreç de değerlendirilmiş olacaktır.

5- Milli Eğitim Bakanlığı çeşitli seminerlerle, farklı öğretim yöntem ve tekniklerini idareci, öğretmen ve öğrencilere anlatmalıdır. Öğretmenler bu sayede hem bilgilerini yenileme fırsatı bulurlar hem de yeni öğretim yöntem ve tekniklerini öğrenmiş olurlar. Öğrenciler ise doğru çalışma yöntemlerini uygulayarak konuları daha iyi öğrenirler.

KAYNAKÇA

ABDULLAH, A. A.

- 2001 İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Coğrafya Konularının Program Geliştirme İlkelerine Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

AKA, K.

- 1991 İki Coğrafya Ders Kitabı, Türkiye'nin Ders Kitapları.
İstanbul: Cem Yayınları.

AKYILDIZ, R., Durmuş, H.

- 2003 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı.
Ankara: Yeni Çizgi Yayınları.

AKYÜZ, Y.

- 2001 Başlangıçtan 2001'e Türk Eğitim Tarihi.
İstanbul: Alfa Yayıncılık.

ANTEL, S.

- 1939 Maarifimiz ve Meseleleri.
İstanbul: Remzi Kitabevi.

ARARAT, T.

- 1939 Tam Ölçüde Lise Davası.
İstanbul: Sertel Matbaası.

ARSLAN, A., DEMİREL, Ö.

- 2007 İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Öğretim Programının Değerlendirilmesi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:175.

ARSLAN, M.

- 1999 Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları ve Belli Başlı Özellikleri, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 144, Ankara.

ATALAY, İ.

- 1994 Genel Fiziki Coğrafya.
İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

ATASOY, E.

- 2004 Coğrafya Bilimi ve Coğrafya Öğretimine Giriş.
Bursa: Ezgi Kitabevi.

AYKAÇ, N.

- 2006 Eğitim Programı ve Program Geliştirme.
(Öğrenme-Öğretme Sürecinde Planlama ve Uygulama, Editör: Necdet Aykaç, Hasan Aydın).
Ankara: Naturel Yayıncılık.

AYKAÇ, N.

- 2007 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Güz-2007, Cilt 6, Sayı: 22 (<http://www.esosder.org/dergi/2246-73.pdf> adresinden 11/04/2008 tarihinde alınmıştır).

BALCI, A.

- 2005 Sosyal Bilimlerde Araştırma (Yöntem, Teknik ve İlkeler).
Ankara: Pegem Yayıncılık.

BAŞARAN, İ. E.

- 1999 Eğitime Giriş.
Ankara: Umut Yayım Dağıtım.

BAYKUL, Y.

- 1992 Eğitim Sisteminde Değerlendirme, H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi,
Yıl: 1992, Sayı:7, Ankara.

BİLEN, M.

- 2006 Plandan Uygulamaya Öğretim.
Ankara: Anı Yayıncılık.

BİNBAŞIOĞLU, C.

- 1983 Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme.
Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi.

BÜYÜKKARAGÖZ, S., ÇİVİ, C.

- 1999 Genel Öğretim Metotları.
İstanbul: Beta Basım Yayım.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş.

- 2006 Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.
Ankara: Pegem Yayıncılık.

CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET DENETLEME KURULU.

- 2004 Temel Eğitim Programı ve Bu Programın Gerçekleştirilmesinde
16.08.1997 Günlü, 4306 Sayılı Yasanın Katkılarının Araştırılıp
Denetlenmesine İlişkin Rapor Özeti, Sayı: 2004/2 Tarih: 12/02/2004,
(http://www.cankaya.gov.tr/tr_html/DDK/teb.htm adresinden
20/12/2006 tarihinde alınmıştır).

DAVİT, J. B., DURREL, K. R.

- 2001 The Training Evaluation Process, Kluwer Acedemic Puplisher 5
Edition, London.

DEMİRÇİ, A.

- 2008 Türkiye'deki Yeni Coğrafya Öğretim Programının Öğretmenlerin Bakış Açısından Değerlendirilmesi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:178, Ankara.

DEMİRCİOĞLU, G.

- 2007 Geçerlik ve Güvenirlik. (Ölçme ve Değerlendirme, Editör: Karip, E.), Ankara: Pegem Yayıncılık.

DEMİREL, Ö.

- 1992 Türkiye'de Program Geliştirme Uygulamaları, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 7, Ankara.

DEMİREL, Ö.

- 2003 Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem Yayıncılık.

DEMİREL, Ö.

- 2005 Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem Yayıncılık.

DOĞAN, H.

- 1975 Program Geliştirmede Sistem Yaklaşımı, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 14, Ankara.

DOĞAN, H.

- 1997 Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı. Ankara: Önder Matbaacılık.

DOĞANAY, A., SARI, M.

- 2008 Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma, İlköğretim Online, 7 (2), (<http://ilkogretim-online.org.tr/vol7say2/v7s2m17.pdf> adresinden 15/03/2008 tarihinde alınmıştır).

DOĞANAY, H.

- 1986 Milli Coğrafya I Ders Kitabı Hakkındaki Rapor, Türk Kültür Dergisi, Sayı 273, Ankara.

DOĞANAY, H.

- 2002 Coğrafya Öğretim Yöntemleri.
Erzurum: Aktif Yayınevi.

ELİBÜYÜK, M.

- 1986 Milli Coğrafya Ders Kitapları Hakkında Rapor, Türk Kültür Dergisi, Sayı:275, Ankara.

ERDEN, M.

- 1998 Eğitimde Program Değerlendirme.
Ankara: Anı Yayıncılık.

ERDEN, M.

- Tarihsiz Sosyal Bilgiler Öğretimi.
İstanbul: Alkım Yayınevi.

ERKÖSE, E.

- 2007 “Yenilenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sakarya İli Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

ERTÜRK, S.

- 1997 Eğitimde Program Geliştirme.
Ankara: Meteksan A.Ş.

FİDAN, N., ERDEN, M.

- Tarihsiz Eğitime Giriş.
Ankara: Alkım Kitapçılık.

GÖKAYDIN, N.

2002 Çağdaş Eğitime Bakış, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 153-154, Ankara.

GÖKLEKSİZ, M. N.

2007 Yeni İlköğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, Eğitim Araştırmaları Dergisi, Yıl:7, Sayı:27, Anı Yayıncılık, Ankara.

GÖZÜTOK, F. G.

2003 Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 160, Ankara.

GÜLERYÜZ, H.

2000 Eğitim Programlarının Dili ve Yaratıcı Öğrenme.
Ankara: Pegem Yayıncılık.

GÜNGÖRDÜ, E.

2002 İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.
Ankara: Nobel Nobel Yayın Dağıtım.

GÜRKAN, T., GÖKÇE, E.

1999 Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim.
Ankara: Siyasal Kitabevi,

GÜVEN, B., UZMAN, E.

2006 Ortaöğretim Coğrafya Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:14, No:2, Kastamonu.

GÜVEN, S.

2004 Program Geliştirme.
Öğretimde Planlama, Uygulama, Değerlendirme, Editör: Mehmet Gürol),
Elazığ: Üniversite Kitabevi.

GÜVEN, S.

- 2008 Sınıf Öğretmenlerinin Yeni İlköğretim Ders Programlarının Uygulanmasına İlişkin Görüşleri, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:177, Ankara.

HESAPÇIOĞLU, M.

- 1998 Öğretim İlke ve Yöntemleri (Eğitim Programları ve Öğretim). İstanbul: Beta Yayınları.

ILGAR, R.

- 2006 Coğrafya Öğretiminde Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 171, Ankara.

İŞMAN, A., ESKİCUMALI, A.

- 2003 Eğitimde Planlama ve Değerlendirme. İstanbul: Değişim Yayınları.

KABAPINAR, Y.

- 2005 Öğrenme Anlayışlarının Işığında Ders Kitabı Hazırlama. (Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Editörler: Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K.), Ankara: Pegem A Yayınları.

KAMBER, T.

- 2007 2005-2006 Yeni Öğretim Programında Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanabilirliğinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Uşak.

KARAKAYA, Ş.

- 2004 Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları ve Yeni Yönelimler. Ankara: Asil Yayın.

KARASAR, N.

- 2005 Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KILIÇ, A., SEVEN, S.

2003 Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi.
Ankara: Pegem Yayıncılık.

KOLUKISA, E. A., TOKCAN, H. ve AKBABA, B.

2006a Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı.
Ankara: A Yayınları.

KOLUKISA, E. A., TOKCAN, H. ve AKBABA, B.

2006b Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı.
Ankara: A Yayınları.

KUTLU, Ö.

2003 Cumhuriyetin 80. Yılında Ölçme ve Değerlendirme, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 160, Ankara.

KÜÇÜKAHMET, L.

2001 Öğretim İlke ve Yöntemleri.
Ankara: Nobel Yayın.

MAARİF VEKİLLİĞİ.

1942 Tebliğler Dergisi, Sayı:163, Ankara.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.

1969 Tebliğler Dergisi, Sayı:1582, Ankara.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.

1974 Tebliğler Dergisi, Sayı:1816, Ankara.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.

1985 Tebliğler Dergisi, Sayı:2195, Ankara.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.

1985 Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, No:246, Ankara.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.

1998 Tebliğler Dergisi, Sayı:2487, Ankara.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.

2005a Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9., 10., 11. ve 12. Sınıflar),
Ankara.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.

2005b İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El kitabı, Ankara.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.

2006 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve
Kılavuzu, Ankara.

MUMCU, A., SU, M.

2000 Lise ve Dengi Okular İçin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve
Atatürkçülük.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

NALÇACI, A.

2006 İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki Coğrafya
Konularının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre
Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Erzurum.

NAS, R.

2003 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Program, Yöntem ve
Etkinlikler). 2. Baskı,
Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

NCSS (National Council for the Social Studies).

1992 A Vision of Powerful and Learning in The Social Studies: Building
Social Understanding and Civic Efficacy, (erşim tarihi 05/08/2005,
www.socialstudies.org/positions/powerful/).

ÖZÇAĞLAR, A.

- 2001 Coğrafyaya Giriş.
Ankara: Hilmi Ulus Matbaacılık.

ÖZDEN, Y.

- 2005 Öğrenme ve Öğretme. 7. Baskı,
Ankara: Pegem Yayıncılık.

SABAN, A.

- 2000 Öğrenme Öğretme Süreci (Yeni Teori ve Yaklaşımlar).
Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

SÖNMEZ, V.

- 1998 Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu.
Ankara: Anı Yayıncılık.

SÖNMEZ, V.

- 2005 Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı.
Ankara: Anı Yayıncılık.

SÖZER, E.

- 1998a Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi.
Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

SÖZER, E.

- 1998b Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi. (Sosyal Bilgiler Öğretimi, Editör: Gürhan Can),
Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No:581.

ŞAHİN, C.

- 1990 Ortaokullarımız İçin Milli Coğrafya I Adlı Kitap Hakkında Düşünceler, Türk Kültür Dergisi, Sayı: 324, Ankara.

ŞAHİN, C.

- 2001 Türkiye’de Coğrafya Öğretimi.
Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

TAŞ, H. İ.

- 2005 Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze İlköğretim II. Kademe ve Liselerde Coğrafya Dersi ve Müfredatın Değişimi, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı 14, Erzurum.

TAŞDEMİR, M.

- 2000 Eğitimde Planlama ve Değerlendirme. (Program, Öğretim, Yöntem ve Değerlendirme),
Ankara: Ocak Yayınları.

TALİM ve TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI.

- 2008 (http://ttkb.meb.gov.tr/programlar/program_giris/SOSYAL%20BİLGİLER%20PROGRAMLARININ%20karşılaştırılması%2024.06.zip) adresinden 01/04/2008 tarihinde alınmıştır.

TORUN, T.

- 1991 Ortaokullarımızda Okutulan Milli Coğrafya Dersinin Program Yönünden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

TURGUT, M. F.

- 1983 Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları.
Ankara: Saydam Matbaacılık.

TÜYSÜZ, S., YILDIRIM, Ş.

- 2006 İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı.
Ankara: Tuna Matbaacılık.

UGAN, H.

- 2002 Cumhuriyet’in İlanından Günümüze İlköğretim II. Kademesinde Coğrafya Eğitim, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

URAL A., KILIÇ İ.

- 2006 Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi.
Ankara: Detay Yayıncılık.

VARIŞ, F.

- 1997 Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikleri”.
Ankara: Alkım Yayınları.

YALIN, H. İ.

- 2003 Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme.
Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

YAPICI, M., LEBLEBİCİLER, N. H.

- 2007 Öğretmenlerin Yeni İlköğretim Programına İlişkin Görüşleri,
İlköğretim Online, 6 (3), 01/04/008 tarihinde alınmıştır
(<http://ilkogretim-online.org.tr/vol6say3/v6s3m37.pdf>).

YAŞAR, O.

- 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı İle
Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi, Milli Eğitim Dergisi,
Sayı:163, Ankara.

YAŞAR, O.

- 2005 Türkiye’de Okutulan Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Ölçme
ve Değerlendirme Çalışmalarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir
Yaklaşım, Ijpe International Journal of Progressive Education,
Volume:1, Number:2, (<http://www.inased.org/IJPEv1n2.pdf>
adresinden 01/05/2008 tarihinde alınmıştır).

YAŞAR, Ş.

- 2006 Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi, (Yeni İlköğretim Programları
Değerlendirme Sempozyumu 14-16 Kasım 2005), Erciyes
Üniversitesi Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri.

YÜKSEL, S.

2003 Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları ve Sorunları, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 159, Ankara.

EKLER

EK-1: Etkinlik Örneği

DERS	: SOSYAL BİLGİLER
SINIF	: 6
YAKLAŞIK SÜRE	: 40'+40'+40'
ÖĞRENME ALANI	: ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM
ÜNİTE	: ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI
TEMEL BECERİLER	: Araştırma, eleştirel düşünme, Türkçe'yi doğru, etkili ve güzel kullanma, tablo ve grafik okuma, basit istatistikî verileri yorumlama, girişimcilik
KAZANIMLAR	: Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.
MATERYALLER	: Türkiye haritası
KAYNAK	: TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Türkiye İstatistik Yıllığı, 2003

SÜREÇ

1. Bu etkinlik iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada öğrenciler ülkemizdeki ekonomik faaliyetleri fark edecek, ikinci aşamada ise bu ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisine katkısını göreceklerdir.
2. Birinci aşamada öğrencilere kavram haritalarını vererek incelemelerini isteyin.
3. Öğrencilere kavramlar arasında ilişki olup olmadığını sorun ve bir ilişki kurmalarına yardımcı olun.
4. Kavram haritasında geçen kavramlardan bazılarını öğrencilere vermeden boş bırakabilir ve öğrencilerden boş bırakılan yerleri doldurmalarını isteyebilirsiniz.
5. Daha sonra öğrencilerden bu kavram haritasında yer alan bütün kavramlar için birer sembol belirlemelerini isteyerek bu sembolleri küçülterek kullanmalarını sağlayabilirsiniz.
6. Öğrencileri gruplara ayırarak her bir grubun ayrı bir ekonomik faaliyet alanını çalışmasını sağlayın.
7. Her gruba büyük boy resim kâğıdının üzerine bir Türkiye haritası çizdirin. Bölgeler ve il sınırları haritada görülmelidir.
8. Bir gruba Türkiye'de çıkarılan madenlerin listesini verip çıkarıldıkları yerleri haritada işaretlemelerini isteyin.

Ülkemizde çıkarılan madenlerden üzerinde durulması gerekenler şunlardır:

Demir	Bakır	Linyit
Altın	Bor	Doğalgaz
Boksit	Civa	Taşkömürü
Çinko	Kaya tuzu	Petrol
Krom	Kurşun	Volfram
Kükürt	Mermer	Uranyum

Toryum

9. Bu madenlerin hangi amaçlarla kullanıldıklarını araştırmalarını isteyin.
10. Diğer bir gruba yurdumuzda üretilen tarım ürünlerinin listesini verip üretildikleri yeri haritada işaretlemelerini isteyin.
Yurdumuzda yetiştirilen ürünlerden üzerinde durulması gerekenler şunlardır:
 - Sebzeler: Domates, biber, salatalık, patates, soğan
 - Meyveler: Üzüm, elma, şeftali, kiraz, turunçgil, kayısı, fındık, ceviz, kestane, muz, incir, antep fıstığı, karpuz
 - Sanayi Bitkileri: Çay, tütün, anason, soya fasulyesi, şeker pancarı, ayçiçeği, zeytin, pamuk
 - Tahıllar: Buğday, arpa, pirinç, mısır
 - Baklagiller: Nohut, fasulye, kırmızı mercimek
11. Diğer gruba da sanayi kollarının listesini verip, yoğun olduğu yerleri harita üzerinde işaretlemelerini isteyin.
Yurdumuzda yapılan sanayi faaliyetlerinden üzerinde durulması gerekenler şunlardır:

- Deri	- Gıda
- Kağıt ürünleri ve basım	- Kimya
- Maden	- Makine
- Orman ürünleri	- Otomotiv
- Tekstil	- Toprak ve çimento
12. Diğer bir gruba da Türkiye’de turizmin geliştiği yerleri harita üzerinde bularak işaretlemelerini isteyin.
13. Gruplardan her bir madeni, tarım ürününü, sanayi kolunu ve turizm faaliyetlerini ifade eden bir sembol bularak bunları Türkiye haritasında yapıştıracakları yerlerin sayısı kadar çoğaltmalarını ve Türkiye haritası üzerinde uygun yerlere yerleştirmelerini isteyin.
14. Haritanın kenarına bu hazırladıkları sembollerin hangi madeni, tarım ürününü, sanayi kolunu ve turizmin hangi türünü karşıladığını gösteren bir işaretler bölümü oluşturmalarını isteyin.
15. Ekonomik faaliyetlerin o bölgeyi nasıl etkilediğini araştırmalarını isteyin.
16. Bütün bu çalışmalar bittikten sonra her gruptan araştırma yaptıkları ekonomik faaliyetle ilgili bir iş kurmalarını ve işi nerede kuracakları, nasıl kuracakları ile ilgili gerekçelerini de içeren ayrıntılı bir proje hazırlamalarını isteyin.
17. Hazırlanan projelerin öğrenciler tarafından olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınarak tartışılmasını sağlayın.
18. Haritalar bittikten sonra sınıfta uygun bir yere asılır. Öğrencilerin projelerini sınıfta sergileyebilirsiniz.
19. 2. aşama için öğrencilere tablo ve grafikleri dağıtın. Tablo ve grafiklerin altında yer alan soruları cevaplandırmalarını isteyin. Daha sonra buradaki bilgilerle bu ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisine katkısını tartışmalarını isteyin.
20. Bu arada öğrencilerle “Gayri Safi Milli Hâsıla”nın anlamı üzerinde durun.

EK-2: Öz Değerlendirme Formu Örneği 1**Bunları Öğrendim**

6. Sınıf “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin sonunda neleri, ne kadar öğrendiğinizi anlamak için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için aşağıdaki soruları cevaplamalısınız. Sorularda size uygun olan seçeneklerden birini işaretleyiniz (X):

"Bunu çok iyi yapabiliyorum." için ☺,

"Bunu kısmen yapabiliyorum." için ☹,

"Bunu yapamıyorum." için ☹

ÖZ DEĞERLENDİRME		☺	☹	☹
1.	Harita üzerinde kıtalar ve ülkelerin yerini tanımlayabilirim.			
2.	Farklı ölçeklerde çizilmiş haritaların özelliklerini ayırt edebilirim.			
3.	Dünya üzerinde görülen iklim türlerini listeleyebilirim.			
4.	Ülkemizdeki iklim türlerini söyleyebilirim.			
5.	Ülkemizdeki iklim türlerinin dağılışımda konumun rolünü açıklayabilirim.			
6.	Ülkemizdeki iklim türlerinin dağılışıma yeryüzü şekillerinin etkisini açıklayabilirim.			
6.	Yerleşmeyi etkileyen faktörleri örneklendirebilirim.			
7.	Yerleşmeleri etkileyen faktörleri geçmişten günümüze değişim ve süreklilik açısından değerlendirebilirim.			
8.	İlk yerleşmelerden günümüze yerleşmeyi etkileyen faktörleri, çağ, yüzyıl milat kavramlarını kullanarak açıklayabilirim.			
9.	Anadolu uygarlıklarının yaşadıkları alanları haritada gösterebilirim.			
10.	Anadolu uygarlıklarının yerleşme özelliklerini kısaca tanımlayabilirim.			
11.	Anadolu uygarlıkları döneminde yapılan ekonomik faaliyetlerin, komşu toplumlarla etkileşimdeki rolünü örneklendirebilirim.			

Sonunda iki kez ☹ ya da bir kez ☹ işaretlediyseniz, başarılı bir şekilde çalışmaya devam edebilmek için, bu konuları tekrar çalışmalısınız.

EK-3: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği

Sevgili öğrenciler, aşağıda Sosyal Bilgiler dersine yönelik duygu ve düşünceleri yansıtan cümleler yer almaktadır. Bu cümlelerin karşısında da “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” olmak üzere dört seçenek verilmiştir. Lütfen cümleleri dikkatle okuyunuz ve sonra kendinize uygun olan seçeneklerden birini işaretleyiniz.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Sosyal Bilgiler benim için ilgi çekicidir.				
2. Sosyal Bilgiler dersine girerken büyük sıkıntı duyarım.				
3. Sosyal Bilgiler konularını severim.				
4. Arkadaşlarımla Sosyal Bilgiler konularını tartışmaktan zevk alırım.				
5. Sosyal Bilgiler bütün dersler içinde en korktuğum derstir.				
6. Sosyal Bilgiler dersi benim için gereksizdir.				
7. Boş zamanlarımda Sosyal Bilgiler dersi çalışırım.				
8. Sosyal Bilgiler dersi sınavından çekinirim.				
9. Boş zamanlarımda Sosyal Bilgiler dersi konularını okumaktan zevk alırım.				
10. Sosyal Bilgiler dersinde zaman geçmek bilmez.				
11. Yıllarca Sosyal Bilgiler dersi okusam bıkmam.				
12. Sosyal Bilgiler dersi beni huzursuz eder.				
13. Diğer derslere göre Sosyal Bilgileri daha çok severek çalışırım.				
14. Sosyal Bilgiler dersi beni korkutur.				
15. Çalışma zamanımın çoğunu Sosyal Bilgiler dersine ayırmak isterim.				
16. Sosyal Bilgiler dersinin konuları aklımı karıştırır.				
17. Sosyal Bilgiler dersinin konuları ilgi çekicidir.				
18. Sosyal Bilgiler dersinin gelmesini dört gözle beklerim.				
19. Sosyal Bilgiler dersinin yaşantımda önemli yararlar sağlayacağına inanırım.				
20. Sosyal Bilgiler dersi çalışırken canım sıkılır.				
21. Sosyal Bilgiler öğrenmek hayatımı renklendirir.				

EK-4: Coğrafya Tutum Ölçeği

Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlar	Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Coğrafya dersini sıkıcı buluyorum.					
2. Çalışsam da Coğrafya dersinden düşük notlar alıyorum.					
3. Coğrafya dersi genel kültürümü artırıyor.					
4. Coğrafya dersinde öğretmenimizin sürekli eleştirmesi beni dersten soğutuyor.					
5. Coğrafya derslerini diğer derslere göre daha zevkli buluyorum.					
6. Coğrafya dersine karşı ilgi duymuyorum.					
7. Coğrafya dersini ezber olduğu için sevmiyorum.					
8. Coğrafya dersi öğretmenimin yetersiz oluşu beni dersten soğutuyor.					
9. Coğrafya dersi kitaplarını yeterli bulmuyorum.					
10. Coğrafya dersi konularını anlamakta güçlük çekiyorum.					
11. Coğrafya dersi konularını çabuk unuttuğum için çalışmak içimden gelmiyor.					
12. Coğrafya dersini yaşayarak-göreyerek öğrenmek isterim.					
13. Coğrafya dersine çalışmak zorunda olduğum için çalışıyorum.					
14. Coğrafya herkes için gerekli ve önemli bir derstir.					
15. Coğrafya dersi merakımı gideriyor.					
16. Coğrafya dersi güncel bilgileri içerdiğinde hoşuma gidiyor.					
17. Coğrafya dersinin işlenişi hoşuma gitmiyor.					
18. Coğrafya derslerinde daha çok şey öğrenmek isterim.					
19. Coğrafya dersine harcadığım zamanda başka şeyler yapmak isterim.					
20. Coğrafya dersinin eğlenceli hale gelmesini istiyorum.					
21. Coğrafya dersini yaşadığım çevre konusunda beni bilgilendirdiği için seviyorum.					
22. Coğrafya dersini doğa olayları hakkında bilgi verdiği için seviyorum.					
23. Coğrafya dersini derse ilgi duyanlarla işlemek istiyorum.					
24. Coğrafya dersinin yararlı olduğuna inandığım için seviyorum					
25. Coğrafya dersine için kullandığımız defteri sevmiyorum.					
26. Coğrafya dersinde ülkemizi ve dünyamızı tanıma fırsatı bulduğum için mutlu olurum.					
27. Coğrafya dersi öğretmenimin konuları işlerken istekli olması					
28. Coğrafya dersinde harita çizmek hoşuma gidiyor.					
29. Coğrafya dersi öğretmenimin arkadaşça tavırları beni derse çekiyor.					
30. Coğrafya dersini kabiliyetim olduğu için seviyorum.					
31. Coğrafya dersini çalışmaktan büyük bir zevk duyuyorum.					
32. Coğrafya dersinde işlediğimiz konuları yeterli bulmuyorum.					
33. Coğrafya dersini anlamsız ve gereksiz buluyorum.					

34. Coğrafya dersi benim için öncelikli dersler arasında yer almıyor.						
35. Coğrafya dersinin olduğu gün okula gitmek içimden gelmiyor.						
36. Coğrafya dersini kolay ve anlaşılır bir ders olduğu için seviyorum.						
37. Coğrafya dersinde öğrendiğim bilgileri başkalarıyla paylaşmak hoşuma gidiyor.						
38. Coğrafya dersinde öğrendiğim bilgileri günlük yaşamda kullanmam beni coğrafyayla ilgili yeni şeyler öğrenmeye isteklendiriyor.						
39. Coğrafya dersinin olduğu günü sabırsızlıkla bekliyorum.						

EK-5: Öz Değerlendirme Formu Örneği 2

Bu form kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneğe (x) işareti koyunuz.

Öğrencinin;

Adı ve Soyadı:

Sınıfı :

No :

ÖĞRENCİLERİN DEĞERLENDİRECEĞİ DAVRANIŞLAR	DERECELER		
	Her zaman	Bazen	Hiçbir zaman
1. Başkalarının anlattıklarını ve önerilerini dinledim.			
2. Yönergeyi izledim.			
3. Arkadaşlarımı incitmeden teşvik ettim.			
4. Ödevlerimi tamamladım.			
5. Anlamadığım yerlerde sorular sordum.			
6. Grup arkadaşlarıma çalışmalarında destek oldum.			
7. Çalışmalarım sırasında zamanımı akıllıca kullandım.			
8. Çalışmalarım sırasında değişik materyaller kullandım.			

9. Bu etkinlikten neler öğrendim?

.....

.....

.....

.....

10. Bu etkinlik sırasında grubumdaki arkadaşlarıma nasıl yardım ettim?

.....

.....

.....

11. Bu etkinlik sırasında en iyi yaptığım şeyler:

.....

.....

.....

EK-6: Öğretmen Anket Formu**ÖĞRETMEN ANKET FORMU**

Değerli Meslektaşım,

2005-2006 eğitim-öğretim yılında 5. sınıfa kadar uygulanan yeni eğitim programları 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren 6. sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır. Bu anket, yeni programda 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının değerlendirilmesine yönelik görüşlerinizi almak amacıyla hazırlanmıştır.

Adınızı ve okulunuzun adını yazmanıza gerek yoktur. Soruları özenle cevaplamanız araştırmaya, olumlu ve eleştirel bir katkı sağlayacaktır. Yanıtlarınız başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Lütfen her soruda size en uygun olan seçenekteki parantez içine (X) işareti koyunuz ve boş soru bırakmayınız.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Savaş YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

İntepe İlköğretim Okulu

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

savasyilmaz@yahoo.com

I. BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

1.Cinsiyetiniz:

- Kadın Erkek

2. Görev yeriniz:

- Çanakkale İlçe merkezleri İl genelinde belde ve köyler

3-En son mezun olduğunuz okul:

- Öğretmen okulu 3 yıllık yüksekokul
 Eğitim Fakültesi Başka (belirtiniz)

4- Mezun olduğunuz alan:

- Coğrafya Tarih Sosyal Bilgiler Diğer

5. Öğretmenlikteki kıdeminiz:

- 1 – 5 yıl 6 – 10 yıl 11 – 15 yıl
 16 – 20 yıl 20 yıldan fazla

6- 2005 öncesi programla 6. sınıf okuttunuz mu?

- Evet Hayır

II. BÖLÜM

A. PROGRAMIN KAZANIMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
---------------------	-------------	------------	--------------	------------------

A.1-Programın kazanımları açık olarak yazılmıştır.

-

A.2-Programda belirtilen kazanımlar gerçekleştirilecek

niteliktedir

-

A.3-Programın kazanımları toplumun beklenti ve

ihtiyaçlarına uygundur.

-

A.4-Programda kazanımlar öğrenci ihtiyaçlarını

karşulamaktadır.

-

A.5-Programın kazanımları öğrenci davranışına

dönüştürülebilir niteliktedir.

-

A.6-Programda kazanım ifadeleri kolaydan zora doğru

işlenmiştir.

-

A.7-Programın kazanımları birbiriyle tutarlıdır.

-

A.8-Kazanımlar konu alanının özelliklerine uygundur.

-

B. PROGRAMIN İÇERİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
---------------------	-------------	------------	--------------	------------------

- B.1-Programın içeriği kazanımlara uygun olarak hazırlanmıştır. () () () () ()
- B.2-Toplumun ihtiyaçlarına hizmet edecek niteliktedir. () () () () ()
- B.3-Öğretim ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır. () () () () ()
- B.4-Programın içeriği öğrencinin ihtiyaçlarını ve ilgilerini karşılama yeterlidir. () () () () ()
- B.5-Öğrencinin günlük yaşamında kullanabilmesine elverişlidir. () () () () ()
- B.6-Belirlenen süre içerisinde bitirilmektedir. () () () () ()
- B.7-Programın içeriği diğer dersleri destekler niteliktedir. () () () () ()

C. ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

- C.1-Sosyal bilgiler dersi için haftada 3 saatlik süre yeterlidir. () () () () ()
- C.2-Programda konuların işlenişine dair belirlenen öğretim yöntemleri ile ilgili açıklamalar yeterlidir. () () () () ()
- C.3-Programda önerilen ve kullanılmakta olan yöntemler, kazanımları gerçekleştirmeye yardımcı olacak niteliktedir. () () () () ()
- C.4-Programda önerilen araç-gereçler coğrafya konularının öğretiminde ihtiyacı karşılamada yeterlidir. () () () () ()
- C.5-Yeni programda ders işlerken araç gereç kullanımı eski programa göre artmıştır. () () () () ()
- C.6-Programda önerilen araç-gereçler öğrencinin ilgisini çekmektedir. () () () () ()
- C.7-Yeni program öğrenci merkezli yöntemlerle işlenmektedir. () () () () ()
- C.8-Yeni program yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı için öğrencileri araştırma ve gözleme yöneltmektedir. () () () () ()
- C.9-Sizce öğretim yönteminin seçiminde aşağıdaki faktörlerden hangileri/hangisi etkili olmaktadır?
- () Dersin kazanımları () Dersin süresi
- () Dersin ve konunun özelliği () Okulun fiziki olanakları
- () Yöntemin maliyeti () Öğrenci sayısı
- () Başka

C.10-Eski programla kıyaslarsanız öğrenciler dersin işlenmesinde daha aktif mi?

- Evet Kısmen Hayır

C.11-Yukarıdaki soruya cevabınız hayır ise bunu en önemli nedeni nedir?

- İlgisizlik Derse yeterince güdülenmeme
 Sınıfın kalabalık oluşu Dershanenin fiziki yetersizliği
 Başka

C.12-Derslerde araç-gereç kullanımı sıklığınızı her bir şık için belirtiniz.

	<u>Daima</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Ara sıra</u>	<u>Hiç</u>
Yazı tahtası	☐	☐	☐	☐
Tepegöz	☐	☐	☐	☐
Projeksiyon	☐	☐	☐	☐
Video, VCD, DVD, kaset	☐	☐	☐	☐
Fotoğraflar, resimler, afişler	☐	☐	☐	☐
Harita	☐	☐	☐	☐
Başka	☐	☐	☐	☐

D. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

D.1-Yeni programda ölçme ve değerlendirme tekniğinizde eski programa göre bir değişme oldu mu?

- Evet Kısmen Hayır

D.2-Yeni programda yaptığımız yazılı sınav sayısı eski programa göre değişti mi?

- Arttı Değişmedi Azaldı

D.3-Öğretim programında önerilen ölçme ve değerlendirme teknikleri öğrencilerin öğrenme düzeylerini tespit etmek için uygun ve yeterli mi?

- Evet Kısmen Hayır

D.4-Yeni programda ölçme ve değerlendirme yapmanın eski programa göre daha zor olduğunu düşünüyor musunuz?

- Evet Kısmen Hayır

D.5-Coğrafya konularını değerlendirmek için farklı ölçme ve değerlendirme araçları kullanıyor musunuz?

- Evet Kısmen Hayır

D.6-Yeni programın önerdiği ölçme ve değerlendirme tekniklerinden hangilerini kullanıyorsunuz?

- Tutum ölçeği Performans değerlendirme ölçeği
 Gözlem formları Öz değerlendirme formu
 Kavram haritaları Öğrenci ürün dosyaları

E- PROGRAM GELİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

E.1-Uygulamakta olduğunuz yeni program ile ilgili herhangi bir seminere ve toplantıya katıldınız mı veya hizmet içi eğitim aldınız mı?

- Evet Katıldım ama yetersiz Hayır

E.2-Yeni programla ilgili bilgilenme ihtiyacınızı nasıl giderdiniz? (Birden çok seçenek işaretlenebilir.)

- Milli Eğitim Bakanlığı'nca verilen kurs, seminer vb. ile
 Üniversiteler tarafından düzenlenen konferans, sempozyum, seminer vb. ile
 Bilimsel yayınlarla (kitap, tez, dergi, makale, vb.)
 Görsel, işitsel, görsel-işitsel iletişim araçları yoluyla (gazete, tv, internet vb.)
 Başka (lütfen yazınız)

E.3-Programın kazanımlarındaki değişimi yeterli görüyor musunuz?

- Evet Kısmen Hayır

E.4-Yeni programda öğrencinin ilgisini çekmeyeceğini düşündüğünüz konular var mı?

- Evet Kısmen Hayır

E.5-“Yeni program öğrencileri hayata daha iyi hazırlar” diyebilir misiniz?

- Evet Kısmen Hayır

E.6-Genel olarak öğrenci başarısını eski programla kıyaslarsanız ne söyleyebilirsiniz?

- Arttı Değişmedi Azaldı

E.7-“Öğretmen kılavuz kitabı” uygulamasını uygun buluyor musunuz?

- Evet Kısmen Hayır

E.8-Sizce öğrenci çalışma kitabı konuların pekiştirilmesi için yeterli mi?

- Evet Kısmen Hayır

E.9-Yeni öğretim programına göre yazılan ders kitaplarının en çok hangi yönünü beğeniyorsunuz?

- Eğitsel Tasarım Fiziksel Tasarım
 Görsel Tasarım Dil ve anlatımı

E.10-Yeni ders kitaplarının eğitsel açıdan incelediğinizde en çok hangi yönünü beğeniyorsunuz?

- Programın hedeflerine uygunluğunu İçeriğini
 Öğrenme-öğretmen sürecini Ölçme değerlendirme boyutunu

E.11-Size göre yeni programın avantajını önem sırasına göre yazınız.

1-

2-

E.12-Size göre yeni programın dezavantajını önem sırasına göre yazınız.

1-

2-

E.13-Belirtmek istediğiniz başka konular varsa kısaca yazınız:.....

.....

Teşekkür ederim

EK-7: İzin Yazısı

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

Sayı : B.08.0.EGD.0.33.05.311- 74 / 214
Konu : Araştırma İzni

16./01/2007

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

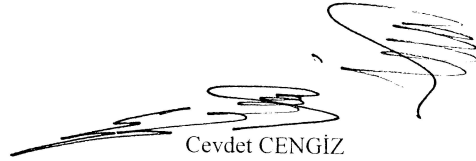
İlgi : 26.12.2006 tarih ve B.30.2.ÇAÜ.0.70.72.00-290-2344/9141 sayılı yazı.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Savaş YILMAZ'ın "İlköğretim 6. Sınıf Coğrafya Konularının (2005 Programı) Program Geliştirme İlkelerine Göre Değerlendirilmesi" konulu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılacak anketlerin Çanakkale İli ilköğretim okullarında uygulama izin talebi incelenmiştir.

Üniversiteniz tarafından kabul edilen onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen (5 sayfa - 62 sorudan oluşan) anketlerin belirtilen ilköğretim okullarında uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki örneğinin Bakanlığımıza gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Cevdet CENGİZ
Bakan a.
Müsteşar Yardımcısı

EK :

- 1- Anket Örneği (1 Adet-5 Sayfa)
- 2- Okul Listesi (1 Adet-3 Sayfa)

DANISMA
444 0 632
H A T T I

G.M.K. Bulvarı No: 109
06570 Maltepe / ANKARA

Tel : (0312) 230 36 44
Faks : (0312) 231 62 05
e-posta: earged@meb.gov.tr